

**UCHWAŁA NR XXIV/156/2026
RADY POWIATU OSTROWSKIEGO**

z dnia 27 marca 2026 r.

w sprawie przyjęcia Programu Opieki nad Zabytkami Powiatu Ostrowskiego na lata 2026-2029

Na podstawie art. 4 ust. 1 pkt 7 i art. 12 pkt 11 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (Dz. U. z 2025 r. poz. 1684) w związku z art. 87 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2024 r. poz. 1292, z późn. zm.)

Rada Powiatu Ostrowskiego uchwala co następuje:

§ 1. Przyjmuje się „Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Ostrowskiego na lata 2026 -2029”, stanowiący załącznik do uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Zarządowi Powiatu Ostrowskiego.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia jej ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Wielkopolskiego.

Przewodnicząca Rady
Powiatu Ostrowskiego

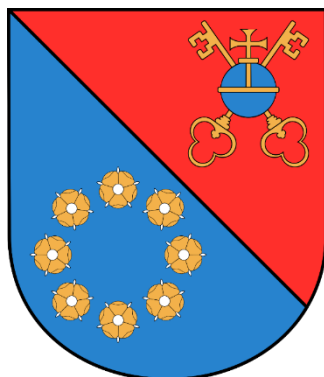
Maria Tomaszewska

UZASADNIENIE

Zgodnie z art. 87 ust. 1 i ust. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami powiatowy program opieki nad zabytkami uchwała rada powiatu po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków. „Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Ostrowskiego na lata 2026-2029” jest dokumentem określającym kierunki działań Powiatu Ostrowskiego w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego oraz opiece nad zabytkami znajdującymi się na jego terenie. Program wskazuje priorytety oraz zadania związane z ochroną, zachowaniem i popularyzacją zabytków, a także wspieraniem działań właścicieli i zarządców obiektów zabytkowych. Projekt programu uzyskał pozytywną opinię Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków oraz został skonsultowany społecznie w dniach od 24 września 2025 roku do 9 października 2025 roku. Przyjęcie programu umożliwi prowadzenie spójnej polityki w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego na terenie Powiatu Ostrowskiego oraz podejmowanie działań służących zachowaniu zabytków dla przyszłych pokoleń. Wobec powyższego podjęcie uchwały jest uzasadnione.

Załącznik do uchwały nr XXIV/156/2026
Rady Powiatu Ostrowskiego
z dnia 27 marca 2026 r.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU OSTROWSKIEGO NA LATA 2026-2029

OSTRÓW WIELKOPOLSKI, 2025 R.

Spis treści

1. WSTĘP.....	4
2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA POWIATOWEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	4
3. UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE.....	5
4. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO	11
4.1. <i>Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami</i>	<i>11</i>
4.2. <i>Relacje powiatowego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu</i>	<i>13</i>
5. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO	17
5.1. <i>Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego powiatu</i>	<i>17</i>
5.1.1. <i>Charakterystyka ogólna Powiatu Ostrowskiego.....</i>	<i>17</i>
5.1.2. <i>Zarys historii obszaru powiatu.....</i>	<i>19</i>
5.1.3. <i>Krajobraz kulturowy</i>	<i>20</i>
5.1.4. <i>Zabytki objęte prawnymi formami ochrony.....</i>	<i>38</i>
5.1.4.1. <i>Obiekty nieruchome wpisane do Rejestru Zabytków Województwa Wielkopolskiego</i>	<i>38</i>
5.1.4.2. <i>Zabytki ruchome</i>	<i>41</i>
5.1.4.3. <i>Zabytki archeologiczne</i>	<i>43</i>
5.1.5. <i>Dziedzictwo niematerialne</i>	<i>44</i>
5.1.6. <i>Muzea i zabytki w zbiorach muzealnych.....</i>	<i>45</i>
5.1.7. <i>Gminne ewidencje zabytków</i>	<i>46</i>

**Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Ostrowskiego na lata
2026-2029**

6. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO POWIATU. ANALIZA SZANS I ZAGROŻEŃ	47
7. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE	49
7.1. Priorytety i kierunki działań powiatowego programu opieki	49
8. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI POWIATOWEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	56
9. ZASADY OCENY REALIZACJI POWIATOWEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	56
10. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	57
11. REALIZACJA I FINANSOWANIE PRZEZ POWIAT ZADAŃ Z ZAKRESU OCHRONY ZABYTKÓW	64
ZAŁĄCZNIK NR 1 – WYKAZ ZABYTKÓW UJĘTYCH W REJESTRZE ZABYTKÓW WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO	65
Aneks nr 1 - Wykaz zabytków nieruchomych	65
Aneks nr 2 - Wykaz zabytków archeologicznych	79
Aneks nr 3 - Wykaz zabytków ruchomych	80
SPIS TABEL, WYKRESÓW, FOTOGRAFII	84

1. Wstęp

Powiatowy Program Opieki nad Zabytkami jako dokument o charakterze strategicznym stanowi podstawę dla określenia – w perspektywie czterech lat – zasadniczych kierunków działań i zadań mających na celu zachowanie lokalnego środowiska kulturowego, a także w miarę możliwości poprawy jego stanu. Jest dokumentem polityki administracyjnej w zakresie podejmowanych przedsięwzięć dotyczących inicjowania, wspierania i koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego.

Realizacja założeń Programu przyczyni się do współpracy między samorządem powiatowym, samorządami gminnymi, właścicielami zabytków i Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. Współpraca ta, prowadzona dotychczas oraz rozwijana w kolejnych latach, powinna przynieść lokalnej społeczności wymierne korzyści – zachowanie naszego dziedzictwa kulturowego dla przyszłych pokoleń.

Program ma na celu wskazywać konieczne do wykonania zadania i sugerować sposoby ich realizacji poprzez określenie podstawowych założeń organizacyjnych, finansowych, promocyjnych i ochronnych.

Główną ideą Programu jest wyznaczenie kierunków działań pozwalających osiągnąć odczuwalną i akceptowaną społecznie poprawę w zakresie stanu zachowania i utrzymania obiektów zabytkowych znajdujących się na terenie powiatu ostrowskiego. Niezwykle ważnym jest, aby działania czynione w tych kierunkach były wykonywane przy czynnym i świadomym współudziale społeczności lokalnej. Obowiązkiem samorządu powiatu jest z kolei podnoszenie świadomości społecznej w zakresie opieki nad zabytkami oraz efektywne usprawnianie mechanizmów regulujących kwestie tej opieki, jak również tworzenie i wspieranie inicjatyw mających taką opiekę na celu.

Powiatowy Program Opieki nad Zabytkami zakłada również wzrost świadomości społecznej wśród mieszkańców powiatu ostrowskiego w zakresie ochrony dóbr kultury, przyczyniając się w ten sposób do budowania lokalnej tożsamości i wspólnego dziedzictwa. Powyższe z pewnością przyczyni się do większej ochrony dziedzictwa kulturowego powiatu ostrowskiego.

2. Podstawa prawna opracowania powiatowego programu opieki nad zabytkami

Podstawą prawną opracowania powiatowego programu opieki nad zabytkami są przepisy wynikające z art. 87 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Zapis w Ustawie mówi jasno, że zarząd województwa, powiatu lub wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza na okres 4 lat odpowiednio wojewódzki, powiatowy lub gminny program opieki nad zabytkami.

Program ma na celu, w szczególności:

- uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego, dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego,
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków,

- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Wojewódzki, powiatowy i gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje odpowiednio sejmik województwa, rada powiatu i rada gminy, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków. Program jest ogłaszany w wojewódzkim dzienniku urzędowym.

3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce

Podstawę prawną sporządzenia powiatowego programu opieki nad zabytkami stanowią trzy poniższe ustawy:

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. 1997, Nr 78, poz. 483 ze zm.)

Ustawa zasadnicza stanowi fundament systemu ochrony dziedzictwa narodowego w Polsce (art. 5), stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury (art. 6 ust. 1), wskazuje, że ochrona środowiska (w tym zabytków) jest konstytucyjnym obowiązkiem państwa i każdego obywatela (art. 86).

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz.U. 2024 poz. 1292, ze zm.)

Ustawa stanowi podstawę prawną ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce, określa politykę zarządzania zabytkami oraz wyznacza główne zadania państwa oraz obywateli.

Ustawa określa obowiązki Starosty odnoszące się do kwestii dotyczącej zabytków na terenie powiatu.

Art. 12 - starosta, w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków, może umieszczać na zabytku nieruchomym wpisanym do rejestru znak informujący o tym, iż zabytek ten podlega ochronie.

Art. 50 ust. 3 – w przypadku wystąpienia zagrożenia dla zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru, polegającego na możliwości jego zniszczenia lub uszkodzenia, starosta, na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków, może wydać decyzję o zabezpieczeniu tego zabytku w formie ustanowienia czasowego zajęcia do czasu usunięcia zagrożenia. W przypadku, gdy nie jest możliwe usunięcie zagrożenia, zabytek nieruchomy może być na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków wywłaszczony przez starostę na rzecz Skarbu Państwa lub gminy właściwej ze względu na miejsce położenia tego zabytku, w trybie i na zasadach przewidzianych w przepisach o gospodarce nieruchomościami.

Art. 71 ust. 1 i ust. 2 - zakładają sprawowanie opieki nad zabytkami, w tym finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku przez osoby fizyczne lub jednostki organizacyjne posiadające tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego.

Sprawowanie opieki nad zabytkami, w tym finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku, do którego tytuł prawny posiada jednostka samorządu terytorialnego, jest zadaniem własnym tej jednostki.

Art. 81 - określa możliwość udzielenia dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków przez organ stanowiący powiatu, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale. Dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane zgodnie z art. 77 może obejmować nakłady konieczne na:

Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Ostrowskiego na lata 2026-2029

- 1) sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich,
- 2) przeprowadzenie badań konserwatorskich lub architektonicznych,
- 3) wykonanie dokumentacji konserwatorskiej,
- 4) opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich,
- 5) wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami prawa budowlanego,
- 6) sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrz,
- 7) zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku,
- 8) stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku,
- 9) odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki,
- 10) odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności,
- 11) odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych odrzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych,
- 12) modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności,
- 13) wykonanie izolacji przeciwwilgociowej,
- 14) uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomości o własnych formach krajobrazowych,
- 15) działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu,
- 16) zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru,
- 17) zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

Art. 103 - określa wyłączne kompetencje starosty w zakresie powoływania **społecznych opiekunów zabytków**. Na wniosek wojewódzkiego konserwatora starosta ustanawia społecznych opiekunów zabytków lub cofa takie ustanowienie. Równocześnie starosta prowadzi listę społecznych opiekunów zabytków. Osobie fizycznej pełniącej funkcję społecznego opiekuna zabytków starosta wydaje legitymację społecznego opiekuna zabytków, natomiast osobie prawnej lub innej jednostce organizacyjnej nieposiadającej osobowości prawnej, pełniącej funkcję społecznego opiekuna zabytków, starosta wydaje zaświadczenie, które zawiera informację o nadaniu uprawnień opiekuna.

Społeczni opiekunowie zabytków podejmują działania związane z zachowaniem wartości zabytków i utrzymaniem ich w jak najlepszym stanie oraz upowszechniają wiedzę o zabytkach.

Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (t.j. Dz.U. 2024 poz. 107, ze zm.)

W Ustawie zostały określone zadania publiczne powiatu o charakterze ponadgminnym. Art. 4 ust. 1, punkt 7 nakłada na powiat zadania w zakresie kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Dodatkowe uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami zawierają m.in.:

Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. Dz.U. 2024 poz. 1130, ze zm.)

Ustawa precyzuje, co powinno być uwzględniane podczas sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, a także ustaleniach lokalizacji inwestycji celu publicznego. W planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym należy uwzględnić wymagania dotyczące ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, a także dóbr kultury współczesnej.

Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Ostrowskiego na lata 2026-2029

Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (t.j. Dz.U. 2024 poz. 725, ze zm.)

Ustawa traktuje zabytki w sposób szczególny i podkreśla fakt, że obiekt budowlany należy projektować i budować, zapewniając ochronę obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów objętych ochroną konserwatorską.

Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (t.j. Dz.U. 2024 poz. 54, ze zm.)

Ustawa wskazuje, że ochrona środowiska polega na zachowaniu wartości kulturowych. Dodatkowo ustanawia, iż prognoza oddziaływania na środowisko, sporządzana przy okazji opracowywania: polityk, strategii, planów lub programów powinna: określać, analizować i oceniać przewidywane, znaczące oddziaływanie na środowisko, a także zabytki.

Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (t.j. Dz.U. 2024 poz. 1478, ze zm.)

Ustawa określa m. in. procedury dotyczące wycinki i pielęgnacji drzew na terenach objętych prawną ochroną konserwatorską. Wojewódzki konserwator zabytków wydaje zezwolenia na usunięcie drzew lub krzewów z terenów nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków.

Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (t.j. Dz.U. 2024 poz. 1145, ze zm.)

Ustawa mówi, że jednym z celów publicznych jest opieka nad nieruchomościami stanowiącymi zabytki w rozumieniu przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz precyzuje, jakie działania wymagają pozwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Zgodnie z zapisami Ustawy sprzedaż, zamiana, darowizna lub oddanie w użytkowanie wieczyste nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków oraz cmentarzy ujętych w wojewódzkiej ewidencji zabytków, stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, a także wnoszenie tych nieruchomości jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek, wymaga pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (t.j. Dz.U. 2024 poz. 87, ze zm.)

W rozumieniu niniejszej Ustawy działalność kulturalna polega na upowszechnianiu i ochronie kultury. Mecenas nad działalnością kulturalną sprawuje państwo i polega on na wspieraniu i promocji twórczości, edukacji i oświaty kulturalnej, działań i inicjatyw kulturalnych oraz opieki nad zabytkami. Ustawa określa, że sprawowanie opieki nad zabytkami jest jednym z podstawowych zadań instytucji kultury oraz, że prowadzenie działalności kulturalnej jest zadaniem własnym jednostek samorządu terytorialnego o charakterze obowiązkowym.

Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (t.j. Dz.U. 2024 poz. 1491, ze zm.)

Ustawa informuje, że jednostki samorządu terytorialnego mogą wspierać działalność kulturalną związaną z ochroną zabytków i tradycji prowadzoną przez organizacje pozarządowe/stowarzyszenia.

Zasady ochrony zabytków znajdujących się w muzeach i w bibliotekach zawierają:

Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (t.j. Dz.U. 2022 poz. 385, ze zm.)

Ustawa zawiera zapisy o przechowywaniu, zabezpieczaniu i udostępnianiu zabytków. Ustawa mówi, iż Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego określa, w drodze rozporządzenia, zakres, formy i sposób ewidencjonowania zabytków w muzeach.

Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (t.j. Dz.U. 2022 poz. 2393, ze zm.)

Biblioteki i ich zbiory stanowią dobro narodowe oraz służą zachowaniu dziedzictwa narodowego. Biblioteki organizują i zapewniają dostęp do zasobów dorobku nauki i kultury polskiej oraz światowej.

Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Ostrowskiego na lata 2026-2029

Ochronę materiałów archiwalnych regulują przepisy, które zawiera:

Ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (t.j. Dz.U. 2020 poz. 164, ze zm.).

Narodowy zasób archiwalny służy nauce, kulturze, gospodarce narodowej oraz potrzebom obywateli. Nadzór nad narodowym zasobem archiwalnym sprawuje minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego za pośrednictwem Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych.

Inne akty wykonawcze (przedstawione chronologicznie):

- Rozporządzenie Ministra Kultury z 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczonego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (Dz. U. z 2004 roku Nr 30, poz. 259),
- Rozporządzenie Ministra Kultury z 1 kwietnia 2004 r. w sprawie nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych (Dz. U. z 2004 roku Nr 71, poz. 650),
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 kwietnia 2004 r. w sprawie organizacji wojewódzkich urzędów ochrony zabytków (Dz. U. z 2004 roku Nr 75, poz. 706),
- Rozporządzenie Ministra Kultury z 27 kwietnia 2004 r. w sprawie Polskiego Komitetu Doradczego (Dz. U. z 2004 roku Nr 102, poz. 1066),
- Rozporządzenie Ministra Kultury z 10 maja 2004 r. w sprawie rzeczoznawców Ministra Kultury w zakresie opieki nad zabytkami (Dz.U. 2020 poz. 1901),
- Rozporządzenie Ministra Kultury z 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. z 2004 roku Nr 212. poz. 2153),
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 18 lutego 2011 r. w sprawie wzorów dokumentów oceny wskazującej czas powstania zabytku, wyceny zabytku oraz potwierdzenia wywozu zabytku na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2011 roku Nr 50, poz.256).
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z 18 kwietnia 2011 r. w sprawie wywozu zabytków za granicę (Dz. U. z 2011 roku Nr 89, poz. 510),
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz.U. 2021 poz. 56),
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (Dz.U. 2021 poz. 81).

Dotacje

Zgodnie z art. 50 ust. 3 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w przypadku wystąpienia zagrożenia dla zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru, polegającego na możliwości jego zniszczenia lub uszkodzenia, starosta, na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków, może wydać decyzję o zabezpieczeniu tego zabytku w formie ustanowienia czasowego zajęcia do czasu usunięcia zagrożenia. W przypadku, gdy nie jest możliwe usunięcie zagrożenia, zabytek nieruchomy może, na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków być: przejęty przez wojewódzkiego konserwatora zabytków, w drodze decyzji, na własność Skarbu Państwa, z przeznaczeniem na cele kultury, oświaty lub turystyki, za odszkodowaniem odpowiadającym wartości rynkowej tego zabytku. Ustawodawca w art. 81 dopuszcza możliwość udzielenia dotacji na prace

konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru, przez organ stanowiący powiatu, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale.

Formy prawne ochrony zabytków

Zgodnie z zapisami Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami formami ochrony zabytków są:

- wpis do rejestru zabytków,
- wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa,
- uznanie za pomnik historii,
- utworzenie parku kulturowego,
- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Wpis do rejestru zabytków

Rejestr zabytków prowadzi wojewódzki konserwator zabytków dla zabytków znajdujących się na terenie województwa. Podstawą wpisu do rejestru zabytków jest decyzja administracyjna wydana przez wojewódzkiego konserwatora zabytków. Z wnioskiem o taki wpis, w świetle obowiązującej Ustawy, może występować właściciel zabytku oraz użytkownik wieczysty gruntu, na którym znajduje się zabytek. Takich wniosków nie mogą składać użytkownicy zabytku oraz organy powiatu i gminy. Wojewódzki konserwator zabytków ma prawo wszczęcia postępowania z urzędu w sprawie wpisania zabytku nieruchomego do rejestru zabytków. Do rejestru można wpisać także otoczenie oraz nazwę geograficzną, historyczną i tradycyjną zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru zabytków. Dla sprawowania skutecznej ochrony zabytków nieruchomych, szczególnie wpisanych do rejestru, wojewódzki konserwator zabytków ma w związku z tym możliwość podejmowania działań ochronnych także w stosunku do terenów położonych wokół zabytków. W stosunku do obiektów objętych prawomocną decyzją o wpisie do rejestru zabytków zachodzi obowiązek uzyskiwania pozwoleń wojewódzkiego konserwatora zabytków na wszelkie prace, które mają wpływ na stan, postać lub sposób użytkowania zabytku. Pozwolenia te nie zwalniają właściciela obiektu od obowiązku uzyskania innych pozwoleń wymaganych prawem, ale brak pozwolenia konserwatorskiego czyni inne uzgodnienia nieskutecznymi.

Informację o wszczęciu postępowania w sprawie wpisania zabytku nieruchomego do rejestru oraz o ostatecznym zakończeniu tego postępowania wojewódzki konserwator zabytków przekazuje niezwłocznie właściwemu staroście.

Zabytki nieruchome, rejestrowe, powinny być oznaczone wzorem znaku informacyjnego, który przedstawiony jest poniżej. Wzór znaku został ustanowiony w Rozporządzeniu Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 r.

Rysunek 1. Wzór znaku informacyjnego umieszczonego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków

Wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa

Na Listę Skarbów Dziedzictwa wpisuje się zabytek ruchomy o szczególnej wartości dla dziedzictwa kulturowego na podstawie decyzji wydanej przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, z urzędu albo na wniosek właściciela zabytku ruchomego.

Pomnik historii

Terminem tym określa się zabytek nieruchomy o szczególnych wartościach materialnych i niematerialnych oraz znaczeniu dla dziedzictwa kulturowego naszego kraju. Rangę pomnika historii podkreśla fakt, że jest on ustanawiany przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej specjalnym rozporządzeniem na wniosek Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. W treści prezydenckiego rozporządzenia wyszczególnia się cechy danego zabytku świadczące o jego najwyższej wartości, określa się precyzyjnie jego granice i zamieszcza schematyczną mapkę obiektu. Na elitarną listę Pomników Historii mogą zostać wpisane obiekty architektoniczne, krajobrazy kulturowe, układy urbanistyczne lub ruralistyczne, zabytki techniki, obiekty budownictwa obronnego, parki i ogrody, cmentarze, miejsca pamięci najważniejszych wydarzeń lub postaci historycznych oraz stanowiska archeologiczne.

Rysunek 2. Logo pomnika historii

Park kulturowy

Utworzenie parku kulturowego zależy od inicjatywy i decyzji rady gminy. Rada gminy w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi, charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie uchwały, może utworzyć park kulturowy. Na obszarze parku kulturowego mogą być ustanowione zakazy i ograniczenia, dotyczące

w szczególności prowadzenia robót budowlanych oraz działalności handlowej, usługowej, przemysłowej i rolniczej, zmiany sposobu użytkowania zabytków nieruchomości, składowania bądź magazynowania odpadów oraz umieszczania tablic, napisów i ogłoszeń reklamowych.

4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Ostrowskiego na lata 2026-2029, jest spójny ze strategicznymi celami państwa w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami. Cele te wymienione są w dokumentach poniżej:

Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2023-2026 (Uchwała Rady Ministrów z dnia 1 grudnia 2023 r.)

Celem programu jest zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami poprzez m.in. ochronę i zarządzanie zabytkami o wyjątkowej wartości, podnoszenie wiedzy o zasobach zabytkowych kraju, cyfryzację i podniesienie jakości prowadzonych postępowań administracyjnych czy zwiększenie zastosowania nowych technologii.

Najważniejsze cele programu:

Ochrona i zarządzanie zabytkami o wyjątkowej wartości poprzez m.in.:

- model i system wartościowania zabytków;
- plany zarządzania dla pomników historii;
- wsparcie procesu tworzenia planów ochrony parków kulturowych;
- system bezpieczeństwa zabytków;
- projektowanie konserwatorskie.

Cyfryzacja i podniesienie jakości prowadzenia postępowań administracyjnych poprzez m.in.:

- cyfryzację procesu inwestycyjno-budowlanego w zakresie ochrony zabytków;
- opracowanie i realizację programu szkoleń specjalistycznych dla pracowników wojewódzkich urzędów ochrony zabytków.

Zwiększenie zastosowania nowych technologii w ochronie zabytków poprzez m.in.:

- wdrożenie i rozwój programu wsparcia zarządzania dziedzictwem archeologicznym (AZP+);
- digitalizację i udostępnianie zasobu archiwalnego;
- rozwój portalu zabytek.pl.

Edukacja i podnoszenie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego poprzez m.in.:

- włączenie edukacji ochrony zabytków do programów nauczania w szkołach;
- kampanie społeczno-edukacyjne dotyczące zagrożeń dla dziedzictwa kulturowego;
- wsparcie merytoryczne służb mundurowych oraz organów wymiaru sprawiedliwości w sprawach dotyczących przestępczości przeciwko zabytkom.

Wzmacnianie narzędzi ochrony zabytków wobec zmian klimatycznych poprzez m.in.:

Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Ostrowskiego na lata 2026-2029

- wsparcie procesu tworzenia gminnych programów opieki nad zabytkami;
- warsztaty konserwatorskie – praktyka prac konserwatorskich;
- wzmacnianie kompetencji zawodów rzemieślniczych;
- inwestycje w obiektach zabytkowych – szkolenia dla samorządów.

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (Uchwała Nr 239 Rady Ministrów z dnia 13 grudnia 2011 r.)

Znaczenie dokumentu w kontekście programu opieki nad zabytkami jest ważne, gdyż jednym z ustawowych celów programów opieki nad zabytkami jest włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju.

Celem strategicznym jest efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej zróżnicowanych potencjałów rozwojowych do osiągnięcia: konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia i większej sprawności państwa oraz spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej w długim okresie.

Koncepcja kładzie nacisk na budowanie i utrzymywanie ładu przestrzennego, ponieważ decyduje on o warunkach życia obywateli, funkcjonowaniu gospodarki i pozwala wykorzystywać szanse rozwojowe. Dokument formułuje również zasady i działania służące zapobieganiu konfliktom w gospodarowaniu przestrzenią i zapewnieniu bezpieczeństwa. Uwzględnia także problematykę ochrony dziedzictwa kulturowego w systemie kształtowania prawidłowej polityki przestrzennej.

Jako cele polityki przestrzennej w aspekcie ochrony zabytków wskazano:

- ograniczenie presji urbanizacyjnej na obszary dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, poprzez rozwój narzędzi wspierania finansowego ochrony przyrody i krajobrazu;
- wprowadzenie systemu standardów zabudowy i zagospodarowania terenu na obszarach o niższym reżimie ochronnym;
- wprowadzenie narzędzi kompensacji utraconych korzyści ekonomicznych na terenach o wysokich restrykcjach konserwatorskich;
- wspieranie rewitalizacji zdegradowanych przestrzeni.

Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030 (Uchwała Nr 155 Rady Ministrów z dnia 27 października 2020 r.)

Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030 (SRKS) stanowi kontynuację i aktualizację przyjętej uchwałą nr 61 Rady Ministrów z dnia 26 marca 2013 r. Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2020.

Głównym celem SRKS jest zatem wzrost jakości życia społecznego i kulturalnego Polaków. Realizacja tego celu odbywa się przez wdrażanie kierunków interwencji zaplanowanych do realizacji w trzech zasadniczych obszarach, których kluczowe znaczenie znajduje również odzwierciedlenie w nowym podtytule SRKS: współdziałanie, kultura, kreatywność. Są to:

- obszar 1: Współdziałanie – społeczeństwo obywatelskie,
- obszar 2: Kultura – tożsamość i postawy obywatelskie,
- obszar 3: Kreatywność – potencjał kulturowy i kreatywne.

4.2. Relacje powiatowego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu

Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Ostrowskiego na lata 2026-2029 wykazuje spójność z programami o charakterze wojewódzkim, a w szczególności z następującymi programami strategicznymi i ich celami:

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Wielkopolskiego 2020+

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Wielkopolskiego 2020+ ustanowiony został uchwałą nr VI/70/19 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 25 marca 2019 r. W ramach dokumentu określono 8 następujących celów polityki przestrzennej, dla których określono kierunki zagospodarowania przestrzennego:

1. Kształtowanie spójnej przestrzeni osadniczej:
 - a) Podnoszenie konkurencyjności ośrodków miejskich i ich najbliższego otoczenia;
 - b) Kształtowanie przestrzeni osadniczej.
2. Ochrona walorów przyrodniczych:
 - a) Ochrona różnorodności biologicznej;
 - b) Ochrona obszarów o najwyższych walorach przyrodniczych;
 - c) Zapewnienie trwałości i ciągłości systemu przyrodniczego województwa.
3. Kształtowanie i racjonalne gospodarowanie zasobami środowiska przyrodniczego:
 - a) Ochrona zasobów leśnych;
 - b) Ochrona zasobów wód;
 - c) Ochrona powierzchni ziemi;
 - d) Ochrona złóż kopalin.
4. Ochrona potencjału kulturowego i krajobrazu oraz rozwój konkurencyjnych form turystyki i rekreacji:
 - a) Wzmacnianie tożsamości narodowej i regionalnej;
 - b) Rozwój zróżnicowanych form turystyki i rekreacji.
5. Zrównoważony rozwój rolnictwa:
 - a) Kształtowanie rolniczej przestrzeni produkcyjnej;
 - b) Rozwój innowacyjnego sektora rolno-spożywczego i sieci obsługi rolnictwa;
 - c) Rozwój odnawialnych źródeł energii pochodzenia rolniczego.
6. Poprawa dostępności komunikacyjnej województwa:
 - a) Kształtowanie spójnego systemu komunikacji województwa.
7. Rozwój efektywnej i innowacyjnej infrastruktury technicznej:
 - a) Poprawa bezpieczeństwa energetycznego;
 - b) Rozwój infrastruktury komunalnej;
 - c) Poprawa dostępności infrastruktury teleinformatycznej;
 - d) Rozwój produkcji i wykorzystanie odnawialnych źródeł energii.

Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Ostrowskiego na lata 2026-2029

8. Zapewnienie bezpieczeństwa publicznego i przeciwdziałanie zagrożeniom:

- a) Zapewnienie bezpieczeństwa ludzi i mienia;
- b) Przeciwdziałanie zagrożeniom środowiska.

Program opieki nad zabytkami Województwa Wielkopolskiego na lata 2021-2024 (brak aktualizacji)

Dokument został przyjęty uchwałą nr XXXVII/714/21 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 20 grudnia 2021 r.

Głównym zamierzeniem "Programu opieki nad zabytkami Województwa Wielkopolskiego na lata 2021-2024" jest określenie warunków organizacyjnych i finansowych w zakresie leżącym w kompetencjach Samorządu Województwa Wielkopolskiego, służących polepszeniu stanu zachowania zasobów lokalnego dziedzictwa kulturowego oraz krajobrazu kulturowego Wielkopolski.

W Programie zostały określone następujące cele szczegółowe:

- zahamowanie procesów degradacji zabytków, popraw ich stanu zachowania oraz optymalizacja skuteczności systemu ochrony dziedzictwa materialnego i niematerialnego województwa wielkopolskiego,
- budowanie tożsamości regionalnej i narodowej oraz świadomości społecznej mieszkańców Wielkopolski w oparciu o wartości dziedzictwa kulturowego,
- włączenie materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturowego w rozwój społeczny, kulturowy i ekonomiczny województwa,
- rozwijanie przedsięwzięć ułatwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami,
- podejmowanie i określanie warunków współpracy z właścicielami obiektów zabytkowych.

Celem działania Samorządu Województwa jest zharmonizowanie polityki ochrony przestrzeni kulturowej z polityką rozwoju regionalnego i strategią zrównoważonego zagospodarowania województwa. Prowadzenie spójnej polityki i zintegrowanej ochrony dziedzictwa kulturowego oraz współdziałanie wszystkich szczebli jednostek samorządu terytorialnego w województwie z instytucjami rządowymi i organizacjami pozarządowymi, podmiotami gospodarczymi, posiadaczami i użytkownikami zabytków umożliwi osiągnięcie wyznaczonych celów i zamierzeń określonych w dokumencie programowym.

Audyt krajobrazowy województwa wielkopolskiego

Audyt krajobrazowy województwa wielkopolskiego został przyjęty przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego Uchwałą Nr LI/1000/23 z 27 marca 2023 roku. Audyt krajobrazowy stanowi podstawę do podejmowania działań w zakresie ochrony i kształtowania krajobrazu poprzez uwzględnienie wniosków i rekomendacji w dokumentach planistycznych szczebla regionalnego i lokalnego. Zapisy audytu krajobrazowego wzmocnią także ochronę krajobrazu na obszarach objętych ochroną prawną.

Zakres rzeczowy audytu krajobrazowego wynika z art. 38a ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Audyt krajobrazowy identyfikuje krajobrazy występujące na obszarze województwa, określa ich cechy charakterystyczne, unikatowe i syntetyczne oraz dokonuje oceny ich wartości.

Zgodnie z art. 38a ust. 3 ustawy w audycie krajobrazowym określa się w szczególności:

- krajobrazy występujące na obszarze danego województwa,
- lokalizację krajobrazów priorytetowych,
- lokalizację i granice obszarów prawnie chronionych:
 - parków kulturowych,
 - parków narodowych, rezerwatów przyrody, parków krajobrazowych, obszarów chronionego krajobrazu,

Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Ostrowskiego na lata 2026-2029

- obiektów znajdujących się na listach Światowego Dziedzictwa UNESCO, obszarów Sieci Rezerwatów Biosfery UNESCO (MaB) lub obszarów i obiektów proponowanych do umieszczenia na tych listach,

- zagrożenia dla możliwości zachowania krajobrazów priorytetowych oraz krajobrazów w obrębie obszarów lub obiektów objętych formami ochrony,
- rekomendacje i wnioski dotyczące kształtowania i ochrony krajobrazów priorytetowych oraz krajobrazów w obrębie obszarów lub obiektów objętych formami ochrony,
- lokalne formy architektoniczne zabudowy w obrębie krajobrazów priorytetowych.

Na dokument audytu krajobrazowego województwa wielkopolskiego składają się:

- a) Tekst wprowadzający. Folder zawiera wprowadzenie do audytu krajobrazowego województwa wielkopolskiego, w którym przedstawiono m.in. etapy sporządzania audytu, jego znaczenie w planowaniu przestrzennym oraz przyjęte metodyki i zastosowane dane.
- b) Krajobrazy województwa wielkopolskiego. Folder zawiera granice i wykaz wszystkich krajobrazów województwa, w tym zestawienie krajobrazów dla poszczególnych gmin. Każdy krajobraz jest oznaczony unikalnym numerem id.
- c) Charakterystyka krajobrazów województwa wielkopolskiego. Folder zawiera zestawienie cech analitycznych (przyrodniczych, kulturowych) i syntetycznych dla każdego krajobrazu oraz charakterystykę poszczególnych krajobrazów. Zgodnie z rozporządzeniem wykonawczym charakterystykę krajobrazów realizuje się w formie modułów od I do V. Moduł V realizowany jest tylko dla krajobrazów priorytetowych i zawiera informacje o dokumentacji fotograficznej i kartograficznej.
- d) Ocena krajobrazów województwa wielkopolskiego. Folder zawiera karty oceny wszystkich krajobrazów, w podziale na krajobrazy priorytetowe i pozostałe (niemające statusu krajobrazu priorytetowego). Wyniki tej oceny są niezbędne do wskazania krajobrazów priorytetowych.
- e) Priorytety. Folder zawiera dane dotyczące krajobrazów priorytetowych – zestawienie krajobrazów priorytetowych (w tym zestawianie w poszczególnych gminach), ich granice, lokalne formy architektoniczne oraz szczegółowe analizy poszczególnych krajobrazów priorytetowych składające się z tekstu, załączników graficznych oraz zdjęć.
- f) Formy ochrony krajobrazów województwa wielkopolskiego. Folder zawiera dane dotyczące krajobrazów w granicach obszarów prawnie chronionych tj. parki kulturowe, parki narodowe, rezerваты przyrody, parki krajobrazowe i obszary chronionego krajobrazu - zestawienia i granice form ochrony na terenie województwa oraz analizy krajobrazów w obrębie tych obszarów. Dla każdej formy ochrony została przeprowadzona analiza składająca się z tekstu oraz załączników graficznych.
- g) Propozycje form ochrony krajobrazów województwa wielkopolskiego. Folder zawiera propozycje (rekomendacje) obszarów, które powinny zostać objęte formami ochrony przyrody lub zabytków. Przedstawiono wykazy obszarów i obiektów wskazanych do objęcia ochroną prawną oraz zobrazowano ich lokalizację na załącznikach graficznych. W tym folderze zawarto również obszary do uzupełnienia stanu wiedzy w zakresie nowych form ochrony.

Na terenie powiatu ostrowskiego audyt krajobrazowy województwa wielkopolskiego wyszczególnia następujące krajobrazy priorytetowe:

- Ostrów Wielkopolski – tereny kolejowe, kod 14A.

Propozycję ustaleń w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego zgodnie z zapisami audytu krajobrazowego:

- Ustanowienie strefy ochrony konserwatorskiej dla układu urbanistycznego (miasto Ostrów Wielkopolski),
- Ustanowienie strefy ochrony konserwatorskiej dla historycznego założenia ruralistycznego wsi Ołobok (gm. Sierszewice).

Dokument przyjęty został uchwałą nr XVII/287/20 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 27 stycznia 2020 r.

Misją Samorządu Województwa jest umacnianie krajowej i europejskiej pozycji Wielkopolski, rozwój jej potencjału społecznego i gospodarczego, podnoszenie poziomu życia mieszkańców oraz dbanie o środowisko przyrodnicze i dziedzictwo kulturowe regionu dla dobra jego obecnych i przyszłych pokoleń w myśl zasad zrównoważonego rozwoju.

Natomiast wizja rozwoju brzmi następująco: Wielkopolska w 2030 roku to region przodujący w kraju, liczący się w Europie i szanujący jej uniwersalne wartości, świadomy swojego dziedzictwa przyrodniczego i cywilizacyjnego, spójny, zrównoważony i dostępny terytorialnie, otwarty na nowe idee i ludzi, silny nowoczesną gospodarką, aspiracjami i wiedzą swoich mieszkańców, zapewniający im bardzo dobre warunki życia, pracy i wypoczynku na całym obszarze województwa.

Cel generalny jest tożsamy z wizją rozwoju. W Strategii wyróżniono cztery następujące cele strategiczne, a w ich obrębie jedenaście celów operacyjnych.

1. Wzrost gospodarczy Wielkopolski bazujący na wiedzy swoich mieszkańców:
 - 1.1. Zwiększenie innowacyjności i konkurencyjności gospodarki regionu,
 - 1.2. Wzrost aktywności zawodowej i utrzymanie wysokiej jakości zatrudnienia,
 - 1.3. Wzrost i poprawa wykorzystania kapitału ludzkiego na rynku pracy.
2. Rozwój społeczny Wielkopolski oparty na zasobach materialnych i niematerialnych regionu:
 - 2.1. Rozwój Wielkopolski świadomy demograficznie,
 - 2.2. Przeciwdziałanie marginalizacji i wykluczeniom,
 - 2.3. Rozwój kapitału społecznego i kulturowego regionu.
3. Rozwój infrastruktury z poszanowaniem środowiska przyrodniczego Wielkopolski:
 - 3.1. Poprawa dostępności i spójności komunikacyjnej województwa,
 - 3.2. Poprawa stanu oraz ochrona środowiska przyrodniczego Wielkopolski,
 - 3.3. Zwiększenie bezpieczeństwa i efektywności energetycznej.
4. Wzrost skuteczności wielkopolskich instytucji i sprawności zarządzania regionem:
 - 4.1. Rozwój zdolności zarządczych i świadczenia usług,
 - 4.2. Wzmocnienie mechanizmów koordynacji i rozwoju.

Realizacja przedmiotowego opracowania przyczyni się przede wszystkim do realizacji celu operacyjnego 2.3. Rozwój kapitału społecznego i kulturowego regionu. Zakłada on m.in. wzmocnienie potencjału kulturowego i infrastruktury kultury.

Plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych dla powiatu ostrowskiego

W swojej strukturze plan obejmuje kilka zasadniczych części. Na początku zawiera część wstępną, w której przedstawione są podstawy prawne opracowania, cel i zakres planu, a także charakterystyka powiatu w kontekście występujących na jego obszarze zasobów zabytkowych. Następnie znajduje się wykaz obiektów zabytkowych podlegających ochronie, z podziałem na zabytki nieruchome, ruchome i archeologiczne.

Kolejnym elementem jest analiza potencjalnych zagrożeń, takich jak działania wojenne, pożary, powodzie, katastrofy budowlane, kradzieże, akty wandalizmu czy skażenia środowiska.

Najobszerniejsza część planu to zestaw działań ochronnych. Określa się w niej zasady zabezpieczania zabytków, w tym m.in. ewakuację dóbr ruchomych, tymczasowe zabezpieczenie obiektów nieruchomości, sposoby maskowania lub oznaczania obiektów, dokumentację fotograficzną i opisową oraz metody współpracy z jednostkami odpowiedzialnymi za bezpieczeństwo – wojskiem, strażą pożarną, policją, administracją publiczną i służbami konserwatorskimi.

Plan zawiera także organizację systemu ochrony – czyli podział kompetencji i zadań pomiędzy poszczególne podmioty, w tym starostwo powiatowe, gminy, służby konserwatorskie, właściciele i zarządców obiektów.

5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

5.1. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego powiatu

5.1.1. Charakterystyka ogólna Powiatu Ostrowskiego

Powiat ostrowski leży w południowo-zachodniej części województwa wielkopolskiego w pradolinie rzek Prosny i Baryczy w dorzeczu rzeki Odry. Graniczy z województwem dolnośląskim oraz powiatami: krotoszyńskim, pleszewskim, kaliskim i ostreszowskim. Powiat ostrowski tworzy 8 jednostek administracyjnych: miasto Ostrów Wielkopolski (gmina miejska), Nowe Skalmierzyce, Odolanów, Raszków (gminy miejsko-wiejskie), Ostrów Wielkopolski, Przygodzice, Sieroszewice i Sośnie (gminy wiejskie).

Rysunek 3. Podział administracyjny powiatu ostrowskiego

Środowisko przyrodnicze oraz prawne formy ochrony przyrody

Powiat, położony w południowej części województwa wielkopolskiego, leży na pograniczu Niziny Południowowielkopolskiej i Wysoczyzny Kaliskiej, co wpływa na bogactwo krajobrazów – od terenów rolniczych, przez doliny rzeczne, po kompleksy leśne i parki krajobrazowe.

Podstawowy element środowiska stanowi sieć wodna z rzeką Prosną i jej dopływami, w tym Ołobokiem, które tworzą malownicze doliny i naturalne korytarze ekologiczne. Doliny rzeczne pełnią rolę ostoi ptactwa wodnego i błotnego, a także stanowią ważne osie przestrzenne w krajobrazie. Uzupełniają je zbiorniki wodne – największy z nich to zalew Piaski-Szczygliczka w Ostrowie Wielkopolskim, pełniący funkcję rekreacyjną, a także liczne stawy hodowlane i retencyjne rozsiane po całym powiecie.

Interesującym jest zalew Szperek w Antoninie - malowniczy zbiornik wodny położony na terenie gminy Przygodzice. Zbiornik powstał na rzece Szperek, która jest dopływem Baryczy, i stanowi zarówno element retencji wodnej, jak i atrakcyjne miejsce wypoczynku. Przyrodniczo teren ten należy do cennego ekosystemu doliny Baryczy, w pobliżu granic obszaru Natura 2000 „Dolina Baryczy”. Okolice zalewu stanowią siedlisko wielu gatunków ptaków wodno-błotnych, a sam akwen bywa miejscem ich odpoczynku i żerowania.

Drugim filarem zasobów przyrodniczych są lasy, zajmujące znaczną część powierzchni powiatu. Najbardziej znane kompleksy to Las Bagatela oraz lasy w rejonie Antonina i Przygodzic. Odgrywają one istotną rolę gospodarczą i rekreacyjną, a jednocześnie są siedliskiem bogatej fauny, w tym saren, dzików, lisów czy licznych gatunków ptaków. W lasach zachowały się starodrzewy oraz okazałe dęby i lipy objęte ochroną pomnikową, które są istotnym elementem tożsamości krajobrazowej regionu.

Na terenie powiatu ostrowskiego obszary wyróżniające się szczególnymi walorami przyrodniczymi zostały objęte niżej wymienionymi formami ochrony.

Park Krajobrazowy Dolina Baryczy

Park Krajobrazowy „Dolina Baryczy” powstał 3 czerwca 1996 roku na mocy Rozporządzenia Wojewody Kaliskiego i Wrocławskiego. Powierzchnia parku wynosi 87.040 ha, z czego na województwo wielkopolskie przypada 17.000 ha położonych na terenie Powiatu Ostrowskiego w gminach: Odolanów, Sośnie i Przygodzice. Park został utworzony ze względu na cenne przyrodniczo tereny leżące w dolinie rzeki Baryczy. Są to kompleksy stawów rybnych wraz z przyległymi do nich terenami podmokłymi, torfowiska, lasy łąkowe, grądy niskie, olsy i łąki.

Pomniki Przyrody

Na obszarze powiatu ostrowskiego znajdują się 56 pomników przyrody. Formą ochrony objęto zarówno pojedyncze drzewa o imponującym wieku i rozmiarach, jak i historyczne aleje drzew oraz fragmenty parków dworskich.

Obszary Natura 2000

Na terenie powiatu ostrowskiego występują specjalne obszary ochrony siedlisk Natura 2000, są to: Uroczyska Płyty Krotoszyńskiej – dyrektywa siedliskowa, Ostoja nad Baryczą – dyrektywa siedliskowa, Dolina Baryczy – dyrektywa ptasia, Dąbrowy Krotoszyńskie - dyrektywa ptasia.

Obszary chronionego krajobrazu

Obszar powiatu ostrowskiego obejmują trzy obszary chronionego krajobrazu: Wzgórza Ostrzeszowskie i Kotlina Odolanowska, Dąbrowy Krotoszyńskie Baszków-Rochy, Dolina Prozny.

Rezerваты Przyrody

Na terenie powiatu ostrowskiego znajdują się 4 rezerваты przyrody.

Rezerwat przyrody „Niwa” położony jest w odległości 1,5 km od dawnej stacji kolejowej w Namysłakach. Rezerwat położony jest na trasie akumulacyjnej doliny Baryczy, na żyznych glebach

wytworzonych z piasków rzecznych. Odpowiednia gleba i właściwe nawodnienie (przez teren przepływa w głębokim wąwozie strumień będący lewym dopływem Gniłej Baryczy) stworzyły korzystne warunki rozwoju świerków i gatunków drzew liściastych. Typem siedliskowym jest las mieszany wilgotny.

Rezerwat przyrody „**Majówka**” (gmina Sieroszewice) położony jest 1 km na północny zachód od leśniczówki Biskupice, około 2,5 km na wschód od Strzyżewa. Ochroną został tu objęty, zbliżony do naturalnego, fragment boru mieszanego świeżego, którego drzewostan stanowią: sosny, jodły, dęby i świerki. Jodły i świerki, osiagające tu północną granicę naturalnego zasięgu, rozwijają się i odnawiają bardzo dobrze z samosiewu. Z roślin chronionych w rezerwacie występują: widłak goździsty, bluszcz pospolity, wawrynek wilczyko. W rezerwacie całą powierzchnię zaliczono do jednego zespołu - grądu wschodniopolskiego trzcinnikowego.

Na północ od Pałacu Myśliwskiego w Antoninie, w malowniczym miejscu znajduje się niewielki staw „**Wydymacz**” o powierzchni 10,8 ha, otoczony lasem. Jest to najpiękniej położony staw w okolicach Antonina. Celem rezerwatu jest ochrona dawnego stawu rybnego oraz otaczających go lasów mieszanych o powierzchni 35,13 ha, w tym fragmentu łągu jesionowo-olszowego. Rosną w nim chronione gatunki roślin i liczne drzewa pomnikowe, przede wszystkim dęby. Fragment dobrze zachowanego łągu jesionowo-olchowego porasta niżej położone, okresowo podtapiane przez wodę tereny wokół zachodniego i południowego brzegu stawu.

Na południe od wsi Chruszczyny (gmina Ostrów Wielkopolski), po prawej stronie szosy do Biadek, znajduje się rezerwat przyrody „**Dąbrowa koło Biadek Krotoszyńskich**” o powierzchni 16,62 ha. Utworzony został w 1963 roku dla ochrony lasu dębowego charakterystycznego dla obszaru południowej Wielkopolski na łąkach krotoszyńskich. Charakter lasu jest bardzo urozmaicony. Największy obszar zajmuje las świeży, a poza nimi występują fragmenty lasu wilgotnego, boru mieszanego świeżego i olsu, co wynika z urodzajnej gleby w rezerwacie, wytworzonej z ilów zwałowych.

Użytki ekologiczne

Na terenie powiatu zlokalizowanych jest 5 użytków ekologicznych: Łąki przy Kasztanie, Łąki na Koninie, Łąki Łosie, Malinowe Łąki i Łąki koło wieży.

5.1.2. Zarys historii obszaru powiatu

Powiat Ostrowski to region o historii sięgającej czasów prehistorycznych w którym już w epoce neolitu występowały pierwsze ślady osadnictwa a w średniowieczu rozwijały się lokalne wspólnoty parafialne i gospodarcze. W XIV wieku prawa miejskie uzyskał Odolanów, a w XV Raszków. Ostrów Wielkopolski otrzymał prawa miejskie w XVIII wieku stając się z czasem centralnym ośrodkiem administracyjnym i gospodarczym regionu.

W okresie zaborów obszar powiatu należał do Prus, a po 1815 roku wszedł w skład Wielkiego Księstwa Poznańskiego, co sprzyjało rozwojowi instytucji publicznych i kształtowaniu nowoczesnej tożsamości lokalnej.

Największy wpływ na rozwój regionu miało stworzenie połączeń komunikacyjnych i wybudowanie kolei żelaznej z Poznania przez Ostrów na Śląsk. W drugiej połowie XIX wieku rozbudowano sieć dróg bitych, unowocześniono pocztę, a na początku XX wieku zainstalowano telegraf. 1 października 1887 roku podzielono powiat odolanowski i z części ziem powstał powiat ostrowski. W tym czasie powstała w Ostrowie gazownia, rzeźnia miejska, wodociąg i kanalizacja, dwa kąpieliska, kilka parków, wprowadzono oświetlenie gazowe.

W życiu gospodarczym ważne miejsce zajęły kasy pożyczkowo-oszczędnościowe i banki. W Ostrowie funkcjonował Bank Kupiecki i Miejska Kasa Oszczędności, w Raszkowie — Bank Ludowy. Ostrów był sporym ośrodkiem rzemieślniczym i handlowym, nie tylko dla powiatu, ale i dla powiatów sąsiednich.

W okresie międzywojennym w Ostrowie utworzono szkołę specjalną dla dzieci, jedną z niewielu jakie funkcjonowały w Wielkopolsce.

Po zakończeniu II wojny światowej zmiany gospodarcze, a przede wszystkim zmiany stosunków własnościowych, nacjonalizacja przemysłu i wielkiej własności ziemskiej stały się wyznacznikiem kierunków polityki gospodarczej.

W powiecie ostrowskim, a głównie w samym mieście na bazie istniejących zakładów powstały nowe, takie jak: Zakłady Sprzętu Mechanicznego, Fabryka Maszyn i Urządzeń Przemysłu Spożywczego, „Spomasz”, Wielkopolskie Zakłady Przemysłu Sklejek, Zakłady Automatyki Przemysłowej. Rozbudowano do jednych z największych w kraju Zakłady Naprawcze Taboru Kolejowego. W Skalmierzycach rozbudowano Zakłady Nawierzchniowe, a w Odolanowie w oparciu o miejscowe złoża gazu ziemnego powstał Zakład Odazotowania Gazu. Powstało wiele firm budowlanych obsługujących budownictwo przemysłowe, mieszkaniowe oraz rolnictwo. Dynamicznie rozwijał się przemysł rolnospożywczy, odzieżowy, powstało także wiele zakładów rzemieślniczych różnych branż. Rolnictwo regionu zawsze należało do krajowej czołówki.

5.1.3. Krajobraz kulturowy

Krajobraz kulturowy to świadectwo działalności mieszkańców danego regionu prowadzonej na przestrzeni wieków, dlatego najpełniej stanowi o jego tożsamości. Składa się z elementów przyrodniczych, ale przede wszystkim z wytworów i osiągnięć cywilizacyjnych człowieka. Są to zarówno pojedyncze obiekty i zespoły budowli, dzieła sztuki, elementy zagospodarowania przestrzeni, krajobrazy miejskie i wiejskie, kształtujące świadomość i tożsamość regionalną mieszkańców.

Krajobraz kulturowy powiatu ostrowskiego w Wielkopolsce jest mozaiką elementów historycznych, architektonicznych, społecznych i przyrodniczych, które przez wieki kształtowały tożsamość tego regionu. Tworzą go zarówno ślady osadnictwa sięgające średniowiecza, dziedzictwo ziemiańskie w postaci pałaców i dworów, sieć zabytkowych kościołów i kaplic, a także układy urbanistyczne miast i miasteczek, z dominującym Ostrowem Wielkopolskim – stolicą powiatu.

Na krajobraz powiatu silny wpływ miało rolnicze zaplecze regionu. Rozproszone wsie z towarzyszącymi im majątkami ziemskimi i folwarkami przez wieki stanowiły podstawę lokalnej gospodarki. Do dziś ich ślady widoczne są w układach przestrzennych miejscowości, dawnych zabudowaniach folwarcznych oraz w otaczających dwory parkach krajobrazowych. Zespoły pałacowo-dworskie – jak w Lewkowie, Gutowie, Bagateli, Miedzianowie – stanowią charakterystyczne dominanty krajobrazu kulturowego, które dokumentują aspiracje i styl życia dawnych elit ziemiańskich.

Istotnym komponentem krajobrazu są także obiekty sakralne. Sieć parafialna, rozwijająca się od średniowiecza, pozostawiła po sobie liczne zabytkowe kościoły – zarówno murowane, jak i drewniane. Konkatedra św. Stanisława Biskupa w Ostrowie Wielkopolskim, barokowe i klasycystyczne świątynie wiejskie, a także zachowane drewniane kościółki w Szczurach czy Rososzycy tworzą materialne świadectwo religijności i duchowości regionu. Obok nich funkcjonują cmentarze przykościelne, kapliczki i krzyże przydrożne, które wciąż kształtują lokalny krajobraz i odzwierciedlają tradycje kulturowe mieszkańców.

Ważnym elementem krajobrazu są miasta i miasteczka. Ostrów Wielkopolski, ze swoim XIX-wiecznym układem urbanistycznym, ratuszem, willami i kamienicami z przełomu XIX i XX wieku, stanowi centrum życia kulturalnego, gospodarczego i administracyjnego powiatu. Mniejsze ośrodki, takie jak Raszków, Odolanów czy Nowe Skalmierzyce, zachowały tradycyjne układy rynkowe i zabudowę małomiasteczkową, co wzbogaca różnorodność krajobrazu.

Elementem konstytutywnym krajobrazu są parki przypałacowe, założenia zieleni komponowane w XIX wieku (Bagatela, Lewków, Sobótka). Wzbogacają one walory krajobrazowe i tworzą powiązania z otoczeniem naturalnym. Istotną rolę pełnią lasy (np. Las Bagatela), doliny rzek (Proсна, Ołobok),

a także zbiorniki wodne – w tym współczesny zalew Piaski-Szczygliczka, który stanowi centrum rekreacyjne o znaczeniu ponadlokalnym. Krajobraz kulturowy powiatu łączy więc komponenty naturalne i antropogeniczne, tworząc przestrzeń, w której przyroda i działalność człowieka wzajemnie się uzupełniają.

Poniżej przedstawiono najważniejsze elementy krajobrazu kulturowego wyróżniające się w przestrzeni powiatu.

Układy przestrzenne, zabudowa miast

Zabudowa miast powiatu ostrowskiego jest odzwierciedleniem wielowiekowej historii regionu, w której przeplatają się elementy architektury historycznej, układy urbanistyczne z czasów lokacji, wpływy rozwoju przemysłu oraz współczesne przekształcenia przestrzeni. Każde z miast powiatu – Ostrów Wielkopolski, Nowe Skalmierzyce, Odolanów czy Raszków – prezentuje charakterystyczny układ przestrzenny i typy zabudowy, które świadczą o ich odmiennych funkcjach i etapach rozwoju.

Największym ośrodkiem jest Ostrów Wielkopolski (układ urbanistyczny wpisany do rejestru zabytków nr 683/A, wpis z 07.07.1993 r.), którego zabudowa miejska kształtowała się od średniowiecza, a dynamiczny rozwój nastąpił w XIX wieku wraz z rozwojem przemysłu i kolei. Historyczne centrum miasta, z zachowanym układem rynku i promienistym układem ulic, otoczone jest kamienicami z XIX i początku XX wieku, reprezentującymi zarówno eklektyzm, jak i wczesny modernizm. Dopełnieniem krajobrazu miejskiego są liczne budynki użyteczności publicznej, jak gmachy szkół, sądu czy dawne obiekty przemysłowe, które w wielu przypadkach zachowały pierwotny charakter architektoniczny.

**Fotografia 1. Widok na Ratusz
w Ostrowie Wielkopolskim**

Nowe Skalmierzyce wyróżniają się zabudową o unikatowym charakterze, wynikającym z ich historii jako miejscowości granicznej. Układ urbanistyczny kształtował się tutaj w ścisłym związku z koleją i handlem transgranicznym. Monumentalny budynek dworca kolejowego z początku XX wieku, a także otaczająca go zabudowa administracyjna i mieszkalna, tworzą wyjątkowy zespół urbanistyczno-architektoniczny, będący świadectwem rozwoju technicznego i gospodarczego przełomu XIX i XX wieku.

Odolanów (układ urbanistyczny wpisany do rejestru zabytków nr 666/A, wpis z 15.04.1993 r.) i Raszków (układ urbanistyczny wpisany do rejestru zabytków nr 670/A, wpis z 15.04.1993 r.) zachowały bardziej kameralny charakter. W ich centrach wciąż widoczny jest średniowieczny układ urbanistyczny, z rynkiem jako głównym punktem kompozycyjnym. Wokół rynków przetrwały niskie budynki mieszkalne, często parterowe lub jednopiętrowe, niekiedy z podcieniami, a także obiekty sakralne stanowiące dominanty przestrzenne. Zabudowa tych mniejszych miast cechuje się większą spójnością i harmonią krajobrazu, co podkreśla ich lokalny, małomiasteczkowy charakter.

Architektura sakralna - kościoły, kaplice i zespoły klasztorne

Powiat ostrowski to region o bogatym dziedzictwie sakralnym. Znajdziemy tu zarówno monumentalne świątynie miejskie, jak i urokliwe, historyczne kościoły wiejskie. Liczne remonty oraz renowacje potwierdzają dbałość o zachowanie tego dziedzictwa. Na tle innych regionów Wielkopolski wyróżnia je różnorodność architektoniczna. Spotykamy zarówno murowane, monumentalne świątynie miejskie (jak konkatedra św. Stanisława w Ostrowie Wielkopolskim), jak i wiejskie kościoły drewniane o korzeniach średniowiecznych, przebudowane w baroku i zachowane w stosunkowo autentycznej formie (np. św. Michała Archanioła w Szczurach czy św. Marka w Rososzycy). Widać tu charakterystyczny dla Wielkopolski kontrast pomiędzy prostymi, często drewnianymi świątyniami wiejskimi a rozbudowanymi kościołami miejskimi, związanymi z aspiracjami parafii oraz mecenatem możnych rodów i duchowieństwa.

Kościół parafialny pw. św. Stanisława Biskupa i Męczennika, ob. konkatedra w Ostrowie Wielkopolskim (m. Ostrów Wielkopolski)

Obecny kościół parafialny wzniesiono w latach 1905–1907 według projektu Sylwestra Pajzderskiego, który został zmodyfikowany przez Rogera Sławskiego. Świątynia podniesiona została do rangi konkatedry diecezji kaliskiej przez papieża Jana Pawła II 25 marca 1992 roku na mocy bulli *Tuus Poloniae Populus*.

Zabytek znajduje się w zasobach kościoła rzymskokatolickiego.

Architektura świątyni utrzymana jest w stylu neoromańskim, inspirowanym nadreńskimi formami tego nurtu. Kościół zbudowano z cegły, w układzie bazylikowym, z trzema nawami, transeptem oraz asymetrycznie umieszczoną wieżą, co nadaje mu charakterystyczną sylwetkę dominującą nad centrum miasta.

Surowa, harmonijna bryła z zewnątrz kontrastuje z bogatszym wnętrzem, w którym uwagę zwracają monumentalne łuki arkad, rzeźbiarskie detale i subtelne zdobienia.

Stan zachowania: dobry, konieczność przeprowadzenia drobnych napraw. Prace powinny być wykonane na podstawie ekspertyzy technicznej i zaleceń konserwatorskich.

Konkatedra z całym zespołem budynków przykościelnych (plebania, Dom Katolicki, Konwikt, wikariat, ogród, grotta) jest wpisana do Rejestru Zabytków nr 440/Wlkp/A.

Fotografia 2. Widok na konkatedrę w Ostrowie Wielkopolskim

Kościół ewangelicki, ob. rzymskokatolicki pw. Matki Boskiej Królowej Polski w Ostrowie Wielkopolskim (m. Ostrów Wielkopolski)

Dawny zbór ewangelicki, obecnie kościół rzymskokatolicki, wzniesiony w latach 1777-1778 w konstrukcji szachulcowej. W 1855 roku wzniesiono nową, murowaną wieżę na miejscu poprzedniej, z 1819 roku. W latach 1945–1959 kościół pełnił funkcję garnizonowego i należał do parafii św. Stanisława, niewiele później utworzono osobną parafię.

Zabytek znajduje się w zasobach kościoła rzymskokatolickiego.

Kościół jednonawowy z wieżą. Nawa z zewnątrz drewniana, szachulcowa, z dwuspadowym dachem, krytym dachówką, wewnątrz murowana. Wieża neoromańska z wejściem z boku, z barokowym hełmem.

Stan zachowania: bardzo dobry. W latach 2018-2019 przeprowadzono prace remontowe związane z renowacją elewacji, muru pruskiego, oczyszczeniem i impregnacją belek drewnianych, skuciem uszkodzonego tynku wieży i nałożenie nowego tynku.

Kościół wpisany do Rejestru Zabytków pod nr 581/A.

Fotografia 3. Widok na Kościół ewangelicki, ob. rzymskokatolicki pw. Matki Boskiej Królowej Polski w Ostrowie Wielkopolskim

**Kościół parafialny pw. Św. Marcina w Odolanowie
(gm. Odolanów)**

Kościół ufundowany przez księżną Eleonorę z Cetnerów Sułkowską starościnię odolanowską w 1794 r., na miejscu poprzedniego, drewnianego. Wykonany według projektu Franciszka Jakubowskiego z Koła. Budowę ukończono w czerwcu 1796 r. W latach 1912-1913 rozbudowano kościół wg projektu Rogera Sławskiego: dobudowany został wówczas trzynawowy, orientowany korpus z prezbiterium. W 1940 r. kościół został zamknięty i przeznaczony przez hitlerowców na magazyn.

**Fotografia 4. Widok na kościół parafialny pw.
Św. Marcina w Odolanowie**

Zabytek znajduje się w zasobach kościoła rzymskokatolickiego.

To klasycystyczny kościół murowany. Kościół orientowany; na rzucie dwóch, prostopadłych skrzydeł. Trzynawowy, trójprzęsłowy, kwadratowy korpus z krótkim, jednoprzęsłowym, półkoliście zamkniętym prezbiterium, flankowanym przez dwie wieże; przylega od zachodu do prostokątnego, wydłużonego jednoprzestrzennego korpusu starszego kościoła, z prostokątnym, prosto zamkniętym prezbiterium od południa /ob. kaplica.

Stan zachowania: dobry.

Kościół wpisany do Rejestru Zabytków pod nr Kl.IV-73/56/54.

Kościół parafialny pw. Św. Barbary w Odolanowie (gm. Odolanów)

Obecny kościół wzniesiony został w 1784 r., poddany restauracji w 1856 r. Kościół był kilkakrotnie remontowany – w latach 1873–1877, w 1909 r. (prace porządkowo-remontowe) oraz 1928 r. (nowa wieża i hełm, otynkowanie wewnątrz, wzmocnienie fundamentów). Parafia erygowana w 1972 r.

Zabytek znajduje się w zasobach kościoła rzymskokatolickiego.

Kościół pw. Św. Barbary jest budowlą drewnianą (o konstrukcji zrębowej oszalowanej – ściany zewnętrzne i słupowej – ściany wewnętrzne) wzniesioną na fundamencie kamienno-ceglanym. Dwuspadowe dachy nawy i prezbiterium pokryte są gontem, hełm wieży zaś blachą.

**Fotografia 5. Widok na Kościół
parafialny pw. Św. Barbary
w Odolanowie**

Stan zachowania: dostateczny. Planowane prace w najbliższych latach (restauracja dachów, stolarki) mogą znacząco polepszyć stan techniczny i estetyczny świątyni.

Kościół wpisany do Rejestru Zabytków pod nr Kl.IV-73/61/54.

Dawny zbór ewangelicki w Odolanowie (gm. Odolanów)

Zbór ewangelicki w Odolanowie wzniesiony został w latach 1777–1780. Ze względu na stan techniczny zbór był gruntownie restaurowany w latach 1875–1876 i 1892–1893 (zapewne wówczas konstrukcję szkieletową zastąpiono murami i otynkowano).

Obiekt użytkowany dla potrzeb sakralnych jeszcze w latach 50. XX w. Od 1980 r., już jako nieużytkowany, został przejęty na własność przez Gminę Odolanów. Dzięki przeprowadzonym pracom budynek dawnego zboru, służy obecnie miejscowej społeczności (wraz z otaczającym go Placem Kościuszki) jako centrum życia kulturalnego gminy.

Wybudowano go jako budowlę centralną, w drewnianej konstrukcji szkieletowej z wysokim łamanym dachem typu polskiego z wieżyczką. Wnętrze otoczone emporami nakryto zwierciadlanym stropem przypominającym ośmioboczną kopułę. Wewnątrz zachowane rokokowe wyposażenie z 4 ćwierci XVIII w. – ołtarz, ambona i chrzcielnica oraz obraz Ostatniej Wieczerzy z XVIII wieku.

Stan obiektu: bardzo dobry. Dla zabezpieczenia obiektu przed degradacją, Gmina i Miasto Odolanów zrealizowała projekt przystosowania dawnego zboru do funkcji kulturalnej – sala koncertowa, wystawiennicza i konferencyjna (w ramach Wielkopolskiego RPO na lata 2014–2020) przeprowadzając kompleksowe prace konserwatorskie i remontowe obiektu wraz z zagospodarowaniem jego otoczenia.

Obiekt wpisany do Rejestru Zabytków pod nr 519/A.

Fotografia 6. Widok na Dawny zbor ewangelicki w Odolanowie

Kościół parafialny pw. św. Mateusza Apostoła w Górnicy (gm. Ostrów Wielkopolski)

Wzniesiony w latach 1755-57 należy do najstarszych kościołów drewnianych południowej Wielkopolski. W latach 30 XX w. z fundacji Kazimierza Lipskiego odnowione zostało wnętrze kościoła. Ściany obito drewnem sosnowym i pokryto nową dekoracją nawiązującą do stylu zakopiańskiego.

Zabytek znajduje się w zasobach kościoła rzymskokatolickiego.

Kościół jest orientowany, jednonawowy wzniesiony na planie kwadratu z węższym zamkniętym trójbocznie, prezbiterium. Do prezbiterium od pn. przylega zakrystia, do nawy na jej przedłużeniu od zach. kwadratowa wieża z kruchtą w przyziemiu i od pd. czworoboczna kruchta. Budowla drewniana, konstrukcji zrębowej z wieżą konstrukcji słupowej posadowiona jest na kamienno-ceglanym podmurowaniu. Ściany zostały wzmocnione obustronnie lisicami i oszalowane pionowo deskami. Nad nawą znajduje się więźba dachowa płatwiowo - kleszczowa, nad prezbiterium konstrukcji jętkowo - stolcowej. Wewnątrz kościoła znajdują się stropy drewniane, płaskie z podsufitką z desek w nawie i belkowe w zakrystii oraz w kruchcie. Wszystkie otwory okienne, portale drzwi zachowały się w oryginalnych profilowanych obramieniach.

Stan zachowania: dobry, konieczność przeprowadzenia bieżących napraw.

Obiekt wpisany do Rejestru Zabytków pod nr 571/A.

Kościół parafialny pw. Narodzenia Najświętszej Marii Panny i św. Józefa w Sobótce (gm. Ostrów Wielkopolski)

Kościół z końca XIII w.

Zabytek znajduje się w zasobach kościoła rzymskokatolickiego.

Fotografia 7. kościół parafialny pw. św. Mateusza Apostoła. Fot. M. Karczevska

Orientowany, murowany z cegły o układzie wendyjskim w dolnej partii ścian, w górnej w układzie gotyckim, jednonawowy z transeptem, z prezbiterium nieco niższym i węższym od nawy zamkniętym ścianą prostą. Kościół bezwieżowy o zwartej bryle. Do prezbiterium od północy przylega zakrystia, nad którą znajduje się skarbczyk. Przy ścianach szczytowych transeptu, prezbiterium i nawy szkarpy, zapewne późnogotyckie. Dachy kościoła dwuspadowe, kryte dachówką karpiovką. Okna zamknięte półkoliście, po przebudowie w końcu XVIII w. W ścianie zachodniej nawy i ścianie szczytowej prezbiterium znajdują się zamurowane ostrołukowe okienka. Od północy portal ostrołukowy, wczesnogotycki, trójskokowy, z profilowanej cegły. Zwieńczenia szczytu zachodniego oraz szczytów transeptu pochodzą z k. XVIII w. Świadczy o tym umieszczona na ich szczytach data - 1790 r. W fasadzie i szczycie zachodnim we wnęce umieszczono rzeźbę Matki Boskiej Niepokalanej.

Fotografia 8. Kościół parafialny pw. Narodzenia NMP i św. Józefa. Fot. M. Karczewska

Stan zachowania: bardzo dobry, kościół po pracach konserwatorskich (elewacje i wnętrza).

Obiekt wpisany do Rejestru Zabytków pod nr Kl.IV-73/64/53.

Kościół parafialny pw. św. Michała Archanioła w Szczurach (gm. Ostrów Wielkopolski)

Wzniesiony w 1762 roku.

Zabytek znajduje się w zasobach kościoła rzymskokatolickiego.

Kościół jest orientowany, jednonawowy wzniesiony na planie kwadratu z węższym zamkniętym trójbocznie, prezbiterium. Do prezbiterium od pn. przylega zakrystia, do nawy od zach. i od pn. kruchty. Budowla drewniana, konstrukcji zrębowej posadowiona jest na kamienno-ceglanym podmurowaniu. Ściany zostały wzmocnione obustronnie liściami i oszalowane pionowo deskami. Nad nawą znajduje się więźba dachowa płatwiowo - kleszczowa, nad prezbiterium konstrukcji jętkowo - stolcowej. Wnętrze nawy kościoła pokrywają stropy drewniane płaskie z podsufitką z desek, w zakrystii i w kruchcie stropy belkowe. Wszystkie otwory okienne, portale drzwi zachowały się w oryginalnych profilowanych obramieniach.

Fotografia 9. Kościół parafialny pw. św. Michała Archanioła. Fot. M. Karczewska

Stan zachowania: dobry. W lipcu 2025 r. poświęcono odnowiony ołtarz główny (rokokowy XVIII-wieczny).

Obiekt wpisany do Rejestru Zabytków pod nr 522/A.

Kościół parafialny pw. Podwyższenia Krzyża Świętego w Wysocku Wielkim (gm. Ostrów Wielkopolski)

Kościół wzniesiono w XVI w.

Zabytek znajduje się w zasobach kościoła rzymskokatolickiego.

Kościół orientowany. Korpus jednonawowy, bez podziału przęsłowego, założony na rzucie prostokąta – w części zachodniej empora chórowa wsparta na dwóch filarach, z klatką schodową w północno-zachodnim narożniku. Przylega doń od wschodu nieco węższe, wydłużone, prostokątne, prosto zamknięte prezbiterium; od zachodu przylega do korpusu kwadratowa kruchta. Od północy, do

zachodniego przęsła prezbiterium przylega, zbliżona do kwadratu, zakryta, poprzedzona od zachodu małym, prostokątnym przedsionkiem, przylegającym do północnej elewacji korpusu. Południowo-wschodni narożnik korpusu wsparty masywną, prostopadłą przyporą. Główne wejście do kościoła poprzez zachodnią kruchtę, w której otwory wejściowe znajdują się w elewacjach zachodniej i południowej; boczny otwór wejściowy od południa, w zachodniej części elewacji; zewnętrzna komunikacja zakryta prowadzi poprzez przedsionek i otwór wejściowy w jego zachodniej elewacji.

Stan zachowania: dobry, konieczność przeprowadzenia bieżących napraw.

Obiekt wpisany do Rejestru Zabytków pod nr 521/A.

Kościół Matki Bożej Nieustającej Pomocy w Nowych Skalmierzycach (gm. Nowe Skalmierzyce)

Świątynia została wzniesiona w latach 1911–1913 dzięki staraniom pastora Bertholda Haarhausena, przy finansowym wsparciu kolejarzy oraz miejscowych luteran.

Zabytek znajduje się w zasobach kościoła rzymskokatolickiego.

Budowla jest nakryta wysokim dachem dwuspadowym ze ściętymi szczytami i sygnaturką. Wnętrze to jedna nawa, na planie prostokąta z wyodrębnionym prezbiterium, w którym pierwotnie był usytuowany ołtarz ambonalny. Od strony południowej jest umieszczona wieża zakończona krzyżem z hełmem nakrytym blachą miedzianą. W przyziemiu wieży znajduje się zakryta oraz boczne wejście. Budowla była używana przez protestantów do końca I wojny światowej. Po powstaniu wielkopolskim liczna społeczność ewangelicka opuściła miejscowość, a opiekę duszpasterską nad pozostałymi zaczął sprawować pastor Rutz z Ostrowa Wielkopolskiego. Po II wojnie światowej, w dniu 25 czerwca 1951 roku, opuszczona świątynia została przejęta przez katolików i poświęcona przez księdza kanonika Franciszka Jelińskiego, razem z nadaniem jej wezwania Matki Bożej Nieustającej Pomocy.

Stan zachowania: dobry. W ostatnich latach prowadzono prace renowacyjne obiektu (2015-2017, 2022 r.).

Obiekt wpisany do Rejestru Zabytków pod nr 727/A.

Kościół parafialny pw. św. Bartłomieja w Biskupicach Obłocznych (gm. Nowe Skalmierzyce)

Wybudowany w 1726 r. przez proboszcza Marcina Romieńskiego, przy pomocy arcybiskupa Stanisława Szembeka. Podczas remontu w latach 1919-24 przedłużono nawę, dobudowano wieżę i transept.

Zabytek znajduje się w zasobach kościoła rzymskokatolickiego.

Konstrukcji zrębowej, górna kondygnacja wieży konstrukcji słupowej, oszalowany. Orientowany. Wzniesiony na planie krzyża łacińskiego, z węższym prezbiterium zamkniętym trójbocznie. Od północy do prezbiterium przylega zakryta, do nawy od południa kruchta z podcieniami wspartymi na słupach, a od zachodu wieża mieszcząca

Fotografia 10. Kościół parafialny pw. Podwyższenia Krzyża Świętego. Fot. M. Karczewska

Fotografia 11. Widok na Kościół Matki Bożej Nieustającej Pomocy w Nowych Skalmierzycach

Fotografia 12. Widok na Kościół parafialny pw. św. Bartłomieja w Biskupicach Obłocznych

w przyziemi kruchtę. Dachy kryte gontami. Na kalenicy nawy wieżyczka na sygnaturkę. Nad kruchtą boczną dach namiotowy z latarnią i kopulastym hełmem, nad wieżą dach cebulasty z latarnią i hełmem. W nawie strop belkowy, w prezbiterium pozorne ośmioboczne sklepienie z kasetonami.

Stan zachowania: dobry, konieczność przeprowadzenia bieżących napraw.

Obiekt wpisany do Rejestru Zabytków pod nr 908/A.

Kościół parafialny pw. Wszystkich Świętych w Droszewie (gm. Nowe Skalmierzyce)

Kościół jest cennym przykładem drewnianego budownictwa sakralnego południowej Wielkopolski. Wzniesiony w latach 1783-1787 z inicjatywy Teodora Koseckiego herbu Rawicz.

Zabytek znajduje się w zasobach kościoła rzymskokatolickiego.

Kościół orientowany, wzniesiony na planie prostokąta z prezbiterium zamkniętym trójbocznie. Budowla jest drewniana, konstrukcji zrębowej, z zewnątrz oszalowana deskami. Od pn. przy nawie znajduje się kruchta i dostawiona do prezbiterium na początku XIX w. murowana zakrystia. Korpus główny kościoła nakryty dachem dwuspadowym, nad prezbiterium wielopłociowym, nad zakrystią i kruchtą dachami jednospadowymi. Wszystkie połacie dachu pokryte są gontem. Nad całością dominuje wieżyczka na sygnaturkę zwieńczona ażurową latarnią z cebulastym hełmem, pokrytym blachą.

Fotografia 13. Widok na Kościół parafialny pw. Wszystkich Świętych w Droszewie

Stan zachowania: dobry. W 2015 roku wykonano renowację dachu i sygnaturki. w 2021 roku konserwowano polichromie w prezbiterium, a w 2022 gmina Nowe Skalmierzyce przyznała 40 000 zł na konserwację polichromii drewnianego stropu w nawie (wykonanie jako kontynuacja poprzedniego etapu).

Obiekt wpisany do Rejestru Zabytków pod nr Kl.IV-73/64/54.

Kościół św. Mikołaja Biskupa w Gostyczynie (gm. Nowe Skalmierzyce)

Obecna świątynia murowana została wybudowana zapewne w XVII/XVIII wieku. Konsekrowana została w 1638 roku pod wezwaniem świętego Mikołaja. Około 1640 roku od strony północnej została dostawiona kaplica świętego Jana Nepomucena dzięki staraniom ówczesnych właścicieli wsi, Szoldrskich. Świątynia została przebudowana w XVII wieku, natomiast rozbudowano ją w 1767 roku. Odnowiona została w 1950 i 1968 roku, utraciła wówczas niemal cechy stylowe.

Zabytek znajduje się w zasobach kościoła rzymskokatolickiego.

Budowla jest orientowana, murowana, otynkowana. Posiada jedną nawę, prezbiterium jest prostokątne, węższe w stosunku do nawy. Przy nim od strony północnej jest umieszczona zakrystia. Przy nawie od strony północnej znajduje się wspomniana wyżej kaplica, od strony południowej jest umieszczona kruchta, nad którą mieści się kaplica otwierająca się do nawy. Na kalenicy znajduje się barokowa wieżyczka na sygnaturkę, nakryta dachem namiotowym. Na belce tęczowej jest umieszczony krucyfiks w stylu barokowym.

Fotografia 14. Widok na Kościół św. Mikołaja Biskupa w Gostyczynie

Stan zachowania: dostateczny, zaleca się przeprowadzenie kompleksowych prac konserwatorskich elewacji.

Obiekt wpisany do Rejestru Zabytków pod nr 708/Wlkp/A.

Kościół parafialny p.w. Najświętszej Marii Panny w Ociążu (gm. Nowe Skalmierzyce)

Fotografia 15. Widok na Kościół parafialny p.w. Najświętszej Marii Panny w Ociężu

Obecny drewniany kościół wzniesiony został po pożarze w 1785 r. Zabytek znajduje się w zasobach kościoła rzymskokatolickiego.

Jest cennym przykładem drewnianego budownictwa sakralnego południowej Wielkopolski. Kościół orientowany, wzniesiony na planie prostokąta z prezbiterium zamkniętym trójbocznie. Od pn. do ściany prezbiterium przylega murowana kaplica nagrobna Wandy Tyszkiewiczowej, a od pd. murowana zakrystia. Nawa główna kościoła nakryta jest dachem dwuspadowym, nad niższym prezbiterium dach trójpołaciowy. Osobne dachy nad zakrystią - jednospadowy i od strony zachodniej nad kruchtą - wielopołaciowy. Wszystkie dachy pokryte są gontem. Nad całością

dominuje wieżyczka na sygnaturkę, zwieńczona ażurową latarnią z cebulastym hełmem, pokrytym blachą. Budowla jest drewniana, konstrukcji zrębowej, z zewnątrz oszalowana deskami. Szczyt zachodni oszalowany w jodełkę, ujęty jest ozdobnymi listwami.

Stan zachowania: dobry, konieczność przeprowadzenia bieżących napraw.

Obiekt wpisany do Rejestru Zabytków pod nr Kl.IV-73/63/54.

Kościół św. Katarzyny Aleksandryjskiej w Skalmierzycach (gm. Nowe Skalmierzyce)

Wybudowany w latach 1791–92 staraniem miejscowego proboszcza i kanonika kapituły kaliskiej, ks. Stanisława Kostki Podbovicz. Został rozbudowany w 1873 r. o część zachodnią z wieżą i kaplicę św. Józefa odnowioną w roku 1914.

Zabytek znajduje się w zasobach kościoła rzymskokatolickiego.

Kościół orientowany, na planie krzyża łacińskiego, tworzą go: prostokątny, wydłużony, salowy korpus nawowy z przylegającymi doń po obu stronach wschodniej części, symetrycznymi, kwadratowymi kaplicami, pod którymi znajdują się krypty, do którego przylega rozbudowana część prezbiterialna, złożona z równego w szerokości, kwadratowego, półkoliście zamkniętego, prezbiterium oraz przylegających doń prostokątnych pomieszczeń: kaplicy przedpogrzebowej – od północy i zakrystii z korytarzykiem i zejściem do krypty – od południa; od zachodu, na osi korpusu kwadratowa wieża, z klatką schodową wypełniającą trójbocznie narożnik pomiędzy południową ścianą wieży i zachodnią korpusu.

Stan zachowania: dobry, konieczność przeprowadzenia bieżących napraw (w tym remontu dachu).

Obiekt wpisany do Rejestru Zabytków pod nr 889/Wlkp/A.

Kaplica grobowa Radziwiłłów, ob. kościół filialny pw. Matki Boskiej Ostrobramskiej w Antoninie (gm. Przygodzice)

Kaplica była budowana do 1838 roku, a jej poświęcenie odbyło się 27 sierpnia. Pracami przy budowie kierował architekt współpracujący z Schinklem – Johann Heinrich Häberlin.

Zabytek znajduje się w zasobach kościoła rzymskokatolickiego.

Fotografia 16. Widok na Kościół św. Katarzyny Aleksandryjskiej w Skalmierzycach

Fotografia 17. Widok na Kaplicę grobową Radziwiłłów, ob. kościół filialny pw. Matki Boskiej Ostrobramskiej w Antoninie

Na przełomie XIX i XX w. nastąpiła rozbudowa kaplicy. Wzniesiono wtedy symetrycznie rozmieszczone pomieszczenia boczne, których zwieńczenia przybrały kształt ośmiobocznych wież. Nastąpiło powiększenie krypty, której przestrzeń za korpusem prezbiterialnym przybrała formę półkolistej absydy. Wtedy powiększono także okrągły otwór nad prezbiterium. Kaplica należy do nielicznych przykładów architektury czasów historyzmu odwołujących się do architektury wczesnochrześcijańskiej, kręgu bizantyjskiego. Odwołania te widoczne są w nawie o scentralizowanej bryle, w której nad pomieszczeniem o kwadratowym rzucie wzniesiono kopułę z zastosowaniem tromp na przejściu do ośmioboku tamburu.

Stan zachowania: dobry, obiekt po kompleksowych pracach konserwatorskich przy elewacjach, prowadzenie bieżących napraw.

Obiekt wpisany do Rejestru Zabytków pod nr 1157/Wlkp/A.

Kościół świętego Wojciecha w Jankowie Zalesnym (gm. Raszków)

Kościół wybudowany w latach 1905-1907. Budowla wzniesiona została dzięki staraniom miejscowego proboszcza ks. Juliana Rojewskiego.

Zabytek znajduje się w zasobach kościoła rzymskokatolickiego.

Budowla jest trójnawowa powstała na planie krzyża łacińskiego, zaprojektowana została przez Heliodora Matejkę w stylu neoromańskim, z użyciem form neogotyckich i neorenesansowych. Nad głównym wejściem została zbudowana pięćdziesięciometrowa wieża.

Stan zachowania: dobry.

Obiekt wpisany do Rejestru Zabytków pod nr 490/A.

Kościół św. Katarzyny Aleksandryjskiej w Pogrzybowie (gm. Raszków)

Jest to świątynia wzniesiona w latach 1801–1806 i ufundowana przez Sylwestra Karnkowskiego, na miejscu poprzedniego drewnianego kościoła.

Zabytek znajduje się w zasobach kościoła rzymskokatolickiego.

Kościół charakteryzuje się klasycystycznym kształtem architektonicznym i jest zwrócony prezbiterium w stronę zachodnią. Fasada frontowa rozczłonkowana jest pilastrami podtrzymującymi belkowanie, z trójkondygnacyjnym szczytem o wolutowych spływach. Kościół nakryty jest dachami dwuspadowymi. Fronton świątyni składa się z trzech kondygnacji. Pierwsza ozdobiona jest trzema płaskorzeźbami w formie medalionów świętych Apostołów Piotra i Pawła oraz płaskorzeźbą symboli papieskich. Druga natomiast ozdobiona jest dwiema rzeźbami drugorzędnych patronów kościoła św. Walentego i św. Antoniego Padewskiego, z kolei trzecia rzeźbą kamiennego krucyfiksu.

Stan zachowania: dobry, po istotnych pracach konserwatorskich w latach 2022–2025.

Obiekt wpisany do Rejestru Zabytków pod nr Kl.IV-73/55/54.

Kościół św. Jana Ewangelisty w Ołoboku (gm. Sierszewice)

Jest to dawna świątynia klasztorna Cysterek. Obecna, orientowana budowla, wzniesiona na przełomie XV i XVI wieku W latach 1780–1788 została przebudowana fasada zachodnia świątyni a także została dobudowana wieża dzwonnicza.

Fotografia 18. Widok na Kościół świętego Wojciecha w Jankowie Zalesnym

Fotografia 19. Widok na Kościół św. Katarzyny Aleksandryjskiej w Pogrzybowie

Zabytek znajduje się w zasobach kościoła rzymskokatolickiego.

Obecnie kościół w głównym zrębie zachował cechy stylu późnogotyckiego, następnie został zbarokizowany w czasie odbudowy pod koniec XVII wieku i w czasie przebudowy w XVIII wieku. Bryła rozczłonkowana, pod prezbiterium krypta z trzema pomieszczeniami; dwukondygnacyjna, nawa, prezbiterium i krążganek nakryte wspólnym dachem łamanym, nad kruchtą pd. dach namiotowy, ośmiopłociowy z latarnią nakrytą daszkiem namiotowym; kaplica pd. i zakrystia wspólnym dachem pulpitowym, zach. fragment skrzydła klasztoru dachem dwuspadowym. Wieża trzykondygnacyjna, nakryta hełmem z arkadowymi prześwitami. Świątynia opięta jest na zewnątrz, częściowo gotyckimi, szkarpami.

Fotografia 20. Widok na Kościół św. Jana Ewangelisty w Ołoboku

Stan zachowania: niezadowolający, konieczność przeprowadzenia kompleksowych prac konserwatorskich i przeciwwilgociowych.

Obiekt wpisany do Rejestru Zabytków pod nr 524/A.

Kościół św. Marka Ewangelisty w Rososzycy (gm. Sierszewice)

Jest to świątynia zbudowana w 1818 roku z fundacji dziedzica Rososzycy – Pawła Skórzewskiego, pełniącego ówczasie funkcję senatora i wojewody kaliskiego.

Zabytek znajduje się w zasobach kościoła rzymskokatolickiego.

Kościół został wzniesiony na planie prostokąta w modnym wówczas stylu klasycystycznym. Świątynia składa się z jednej nawy i półkoliście zamkniętego prezbiterium. Posiada kruchtę (czyli wejście od strony zachodniej) i zakrystię, do której wchodzi się przez przedsionek od strony południowej. Strop kościoła jest płaski, wewnątrz ozdabiają pilastry i podparty kolumnami chór, którego balustrady są pokryte fantazyjnymi motywami roślinnymi.

Fotografia 21. Widok na Kościół św. Marka Ewangelisty w Rososzycy

Stan zachowania: dobry, po pracach konserwatorskich na elewacjach, konieczność prowadzenia bieżących napraw.

Obiekt wpisany do Rejestru Zabytków pod nr 115/A.

Dawny kościół ewangelicki, ob. filialny polskokatolicki pw. Matki Bożej Królowej Polski i Podwyższenia Krzyża Świętego w Strzyżewie (gm. Sierszewice)

Wzniesiono go zapewne w 1865 roku. Kościół ten pobudowano staraniem miejscowych wiernych oraz przy wsparciu finansowemu Towarzystwa Gustawa Adolfa i fundacji.

Zabytek znajduje się w zasobach kościoła rzymskokatolickiego.

Kościół jednonawowy, z węższym, wschodnim prezbiterium zamkniętym od strony wschodniej trójbocznie i otwartym wysoką, półkoliście sklepioną arkadą na nawę. Od strony zachodniej prostokątnego korpusu nawowego przylega kwadratowa wieża mieszcząca w przyziemiu kruchtę z wejściowym otworem drzwiowym od strony północnej. Wieża ta wzniesiona na rzucie prostokąta

Fotografia 22. Widok na dawny kościół ewangelicki, ob. filialny polskokatolicki pw. Matki Bożej Królowej Polski i Podwyższenia Krzyża Świętego w Strzyżewie

zbliżonego do kwadratu, w strefie górnej kondygnacji – na rzucie sześcioboku. Od strony południowej do prezbiterium – a od wschodu do nawy – przylega prostokątna (zbliżona do kwadratu) zakrystia z osobnym wejściem z zewnątrz od wschodu i wejściem z prezbiterium od pn.

Stan zachowania: dobry, konieczność przeprowadzenia bieżących napraw.

Obiekt wpisany do Rejestru Zabytków pod nr 1058/Wlkp./A.

Kościół parafialny p.w. św. Michała Archanioła w Cieszynie (gm. Sośnie)

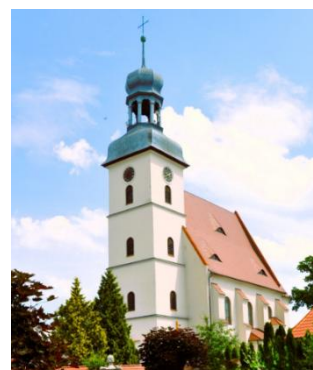
Świątynia wzniesiona w latach 1667 - 1697.

Zabytek znajduje się w zasobach kościoła rzymskokatolickiego.

Kościół jednonawowy, z prostokątną, trójprzęślową nawą i nieco węższym prostokątnym prezbiterium zamkniętym półkolistą absydą. Od zach. węższa, czworoboczna u podstawy wieża z kruchtą w przyziemiu. Od pn.-wsch. na styku prezbiterium i nawy wkomponowana prostokątna zakrystia z lożą kolatorską w górnej kondygnacji. Zakrystia dostępna wejściem od pd. oraz skomunikowana z prezbiterium.

Stan zachowania: dobry, konieczność przeprowadzenia bieżących napraw.

Obiekt wpisany do Rejestru Zabytków pod nr 525/A.

**Fotografia 23. Widok na
Kościół parafialny p.w. św.
Michała Archanioła
w Cieszynie**

Kapliczki przydrożne, krzyże

Na terenie powiatu występuje wiele kapliczek, krzyży i figur przydrożnych. Obiekty tego typu są rozpowszechnionym elementem krajobrazu przeważającej części kraju. Ich ustawianie wiązało się z lokalną tradycją oraz religijnym, duchowym doświadczeniem fundatorów katolickich. Powstawały na pamiątkę ważnych wydarzeń historycznych, sytuacji rodzinnych, z obawy przed chorobami czy wojnami. Miały charakter dziękczynny, suplikacyjny, a nawet odstrasżający. Najczęściej wybierano lokalizację w pobliżu świątyń, przy skrzyżowaniach, przy wjeździe do wsi, mostach, a bardziej osobiste przed domami.

Pałace i dwory

Pałace i dwory na terenie powiatu ostrowskiego stanowią niezwykle cenne dziedzictwo kulturowe i architektoniczne, które ukazuje bogactwo i różnorodność tradycji ziemiańskich w Wielkopolsce. Ich obecność świadczy o znaczeniu tego regionu w dziejach polskiego ziemiaństwa, a także o przemianach społecznych i gospodarczych, jakie zachodziły od XVIII do początku XX wieku. Każdy z obiektów wnosi do krajobrazu własną historię i charakter – od klasycystycznych rezydencji o harmonijnej, spokojnej formie, przez romantyczne i eklektyczne pałace z przełomu wieków, aż po skromniejsze dwory, które stanowiły centrum życia gospodarczego lokalnych folwarków.

Analizując stan zachowania, zauważyć można duże zróżnicowanie. Część rezydencji, takich jak pałac w Gutowie, została odrestaurowana i pełni dziś funkcje hotelowe czy gastronomiczne, wpisując się w nowoczesne potrzeby turystyczne. Inne, jak pałac w Lewkowie czy Bagatela, są cenione ze względu na wysokie walory historyczne i artystyczne, przyciągając zarówno turystów, jak i badaczy historii regionu. Z kolei część dworów, np. w Sobótce, boryka się z problemem degradacji, co pokazuje, że dziedzictwo to wymaga stałej troski, inwestycji i odpowiedniej opieki konserwatorskiej.

Pałace i dwory odgrywają ważną rolę w kształtowaniu krajobrazu kulturowego powiatu. Stanowią dominanty przestrzenne, a otaczające je parki i założenia krajobrazowe dopełniają ich znaczenie estetyczne i historyczne. Jednocześnie są one nośnikiem lokalnej tożsamości – przypominają o dawnych rodach, które przez wieki kształtowały życie gospodarcze, społeczne i kulturalne regionu. Dziś mogą stać się elementem szlaków turystycznych, inspiracją dla edukacji regionalnej i atrakcyjną propozycją dla osób zainteresowanych historią ziemiaństwa wielkopolskiego.

Poniżej przedstawiono wybrane przykłady założeń pałacowych i dworskich z terenu powiatu.

Pałac myśliwski w Bagateli (gm. Ostrów Wielkopolski)

Klasycyistyczny pałac z pocz. XIX w. otoczony późniejszym parkiem krajobrazowym.

W 1879 roku w wieku przebudowany został według projektów znanego polskiego architekta Zygmunta Gorgolewskiego na pałac myśliwski księcia Ferdynanda Radziwiłła. Powstał piętrowy budynek, z drugim piętrem skrytym w mansardowym dachu dekorowanym lukarnami, z wąskim ryzalitem na osi mieszczącym wejście. Przez nakrycie oddzielnym czterospadowym dachem mansardowym ryzalit sprawia wrażenie wieżyczki. Elewacje pałacu są boniowane, podzielone prostym gzymsem kordonowym na dwie kondygnacje, zwieńczone profilowanym gzymsem koronującym. Prostokątne otwory okienne są ujęte wykonanymi w tynku opaskami, zamkniętymi zwornikami.

Fotografia 24. Widok na Pałac myśliwski w Bagateli

W 1985 r. pałac stał się własnością prywatną i rozpoczął się jego gruntowny remont, dzięki któremu obiekt odzyskał swój pierwotny wygląd (m. in. przywrócono mansardowy dach kryty łupkiem) oraz dawny blask.

Stan zachowania: dobry.

Obiekt wpisany do Rejestru Zabytków pod nr 1450/A.

Pałac w Górnicy (gm. Ostrów Wielkopolski)

Istniejący pałac wzniesiony w 1912 r. przez architekta Kazimierza Rucińskiego stanowi przykład neoklasyistycznej rezydencji wzniesionej w tzw. stylu narodowym, usytuowanej w krajobrazowym parku z 2 poł. XIX w.

Fotografia 25. Widok na pałac w Górnicy

Neoklasyistyczny pałac w Górnicy zwrócony jest fasadą na północ. Murowany, podpiwniczony, piętrowy, z poprzecznymi skrzydłami, nakrytymi czterospadowymi dachami i niższymi ryzalitami. Bryła obiektu zwarta, w części korpusu środkowego poprzedzona frontowym portykiem kolumnowym w wielkim porządku o czterech kolumnach jońskich. Zbudowany na rzucie zbliżonym do dużej litery „H”. Elewacja frontowa symetryczna, 11-osiowa, z portykiem oraz jednoosiowymi skrajnymi ryzalitami.

Obiekt znajduje się w rękach prywatnych.

Stan zachowania: dobry.

Obiekt wpisany do Rejestru Zabytków pod nr 339/A.

Pałac w Gutowie (gm. Ostrów Wielkopolski)

Pałac wzniesiony ok. 1875 roku, a następnie rozbudowany w stylu eklektycznym z użyciem form neoromańskich i neogotyckich.

Cechą charakterystyczną jest wieża na planie elipsy. Elewacja pierwotnie była otynkowana, urozmaicona poziomym żłobkowaniem. Pałac w Gutowie wyróżnia się swoim L-kształtnym układem oraz charakterystyczną wieżą, co nadaje mu niepowtarzalny wygląd. Jego fasada jest bogato zdobiona, co podkreśla historyczny charakter budynku. Pałac otoczony jest pięknym parkiem, który dopełnia całość i tworzy malowniczą scenę.

Fotografia 26. Widok na pałac w Gutowie

Obiekt znajduje się w rękach prywatnych.

Stan zachowania: dobry. Pałac po kompleksowej rewitalizacji.

Obiekt wpisany do Rejestru Zabytków pod nr 506/A.

Pałac w Lewkowie (gm. Ostrów Wielkopolski)

Fotografia 27. Widok na Pałac w Lewkowie

Pałac wybudowany w latach 1788-1791. Historycznie pałac był własnością rodu Lipskich herbu Grabie, którzy posiadali Lewków od XVIII wieku aż do 1939 r.

Obiekt fasadą zwrócony w kierunku północnym, poprzedzony dziedzińcem, po którego wschodniej i zachodniej stronie znajdują się dwie analogiczne oficyny. Trójkondygnacyjny pałac o prostopadłościennym bryle został wzniesiony z cegły, na rzucie prostokąta i otynkowany. Nakrywa go wysoki czterospadowy dach kryty

dachówką. Elewacje są symetryczne - frontowa i tylna dziewięcioosiowe, boczne - pięcioosiowe, boniowane na narożach i w kondygnacji przyziemia. Wszystkie posiadają bogatą dekorację sztukatorską w partii pierwszego piętra i mezzanina, którą tworzą: panoplia między oknami parteru elewacji frontowej, tonda z popiersiami w otoczeniu wici roślinnych na elewacji ogrodowej, płyciny wypełnione girlandami, motywami zwierzęcymi i antropomorficznymi, a także gzyms kordonowy oraz koronujący o stylizowanej dekoracji roślinnej.

Pałac to jednostka kultury województwa wielkopolskiego od 1 czerwca 2017 r.

Stan zachowania: bardzo dobry. W latach 2017–2021 przeprowadzono prace rewitalizacyjne w całym zespole pałacowo-parkowym, w tym pałacu, oficynach i wozowni. Pałac zdobył tytuł laureata w konkursie „Zabytek zadbane” — co jest potwierdzeniem dobrego stanu i jakości przeprowadzonych prac konserwatorskich.

Obiekt wpisany do Rejestru Zabytków pod nr I-4/4/51.

Pałac w Sobótce (gm. Ostrów Wielkopolski)

Pałac zbudowany w latach 1898-1899 dla Aleksandra von Stieglera w stylu eklektycznym o formach neorenesansowych, neobarokowych i secesyjnych. W okresie międzywojennym właścicielem był Gerd v. Stiegler. Gospodarował Fryderyk Wallmann.

Pałac stoi na planie prostokąta, ma dwie wieże różnej wysokości. Korpus główny nakryty jest stromym dachem czterospadowym. Elewacje charakteryzują bogate detale z piaskowca. Pokoje rozmieszczone są w układzie amfiladowym tzn. drzwi są w jednej linii, bez korytarza, mają różną stylowo dekorację.

Obiekt znajduje się w rękach prywatnych.

Stan zachowania: dostateczny, konieczność przeprowadzenia kompleksowych napraw.

Obiekt wpisany do Rejestru Zabytków pod nr 1411/A.

Fotografia 28. Widok na pałac w Sobótce

Dwór w Chotowie (gm. Nowe Skalmierzyce)

Dwór w Chotowie został zbudowany w pierwszej połowie XIX wieku i na początku XX powiększony o piętrowe skrzydło.

Jest to niewielki, parterowy budynek klasycystyczny. Południowa, frontowa ściana budynku ozdobiona jest portykiem wspartym na czterech tokańskich kolumnach.

Obiekt znajduje się w rękach prywatnych.

Stan zachowania: dobry.

Obiekt wpisany do Rejestru Zabytków pod nr 459/A.

Fotografia 29. Widok na Dwór w Chotowie

Dwór w Kotowiecku (gm. Nowe Skalmierzyce)

Fotografia 30. Widok na Dwór w Kotowiecku

Dwór wzniesiono w 1842 roku dla Józefa Morawskiego. Na początku XX wieku dodano parterowy człon południowy, który pełnił funkcję siedzimiskową dla administracji majątku rodu von Lekow.

Dwór neogotycki. Budynek o urozmaiconej bryle, wzniesiony na planie prostokąta w dłuższej osi N-S, fasadą skierowany był zapewne na wschód, gdzie otwierała się oś widokowa przez park. Od południa przybudówka z wieżą od strony zachodniej. Na całości wielospadowe dachy kryte dachówką. Fasady pierwotnie ozdobione były ceglany detal architektoniczny (arkadowy gzyms, rozbudowane oprawy okien), jednak w późniejszych latach detale zniknęły, a elewacje zostały otynkowane.

Obiekt stanowi własność gminną.

Stan zachowania: dostateczny, konieczność przeprowadzenia kompleksowych napraw w najbliższym czasie.

Obiekt wpisany do Rejestru Zabytków pod nr 721/A.

Dwór w Miedzianowie (gm. Nowe Skalmierzyce)

Dwór zbudowany w 1877 roku zapewne wg projektu Stanisława Hebanowskiego dla Henryka Skarżyńskiego.

Obiekt prezentuje styl neorenesansowy — typowy dla drugiej połowy XIX wieku. Budynek prezentuje elegancką, symetryczną formę i dekoracyjne detale charakterystyczne dla tego nurtu. Fasada: wejście akcentowane przez wysoką, półkolistą wnękę prowadzącą do wnętrza obiektu — subtelny element scenografii architektonicznej.

Fotografia 31. Widok na Dwór w Miedzianowie

Obiekt znajduje się w rękach prywatnych.

Stan zachowania: dostateczny, konieczność przeprowadzenia kompleksowych napraw.

Obiekt wpisany do Rejestru Zabytków pod nr 1696/A.

Pałac w Śliwnikach (gm. Nowe Skalmierzyce)

Fotografia 32. Widok na Pałac w Śliwnikach

pogrążonym, bądź też dwuspadowym. Niegdyś dachy te były pokryte wyłącznie blachą. Budynek zbudowany na planie prostokąta, dwutraktowy, z wieżami narożnymi posiadającymi schody, ryzalitem środkowym od północy i portykiem od południa. Od strony wschodniej w okresie międzywojennym dobudowano blok, który posiadał osobne wejście z zewnątrz.

Pałac wzniesiono w latach 1848–1850 dla Jana Nepomucena Niemojowskiego, zapewne według projektu Karola Würtemberga. Na polecenie Wincenta Niemojowskiego w 1898 roku dobudowano trzykondygnacyjny człon i piętrową przybudówkę przy portyku.

Pałac Niemojowskich jest budowlą typowo neogotycką, z cechami normandzkimi, wysoce geometryczny. Budowla jest murowana, posiada kilka brył dwu- i trzykondygnacyjnych, każda z nich okryta jest osobnym dachem

Obiekt znajduje się w rękach prywatnych.

Stan zachowania: bardzo dobry.

Obiekt wpisany do Rejestru Zabytków pod nr 1412/A.

Pałac myśliwski w Antoninie (gm. Przygodzice)

Pałac w Antoninie wzniesiono w latach 20.XIX w. dla namiestnika Wielkiego Księstwa Poznańskiego, Antoniego Henryka Radziwiłła herbu Trąba, jako rezydencja myśliwska. Został zaprojektowany przez wybitnego niemieckiego architekta Karla Friedricha Schinkla.

Pałac to oryginalna budowla na rzucie krzyża greckiego, będąca połączeniem centralnej, oktagonalnej sali z czterema prostopadłymi do niej skrzydłami bocznymi. W partii piwnic jest murowany z cegły i rudy darniowej. Ściany kondygnacji nadziemnych wzniesiono w konstrukcji szkieletowo-ryglowej z wypełnieniem ceglany, którą oszalowano deskami w układzie sumikowo-łatkowym. Czterokondygnacyjną część centralną

Fotografia 33. Widok na Pałac myśliwski w Antoninie

nakrywa dach namiotowy z tarasem i kominem w formie wieżyczki na szczycie, a trójkondygnacyjne skrzydła boczne dachy dwuspadowe, wszystkie kryte blachą miedzianą.

Pałac myśliwski w Antoninie należy do Skarbu Państwa i pozostaje w zarządzie Lasów Państwowych (Nadleśnictwo Antonin).

Stan zachowania: dobry, konieczność przeprowadzenia bieżących napraw.

Obiekt wpisany do Rejestru Zabytków pod nr I-2/28/48.

Pałac w Bugaju (gm. Raszków)

Obiekt wybudowano w latach 1750 – 1801. Pałac w Bugaju usytuowany w krajobrazowym parku stanowi przykład wysokiej klasy rezydencji ziemiańskiej na terenie Wielkopolski. Pałac posiada bardzo wyważone proporcje oraz harmonijnie ukształtowaną mimo rozbudowy bryłę. Pałac to murowany z cegły obiekt, na rzucie litery „L” z ćwierćkolistym ryzalitem u zbiegu nowego skrzydła i starego dworu. Piwnice sklepione krzyżowo i odcinkowo. Północne skrzydło parterowe z mezzaninem nakryte czterospadowym dachem. Tzw. stary dwór nieco niższy, parterowy z mieszkalnym poddaszem pod wysokim trójspadowym dachem. Elewacje otynkowane wsparte na kamiennym cokole. Fasada symetryczna, pięcioosiowa, z dekoracjami sztukatorskimi. Jej część środkowa zwieńczona attyką i wazonem przepruta półkoliście zamkniętą arkadą ujętą kolumnami, z niższą wejściową mieszczącą drzwi. Wszelkie zabiegi remontowe i konserwacyjne przeprowadzono w pałacu z należytym pietyzmem i starannością.

Fotografia 34. Widok na pałac w Bugaju

Obiekt znajduje się w rękach prywatnych.

Stan zachowania: dobry, konieczność przeprowadzenia bieżących napraw.

Obiekt wpisany do Rejestru Zabytków pod nr 455/A.

Fotografia 35. Widok na dwór w Parczewie

Dwór w Parczewie (gm. Sieroszewice)

Dwór wzniesiony został w latach 80 XIX wieku.

Zwrócony jest fasadą na południe, murowany, podpiwniczony, parterowy z piętrowym ryzalitem frontowym, nakryty niskim dachem dwuspadowym. Od wschodu skrzydło, od zachodu nowsza przybudówka. Od frontu podjazd. Ganek podjazdowy wsparty na dwóch kolumnach toskańskich filarach o kanelowych trzonach, nakryty tarasem. Część główna dwutraktowa, z holem i salonem na osi, skrzydło dawniej

jednotraktowe. Elewacje tynkowane z szerokim pasem z płycinami przy poddaszu.

Obiekt stanowi własność gminną. Pełni funkcję placówki oświatowej.

Stan zachowania: dobry.

Obiekt wpisany do Rejestru Zabytków pod nr 722/A.

Pałac Brodowskich w Psarach (gm. Sieroszewice)

Pałac wybudowany około 1910 roku w tzw. stylu dworskim, nawiązującym do form dworu barokowego.

Budynek jest rozbudowany o podpiwniczony taras ustawiony przy skarpie doliny. Murowany podpiwniczony, złożony z kilku brył parterowych z mieszkalnym poddaszem i piętrowych ryzalitów, nakryty osobnymi, osobnymi dachami mansardowymi trzy – i czterospadowymi, pokrytymi dachówką karpiówką. Plan rozczłonowany z dwutraktowym skrzydłem wschodnim i wąskim łącznikiem, a także aneksem zachodnim posiadającym osobne wejście.

Fotografia 36. Widok na pałac Brodowskich w Psarach

Obiekt stanowi własność powiatu ostrowskiego. Pełni funkcję domu pomocy społecznej.

Stan zachowania: dobry, konieczność przeprowadzenia bieżących napraw.

Obiekt wpisany do Rejestru Zabytków pod nr 672/A.

Pałac w Rossoszycy (gm. Sieroszewice)

Pałac wybudowany w latach 70 XIX w. w parku krajobrazowym ok. 5 ha powstałym jeszcze za Rosowskich, w miejscu starego dworu.

Budynek neorenesansowego pałacu murowany, o konstrukcji wielobryłowej składającej się z dwukondygnacyjnego korpusu na planie prostokąta z trzykondygnacyjnym, centralnym ryzalitem zaopatrzonym w trójkątny fronton. Zawierał on kartusz z herbem Skórzewskich. Ryzalit ów posiadał wejście pod tarasem ze schodami prowadzącymi na drugą kondygnację. W elewacji ogrodowej ryzalit posiadał wyjście dodatkowe z tarasem.

Fotografia 37. Widok na Pałac w Rossoszycy

Obiekt stanowi własność gminną.

Stan zachowania: zły, wymaga podjęcia kompleksowych prac konserwatorskich i budowlanych.

Obiekt wpisany do Rejestru Zabytków pod nr 1413/A.

Pałac w Mojej Woli (gm. Sośnie)

Fotografia 38. Widok pałac w Mojej Woli

Pałac myśliwski z poł. XIX w.

Budynek o konstrukcji szkieletowej, którego ściany oszalowano i obito płacami z kory dębu korkowego, oprócz murowanej wieży. Pałac zwrócony jest frontem w kierunku południowym, elewacją tylną skierowaną na budynki zespołu gospodarczego oraz współczesną zabudowę. Budynek założony na rzucie figury zbliżonej do wydłużonego prostokąta, składa się z kilku jedno- lub dwukondygnacyjnych brył, podpiwniczony, nakryty stromymi dwuspadowymi dachami. Od wschodu wbudowana w bryłę została pięciokondygnacyjna wieża z tarasem widokowym, zwieńczona krenelażem, ze sterczynami w narożnikach. Budynek z licznymi ryzalitami i aneksami, z tarasem i ażurowymi, drewnianymi werandami od frontu. W partii podmurówki wykonany z bloków

rudy darniowej. Dachy pałacu ze znacznie wysuniętymi okapami, pokryte płytkami łupku. W bryle czytelne kolejne fazy budowy obiektu.

Obiekt znajduje się w rękach prywatnych.

Stan zachowania: dostateczny, wymaga podjęcia kompleksowych i pilnych prac konserwatorskich.

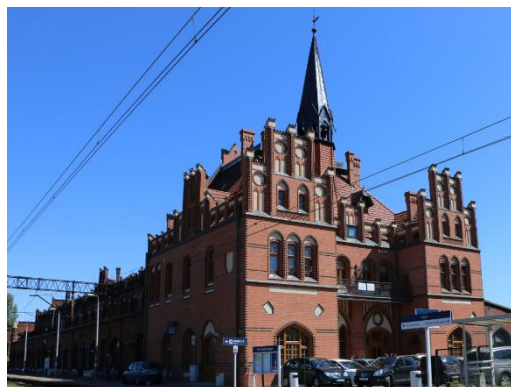
Obiekt wpisany do Rejestru Zabytków pod nr 1048/Wlkp/A.

Zabytki techniki

Na terenie powiatu odnaleźć można wiele obiektów zabytkowych związanych z historią kolei. 10 grudnia 1875 roku Ostrów Wielkopolski po raz pierwszy został połączony linią kolejową z Poznaniem i Kluczborkiem. Kilka lat później Ostrów stanął się stacją węzłową — 1 października 1888 uruchomiono linię do Leszna przez Krotoszyn, w 1895–1896 do granicznych Nowych Skalmierzyc, a w 1909 do Odolanowa. Okres okupacji niemieckiej przyniósł kolejną falę modernizacji: zmieniono układ torów, zbudowano nowe nastawnie, wiadukty i mosty — adaptując infrastrukturę do intensywnego ruchu wojskowego. Do rejestru zabytków nieruchomości z terenu miasta Ostrowa Wielkopolskiego wpisane są obiekty wodociągowych wieży ciśnień przy ul. Parkowej (wpis do rejestru zabytków nr 718/Wlkp/A, wpis z 19. 11. 2008 r.) i Towarowej (wpis do rejestru zabytków nr 913/Wlkp/A, wpis z 11. 02. 2015 r.).

Natomiast historia kolei w Nowych Skalmierzycach rozpoczęła się od strategicznego położenia miejscowości przy granicy między zaborami pruskim i rosyjskim. Wiek XIX to czas intensywnego rozwoju infrastruktury kolejowej w Europie. W przypadku Skalmierzyc kluczowy był rok 1895, gdy Towarzystwo Budowy Dróg Żelaznych uzyskało koncesję na budowę linii z Ostrowa Wielkopolskiego przez Czekanów, Ociąż i Śliwniki do Skalmierzyc, która uruchomiona została 31 stycznia 1896 roku.

W latach 1905–1906 wzniesiono nowy, reprezentacyjny dworzec w neogotyckim stylu, który miał podkreślać pruską potęgę na granicy ((wpisany do rejestru zabytków nr 1017/Wlkp/A, wpis 04. 01. 2017 r.). Obiekt zaprojektował rządowy architekt Blunck, a budowa prowadzona była przez firmę Daum & Kuhnt. Budynek o grubości murów około 70 cm, wykonany z czerwonej i zielonej cegły, był monumentalny — miał około 100 m długości i 21 m szerokości, z charakterystyczną wieżyczką-tamburem dzielącą perony dla pruskich i rosyjskich składów. Konwencja architektoniczna w odniesieniu do budownictwa kolejowego nie znajduje analogii na terenie Polski, co czyni dworzec na stacji Nowe Skalmierzycy unikatowym.

Fotografia 39. Widok na dworzec (daw. celny) w Nowych Skalmierzycach

Stan zachowania dworca celnego w Nowych Skalmierzycach: zły (po remoncie jest tylko niewielka część dawnej poczekalni), pilnie wymaga podjęcia kompleksowych prac konserwatorskich i budowlanych.

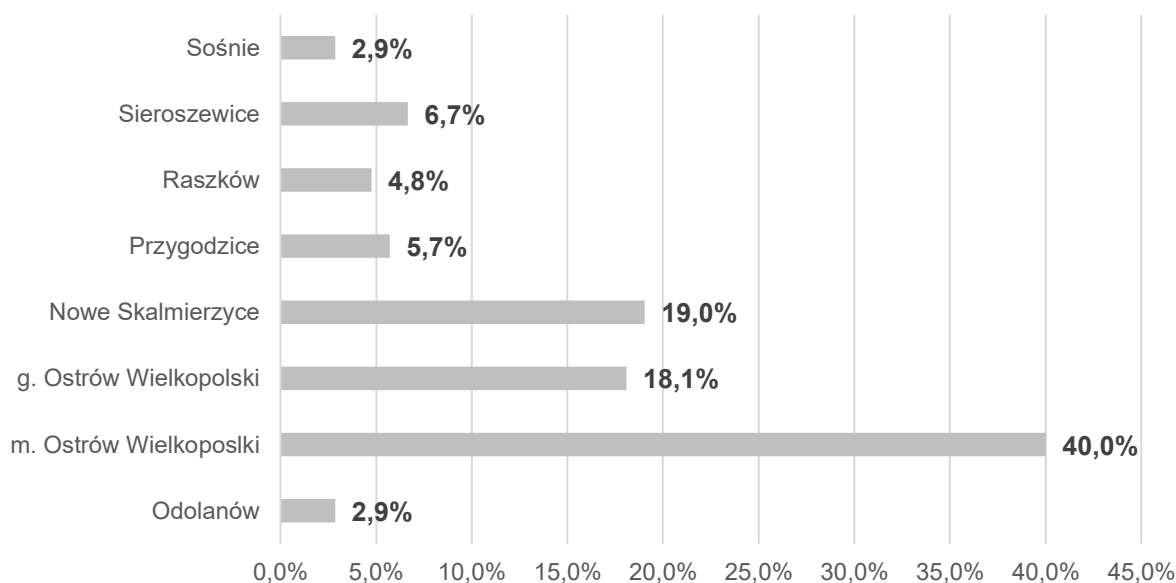
5.1.4. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

5.1.4.1. Obiekty nieruchome wpisane do Rejestru Zabytków Województwa Wielkopolskiego

Wykaz zabytków nieruchomych na terenie powiatu ostrowskiego wpisanych do Rejestru Zabytków Województwa Wielkopolskiego zawiera łącznie 109 pozycji i stanowi załącznik nr 1 do przedmiotowego opracowania.

Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Ostrowskiego na lata 2026-2029

Pod względem liczby obiektów ujętych w rejestrze zabytków nieruchomości na tle powiatu wyróżnia się miasto Ostrów Wielkopolski, ale także gmina Ostrów Wielkopolski i gmina Nowe Skalmierzyce.

Wykres 1. Analiza liczby zabytków ujętych w rejestrze zabytków z terenu powiatu ostrowskiego w podziale na gminy

Źródło: Opracowanie na podstawie danych pozyskanych z Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Poznaniu, delegatura w Kaliszu

Zakres i formy ochrony oraz opieki nad zabytkami rejestrowymi przez ich właścicieli i użytkowników reguluje przede wszystkim Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. oraz akty wykonawcze do Ustawy, w tym m.in. rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 27 lipca 2011 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich, robót budowlanych, badań konserwatorskich, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków oraz badań archeologicznych.

Ochrona zabytków polega, w szczególności, na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie,
- zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Obowiązek zgodnego z przepisami użytkowania i zarządzania obiektem zabytkowym spoczywa na jego właścicielu lub posiadaczu. Opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

- naukowego badania i dokumentowania zabytku,
- prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku,
- zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie,
- korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości,
- popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Niezależnie od ww. obowiązków użytkownik zabytku jest zobowiązany zawiadomić służby konserwatorskie w przypadku:

- 1) uszkodzenia, zniszczenia, zaginięcia lub kradzieży zabytku, niezwłocznie po powzięciu wiadomości o wystąpieniu zdarzenia;
- 2) zagrożenia dla zabytku, niezwłocznie po powzięciu wiadomości o wystąpieniu zagrożenia;
- 3) zmiany miejsca przechowania zabytku ruchomego w terminie miesiąca od dnia nastąpienia tej zmiany;
- 4) zmian dotyczących stanu prawnego zabytku, nie później niż w terminie miesiąca od dnia ich wystąpienia lub powzięcia o nich wiadomości.

Zgodnie z zapisami Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami pozwolenia konserwatorskiego wymaga:

- prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru,
- wykonywanie robót budowlanych w otoczeniu zabytku,
- prowadzenie badań konserwatorskich zabytku wpisanego do rejestru,
- prowadzenie badań architektonicznych zabytku wpisanego do rejestru,
- prowadzenie badań archeologicznych,
- przemieszczanie zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru,
- trwałe przeniesienie zabytku ruchomego wpisanego do rejestru, z naruszeniem ustalonego tradycją wystroju wnętrza, w którym zabytek ten się znajduje,
- dokonywanie podziału zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru,
- zmiana przeznaczenia zabytku wpisanego do rejestru lub sposobu korzystania z tego zabytku,
- umieszczanie na zabytku wpisanym do rejestru urządzeń technicznych, tablic, reklam oraz napisów,
- podejmowanie innych działań, które mogłyby prowadzić do naruszenia substancji lub zmiany wyglądu zabytku wpisanego do rejestru,
- poszukiwanie ukrytych lub porzuconych zabytków ruchomych, w tym zabytków archeologicznych, przy użyciu wszelkiego rodzaju urządzeń elektronicznych i technicznych oraz sprzętu do nurkowania.

W przypadku stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków istnieje zakaz prowadzenia wszelkich działań naruszających strukturę gruntu, a prace porządkowe prowadzone w jego obrębie wymagają uzgodnienia z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Właściciel lub posiadacz zabytku może wystąpić do właściwego konserwatora zabytków o wydanie w formie pisemnej zaleceń konserwatorskich, pomocnych w przygotowaniu dokumentacji projektowej czy sformułowaniu zakresu planowanych prac. Zalecenia konserwatorskie mają na celu określenie sposobu korzystania z zabytku, jego zabezpieczenia i wykonania prac konserwatorskich, a także określenie zakresu dopuszczalnych zmian, które mogą być wprowadzone w tym zabytku.

Z dniem 9 września 2018 r. weszła w życie zmiana art. 108 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, w ramach której określono karę pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8 za niszczenie lub uszkodzenie zabytku.

Wspomnianą nowelizacją podwyższono dolną i górną granicę ustawowego zagrożenia karą pozbawienia wolności za niszczenie lub uszkodzenie zabytku – wcześniej zagrożenie to wynosiło od 3 miesięcy do lat 5. Na mocy nowelizacji zniesiono również ograniczenie kwotowe nawiązki, orzekanej przez sąd – zamiast widełek od trzykrotnego do trzydziestokrotnego minimalnego wynagrodzenia wskazano, iż może ona zostać określona do wartości zniszczonego lub uszkodzonego zabytku, a także wprowadzono nową formę odpowiedzialności w postaci możliwości orzeczenia obowiązku przywrócenia

Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Ostrowskiego na lata 2026-2029

zabytku do stanu poprzedniego. Dodatkowo ustalono, że nawiązki wpływają na rzecz utworzonego z dniem 1 stycznia 2018 r. Narodowego Funduszu Ochrony Zabytków.

Obiekty stanowiące własność powiatu

Własność powiatu ostrowskiego stanowią następujące obiekty zgodnie z poniższą tabelą.

Tabela 1, Obiekty na terenie powiatu ostrowskiego stanowiące własność powiatu

Lp.	Miejscowość	Gmina	Obiekt	Numer	Stan zachowania
1	Psary	Sieroszewice	Pałac i park	672/A	dobry
2	Ostrów Wielkopolski	m. Ostrów Wielkopolski	Katolickie Gimnazjum Polskie. Ob. I LO im. J. Kompały i W. Lipskiego	700/A	dostateczny
3	Ostrów Wielkopolski	m. Ostrów Wielkopolski	Zespół Szkół Specjalnych im. Janusza Korczaka	660/A	bardzo dobry
4	Ostrów Wielkopolski	m. Ostrów Wielkopolski	Dom Pomocy Społecznej im. Siostry M. Benodyny Koterbianki z podwórzem	341/Wikp/A	dostateczny
5	Ostrów Wielkopolski	m. Ostrów Wielkopolski	Ogród przy Domu Pomocy Społecznej	341/Wikp/A	dobry
6	Ostrów Wielkopolski	m. Ostrów Wielkopolski	Państwowe Gimnazjum Żeńskie, ob. II LO im. Władysława Reymonta	850/Wikp/A	dostateczny

Źródło: Starostwo Powiatowe w Ostrowie Wielkopolskim.

5.1.4.2. Zabytki ruchome

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami definiuje zabytek ruchomy, jako „rzecz ruchomą, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, będących dziełem człowieka lub związanych z jego działalnością i stanowiących świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową”.

Do zabytków ruchomych podlegających ochronie i opiece zalicza się dzieła sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej, prezentujące minione kierunki artystyczne oraz inne obiekty niebędące w pełni dziełami sztuki (np. wytwory sztuki ludowej i rękodzieła, obiekty etnograficzne, instrumenty muzyczne, przedmioty zgromadzone w kolekcjach, numizmaty, pieczęcie, medale i ordery, militaria, pamiątki historyczne, przedmioty związane z wybitnymi osobistościami lub instytucjami).

Ponadto do zabytków ruchomych zalicza się obiekty wchodzące w skład wyposażenia budowli, także ich wystrój architektoniczny (np. rzeźby, płaskorzeźby, malowidła ścienne, mozaiki, sztukaterie i detal architektoniczny: gzymsy, obramowania otworów okiennych i drzwiowych oraz rzeźby ogrodowe, fontanny, kapliczki i krzyże przydrożne, drogowskazy kamienne, nagrobki itp.).

Rejestr Zabytków Ruchomych prowadzony jest podobnie jak Rejestr Zabytków Nieruchomych przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Do rejestru wpisuje się zabytek ruchomy na podstawie decyzji wydanej przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na wniosek właściciela zabytku lub z obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę. Do rejestru zabytków nieruchomych nie wpisuje się obiektów znajdujących się w inwentarzu muzeum lub wchodzącego w skład narodowego zasobu bibliotecznego.

Na terenie powiatu ostrowskiego znajduje się bogaty zbiór zabytków ruchomych, który odzwierciedla zarówno historię regionu, jak i jego wielowiekowe tradycje religijne, społeczne i artystyczne. Najlicniejszą grupę stanowią wyposażenia świątyń parafialnych, które dokumentują rozwój sztuki sakralnej od późnego średniowiecza po czasy nowożytne. Wyjątkowo wartościowe są zespoły wyposażenia kościołów w Ostrowie Wielkopolskim, Skalmierzycach, Ołoboku, Jankowie Zalesnym i Korytach, gdzie zachowały się zarówno ołtarze, polichromie, witraże, rzeźby, jak i instrumenty organowe.

Na uwagę zasługują liczne przydrożne krzyże i rzeźby, będące świadectwem dawnej pobożności ludowej i lokalnych tradycji. Przykłady takich obiektów znajdują się m.in. w Chotowie, Droszewie, Kurochu czy Raczycach. Ciekawostką jest zachowany w Garkach fortepian marki Traugott Breslau z przełomu XIX i XX wieku, obecnie eksponowany w prywatnym muzeum etnograficznym.

W zasobie zabytków ruchomych istotne miejsce zajmują również elementy związane z dziedzictwem rodów ziemiańskich i arystokratycznych. W Antoninie znajduje się zabytkowy grobowiec dzieci Antoniego Radziwiła w zespole pałacowo-parkowym, natomiast w Lewkowie zachowały się polichromie zdobiące sale pałacowe, stanowiące przykład dawnej sztuki rezydencjonalnej.

Na terenie powiatu występują także przykłady zabytków o szczególnej wartości artystycznej, takie jak barwne witraże i portrety ścienne w I Liceum Ogólnokształcącym w Ostrowie Wielkopolskim czy rzeźby Chrystusa Frasobliwego i św. Wawrzyńca w Sieroszewicach i Wielowśi Klasztornej.

Łącznie na terenie powiatu zinwentaryzowano niemal dwieście obiektów wpisanych do rejestru zabytków ruchomych, co świadczy o wyjątkowym nasyceniu tego obszaru wartościowym dziedzictwem materialnym. Zabytki te nie tylko dokumentują przemiany artystyczne i kulturowe regionu, lecz także pozostają ważnym elementem lokalnej tożsamości, łącząc mieszkańców z ich historią i tradycją.

Zabytki ruchome są szczególnie narażone na szereg zagrożeń, zarówno wynikających z czynników zewnętrznych, jak i z niewłaściwego przechowywania czy braku świadomości właścicieli. Do najczęstszych zagrożeń zalicza się:

- kradzieże i nielegalny wywóz cennych przedmiotów (często z kościołów czy opuszczonych budynków),
- dewastacje, w tym wandalizm i uszkodzenia mechaniczne,
- pożary, często spowodowane przestarzałą instalacją elektryczną lub brakiem systemów zabezpieczeń,
- niewłaściwe warunki przechowywania, takie jak wahania temperatury, zbyt wysoka lub zbyt niska wilgotność, brak wentylacji,
- działanie szkodników biologicznych, w tym insektów, drewnojadów, grzybów i pleśni,
- niewłaściwe zabiegi konserwatorskie, podejmowane amatorsko, bez konsultacji z profesjonalistami.

Do działań zaradczych w celu ochrony zabytków ruchomych zaliczyć można:

- Wsparcie merytoryczne i finansowe dla właścicieli i zarządców obiektów posiadających zabytki ruchome, w tym możliwość uzyskania dotacji na: prace konserwatorskie i zabezpieczające, instalację podstawowych systemów alarmowych i przeciwpożarowych, odpowiednie przechowywanie i ekspozycję (np. gabloty, kontrola wilgotności).
- Organizację szkoleń i konsultacji, zwiększających świadomość o metodach ochrony zabytków ruchomych – adresowanych do duchowieństwa, opiekunów obiektów sakralnych, przedstawicieli organizacji pozarządowych, kolekcjonerów i mieszkańców.
- Promowanie digitalizacji i ewidencji zabytków ruchomych jako formy prewencyjnej ochrony i zabezpieczenia dziedzictwa (fotografie, bazy danych, opisy konserwatorskie).
- Współpracę z odpowiednimi służbami – w tym Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków, policją, strażą pożarną i organizacjami specjalizującymi się w konserwacji dziedzictwa – w celu zapobiegania przestępstwom i reagowania na przypadki zagrożenia.

Wykaz zabytków ruchomych wpisanych do rejestru zabytków stanowi załącznik nr III do przedmiotowego opracowania.

5.1.4.3. Zabytki archeologiczne

Przeprowadzone w poprzednich latach badania archeologiczne w ramach ogólnopolskiego programu badawczo-konserwatorskiego Archeologiczne Zdjęcie Polski umożliwiło zinwentaryzowanie i archiwizację 2193 stanowisk archeologicznych znajdujących się na terenie powiatu. Ich karty ewidencyjne są przechowywane w Wojewódzkim Urzędzie Ochrony Zabytków w Poznaniu, delegatura w Kaliszu.

Na terenie powiatu zlokalizowanych jest osiem stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków. Ich wykaz stanowi załącznik nr II do przedmiotowego opracowania.

Najstarsze znaleziska potwierdzają, że teren dzisiejszego powiatu był zamieszkały już w neolicie, epoce brązu i w okresie wpływów rzymskich. Pozostałości osad ludności kultury przeworskiej, sięgające nawet pierwszych wieków n.e., zostały odkryte m.in. w Nowych Skalmierzycach. Wykopalisko to odsłonięto dzięki pracom prowadzonym od 2021 r. i zaprezentowano w nowej wystawie lokalnej.

Najkorzystniejsze warunki dla osadnictwa pradziejowego i wczesnośredniowiecznego występowały w rejonie dolin rzek oraz zbiorników wodnych. Stanowiska archeologiczne koncentrują się głównie w ich rejonie.

Ochrona stanowisk archeologicznych i nawarstwień kulturowych przy inwestycjach związanych z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu, powinna mieć swoje odbicie w ujmowaniu zagadnień związanych z ochroną zabytków w planach zagospodarowania przestrzennego, warunkach zabudowy i inwestycjach celu publicznego oraz respektowaniu zapisów dotyczących ochrony zabytków archeologicznych w opiniach i decyzjach właściwego miejscowo konserwatora zabytków.

Stan zachowania dziedzictwa archeologicznego na obszarze powiatu jest zróżnicowany i w dużej mierze uzależniony od formy zagospodarowania przestrzeni. Najlepiej zachowane stanowiska archeologiczne występują na terenach o ograniczonej ingerencji człowieka, w szczególności na obszarach leśnych, zalesionych, trwałych użytkach zielonych oraz nieużytkach rolnych, gdzie brak intensywnych prac ziemnych sprzyja zachowaniu nawarstwień kulturowych.

Szczególnie zagrożone są zabytki archeologiczne tam, gdzie trwa intensyfikacja zabudowy mieszkalnej. Zagrożenia dla stanowisk archeologicznych stanowią miejsca rozwoju działalności gospodarczej. Duże zagrożenie dla zabytków archeologicznych stanowi rozwój infrastruktury komunikacyjnej we wszystkich gminach powiatu. Do zagrożeń zaliczyć można także rozbudowę sieci wodociągowej i kanalizacyjnej – generalnie uzbrojenie terenu, wszelkie inwestycje związane z ingerencją w grunt w gminach powiatu. Na zabytki archeologiczne można natrafić także podczas eksploatacji złóż piasku i żwiru.

W perspektywie najbliższych lat na obszarze powiatu ostrowskiego planowane i realizowane są liczne inwestycje związane z prowadzeniem prac ziemnych, które mogą stanowić istotne zagrożenie dla zachowania dziedzictwa archeologicznego. Do najważniejszych należą inwestycje drogowe, w szczególności przebudowy i modernizacje dróg powiatowych oraz gminnych, realizowane zarówno na terenie miasta Ostrów Wielkopolski, jak i w gminach wiejskich i miejsko-wiejskich powiatu, m.in. w Ostrowie Wielkopolskim, Nowych Skalmierzycach, Odolanowie, Przygodzicach, Raszkowie oraz Sieroszewicach. Prace te obejmują roboty ziemne związane z poszerzaniem jezdni, budową chodników, ścieżek pieszo-rowerowych oraz infrastruktury towarzyszącej, co wiąże się z ingerencją w warstwy ziemne o potencjale archeologicznym.

Istotną grupę zagrożeń stanowią również inwestycje z zakresu infrastruktury technicznej, w szczególności budowa i rozbudowa sieci kanalizacyjnych i wodociągowych. W najbliższym okresie dotyczą one m.in. miasta i gminy Nowe Skalmierzyce, gminy Odolanów, a także wybranych obszarów miasta Ostrów Wielkopolski, gdzie realizowane są lub planowane zadania związane z budową kolektorów, sieci rozdzielczych oraz przyłączy. Inwestycje te, prowadzone często w pasach drogowych oraz na terenach historycznie zasiedlonych, niosą ryzyko zniszczenia stanowisk archeologicznych, w tym obiektów dotychczas nierozpoznanych.

Na terenie powiatu ostrowskiego planowane są również przedsięwzięcia związane z gospodarowaniem wodami, w tym melioracje, regulacje cieków wodnych oraz działania retencyjne. Szczególne znaczenie w tym zakresie ma planowany zbiornik retencyjny Wielowieś Klasztorna na rzece Prośnie, którego realizacja obejmuje także obszary położone w granicach powiatu ostrowskiego, w szczególności na terenie gminy Sieroszewice. Inwestycja ta wiąże się z rozległymi przekształceniami terenu, zmianą stosunków wodnych oraz pracami ziemnymi o dużej skali, co stanowi poważne zagrożenie dla zachowania dziedzictwa archeologicznego.

Jako zagrożenie dla zachowania zabytków archeologicznych należy także wskazać osobno samowolę budowlaną i pomijanie przez organy wydające pozwolenia na realizację inwestycji Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w procesie uzgadniania inwestycji, a także brak wywiązywania się z obowiązku (nakładanego przez uprawniony organ, tj. WKZ - na podstawie obowiązującego prawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami) prowadzenia badań archeologicznych w związku z zamiarem realizacji inwestycji.

Lista zabytków archeologicznych stale ulega zmianom m.in. dzięki nowym odkryciom m.in. w trakcie inwestycji drogowych i budowlanych np. w trakcie prac związanych z obwodnicą Ostrowa oraz przebudową drogi krajowej nr 25 (Ostrów–Kalisz), archeolodzy natrafili na liczne stanowiska osadnicze i cmentarzyska, fragmenty ceramiki, szczątki budynków i palenisk oraz obiekty obronne.

5.1.5. Dziedzictwo niematerialne

Dziedzictwo niematerialne odgrywa istotną rolę w jednoczeniu i określaniu kulturowej tożsamości grup społecznych. Odzwierciedla jej oczekiwania, które są wyrażane m.in. w formie języka, literatury, muzyki, tańca, obyczajów, ubioru.

Do dziedzictwa niematerialnego powiatu można zaliczyć kulturę ludową, obejmującą przede wszystkim folklor, co wyraża się przede wszystkim w gwarze i strojach ludowych.

Strój ludowy

Kobiety z okolic i powiatu ostrowskiego chodziły dawniej w szerokich czarnych spódnicach, w misternie marszczonych fartuchach, w ciemnych, jedwabnych kabatach oraz w karbowanych czepcach z wieloma fałdami. Mężczyźni natomiast ubierali się długie buty z cholewami, czarne spodnie, czarną długą sukmanę na wzór kontusza, czarny kapeluszek z wąskim rondem oraz czarną jedwabną kamizelkę, wyszywaną białymi koralikami.

Gwara

Gwara ludowa z regionu należy do dialektu wielkopolskiego, a dokładniej do kaliskiego regionu gwarowego. Podobnie jak w pozostałych gwarach z obszarów, które przez dekady były pod zaborem pruskim, tak i tutaj występuje wiele germanizmów, czyli zapożyczeń z języka niemieckiego. W ostatnim czasie obserwowalny jest zanik gwary ludowej, zwłaszcza u młodego pokolenia spowodowany przemianami społeczno cywilizacyjnymi, a posługiwanie się nią jest domeną w większości osób starszych zamieszkałych na terenach wiejskich i rolniczych. Pomimo tego gwara jest ważnym elementem kultury ludowej i folkloru, a umiejętność mówienia nią jest zaletą

Do dziedzictwa niematerialnego można zaliczyć także historyczne i geograficzne nazwy miejscowości oraz innych elementów geograficznych.

Dziedzictwo niematerialne obecnie

Obecnie na terenie powiatu dziedzictwo niematerialne jest kultywowane poprzez licznie i prężnie działające placówki kulturalne.

Na terenie powiatu działa wiele stowarzyszeń – organizacji pozarządowych skupiających miłośników regionu, zainteresowanych kultywowaniem tradycji, a jednocześnie rozwojem własnej ziemi, w tym również ochotnicze straże pożarne czy koła gospodyń wiejskich.

5.1.6. Muzea i zabytki w zbiorach muzealnych

Na terenie powiatu ostrowskiego występują następujące placówki poświęcone historii gmin powiatu:

Muzeum Miasta Ostrowa Wielkopolskiego

W Ostrowie Wielkopolskim od 1988 r. funkcjonuje Muzeum Miasta Ostrowa Wielkopolskiego mające swoją siedzibę w zabytkowym budynku ostrowskiego Ratusza. Muzeum posiada przede wszystkim bogatą kolekcję zbiorów historycznych, na które składają się muzealia ukazujące przeszłość Ostrowa i powiatu ostrowskiego takie jak: dokumenty, fotografie, pieczęci, odznaki, sztandary i trofea związane z działalnością lokalnych urzędów, jednostek oświatowych, organizacji, stowarzyszeń i klubów, zrzeseń itp. Równie bogaty zbiór tworzy zachowana dokumentacja kartograficzna i ikonograficzna miasta i regionu od końca XIX w. do 1. poł. XX w. W posiadaniu Muzeum Miasta Ostrowa Wielkopolskiego znajduje się zbiór instrumentów ludowych głównie z początku XX w. z prywatnej kolekcji Tadeusza Czwordona i jego rodziny tworzący ciekawy z etnograficznego punktu widzenia zespół eksponatów ukazujących muzyczne tradycje regionu ostrowskiego. Integralną częścią Muzeum jest Gabinet Grafiki Ekslibrysu posiadający szereg prac najwybitniejszych grafików z Polski i świata systematycznie wzbogacany pracami przekazywanymi przez artystów uczestniczących w cyklicznie organizowanych Międzynarodowych Biennale Małej formy Graficznej i Ekslibrysu oraz Międzynarodowych Wystaw Ekslibrysu Muzycznego.

Muzeum – Izba Pamięci w Lokomotywowni Ostrów Wlkp.

W 2005 r. z okazji 130-lecia kolei w Ostrowie Wlkp. z inicjatywy Marka Płóciennika, pracownika PKP Cargo SA – Zakładu Ta boru w Ostrowie Wlkp. urządzono w pomieszczeniu należącym do lokomotywowni „Muzeum – Izbę Pamięci w Lokomotywowni Ostrów Wlkp.”. W izbie dzięki zaangażowaniu pomysłodawcy i kolejarzy węzła ostrowskiego zgromadzono kilkaset eksponatów typowych dla tego rodzaju placówek. Obecnie funkcjonuje pod opieką Klubu Miłośników Kolei w Ostrowie Wielkopolskim jako Muzeum – Izba Pamięci Kolejnictwa w Ostrowie przy PKP CARGO.

Muzeum Regionalne w Odolanowie

Placówka jest miejską jednostką organizacyjną, działającą w ramach Odolanowskiego Domu Kultury. W skład muzealnej ekspozycji wchodzi pamiątki regionalne i historyczne (m.in. stała wystawa

Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Ostrowskiego na lata 2026-2029

poświęcona powstaniu wielkopolskiemu), etnograficzne oraz sztuki (m.in. rzeźby autorstwa Pawła Brylińskiego).

Ponadto na terenie powiatu zlokalizowane są izby pamięci, których celem jest pielęgnowanie historii regionu:

- Izba Pamięci w Jankowie Przygodzkim
- Izba Regionalna w Raszkowie
- Izba Regionalna w Czarnymlesie
- Izba Pamięci Narodowej w Szkole Podstawowej w Nowych Skalmierzycach
- Izba Pamiątek przy Terenowym Klubie Olimpijczyka w Wysocku Wielkim

5.1.7. Gminne ewidencje zabytków

Do obowiązków samorządu lokalnego należy ochrona zabytków, które znajdują się na terenie gminy. Zadania te precyzuje art. 4 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. Gminy podejmują działania w zakresie „zapewnienia warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie” oraz zapobiegania „zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków”. Do obowiązków nałożonych przez Ustawę¹ na gminę należy: „uwzględnienie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska”, czemu ma służyć gminna ewidencja zabytków.

W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

- zabytki nieruchomości wpisane do rejestru;
- inne zabytki nieruchomości znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
- inne zabytki nieruchomości wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Gminna ewidencja zabytków jest dokumentem otwartym. Powinna być stale weryfikowana i aktualizowana. Podstawą do sporządzenia gminnego programu opieki nad zabytkami jest opracowana gminna ewidencja zabytków.

Stan prawny opracowanych gminnych ewidencji przez gminy na terenie powiatu ostrowskiego przedstawiono w poniższej tabeli.

Tabela 2. Stan opracowanych gminnych ewidencji zabytków w gminach na terenie powiatu

Gmina	Czy gmina posiada opracowaną gminną ewidencję zabytków nieruchomości	Czy gmina posiada opracowaną gminną ewidencję zabytków archeologicznych	Czy gmina posiada opracowany aktualny Program Opieki nad Zabytkami
Nowe Skalmierzyce	Tak ²	Tak	Tak (lata 2023-2026)
Odolanów	Tak	Tak	Tak (lata 2023-2026)
m. Ostrów Wielkopolski	Tak	Tak	Tak (lata 2023-2026)

¹ Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz.U. 2024 poz. 1292, ze zm.)

² Gmina nie posiada przyjętego Zarządzenia w sprawie przyjęcia Gminnej Ewidencji Zabytków

Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Ostrowskiego na lata 2026-2029

Gmina	Czy gmina posiada opracowaną gminną ewidencję zabytków nieruchomych	Czy gmina posiada opracowaną gminną ewidencję zabytków archeologicznych	Czy gmina posiada opracowany aktualny Program Opieki nad Zabytkami
g. Ostrów Wielkopolski	Tak	Nie	Tak (lata 2022-2025)
Przygodzice	Tak	Nie	Tak (lata 2023-2026)
Raszków	Tak ³	Nie	Nie
Sieroszewice	Tak	Tak	Tak (lata 2022-2025)
Sośnie	Tak	Tak	Nie

6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego powiatu. Analiza szans i zagrożeń

Diagnoza oraz ocena stanu dziedzictwa kulturowego powiatu ostrowskiego została wykonana na podstawie:

- analizy dokumentów strategicznych gmin,
- publikacji książkowych i wydań broszurowych dotyczących regionu,
- informacji o inwestycjach zrealizowanych na terenie powiatu z zakresu dziedzictwa kulturowego.

Analiza szans i zagrożeń wynikających ze stanu dziedzictwa kulturowego została przedstawiona poniżej.

Mocne strony

- powołany społeczny opiekun zabytków,
- dobrze rozpoznana historia powiatu,
- bogaty zasób przyrodniczy, liczne obszary chronione,
- bogactwo różnorodnych dworów i pałaców, które stanowią atrakcję regionu,
- dobry stan obiektów architektury sakralnej i budynków użyteczności publicznej,
- systematyczna realizacja działań związanych z dbałością o cenne obiekty sakralne z terenu powiatu,
- zwiększająca się świadomość ważności zasobów dziedzictwa kulturowego w promocji regionu,
- prężnie działające ośrodki kultury,
- możliwości rozwojowe wsi w oparciu o walory zabytkowe, rolnictwo i agroturystykę,
- wsparcie finansowe powiatu dla przedsięwzięć kulturalnych i edukacyjnych,
- wsparcie finansowe powiatu na działania inwestycyjne związane z pracami konserwatorskimi na podstawie stosownej uchwały,
- przykłady wzorcowych rewitalizacji obiektów zabytkowych na terenie powiatu,
- dobre warunki do uprawiania aktywności fizycznej,

³ Gmina nie posiada przyjętego Zarządzenia w sprawie przyjęcia Gminnej Ewidencji Zabytków

Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Ostrowskiego na lata 2026-2029

- duża ilość szlaków pieszych i rowerowych,
- posiadanie przez niemal wszystkie gminy Gminnych Ewidencji Zabytków,

Słabe strony

- zły stan części zespołów dworsko i pałacowo-parkowych i postępująca ich degradacja,
- brak bieżącej pielęgnacji części parków i zatracanie ich pierwotnej kompozycji,
- brak pełnej wiedzy co do stanu własności, współwłasności, władania w imieniu Skarbu Państwa dla obiektów/obszarów wpisanych do rejestru zabytków,
- braku gminnej ewidencji zabytków archeologicznych w poszczególnych gminach powiatu, ponieważ istotnie stanowi to realne zagrożenie zniszczenia zabytków,
- brak szerszego wsparcia w formie dotacji z budżetu powiatu działań związanych z renowacją obiektów zabytkowych,
- znaczne przekształcenia części obiektów zabytkowych,
- brak skutecznej egzekucji prawa, w odniesieniu do osób, dla których indywidualny interes inwestora jest przedkładany nad dobro społeczne, tj. dobro zabytku,
- brak oznakowania części cennych obiektów zabytkowych i miejsc historycznych,
- część cmentarzy z terenu powiatu wymaga podjęcia działań pielęgnacyjnych i porządkowych,
- niewystarczające środki finansowe w budżetach samorządów na renowację zabytków.

Szanse

- fundusze Unii Europejskiej na poprawę zabytków i ich ochronę,
- wzrost roli zabytku jako obiektu turystycznego,
- postępująca cyfryzacja mediów i zasobów dziedzictwa kulturowego,
- rosnąca wiedza i świadomość władz o wartości dziedzictwa kulturowego,
- potencjał dziedzictwa kulturowego jako czynnika stymulującego rozwój turystyczny,
- poprawa dostępności do zbiorów m.in. przez ich digitalizację, wzrost wykorzystania technologii cyfrowych,
- aktywność organizacji pozarządowych w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego,
- wzrost środków finansowych na dotacje dla organizacji pozarządowych na prace konserwacyjne przy zabytkach,
- potencjał do rozwoju różnych form turystyki,
- potencjał do rozwoju produktów regionalnych,
- możliwość rozbudowy turystycznych szlaków kulturowych w tym trans granicznych,
- wykorzystanie walorów przyrodniczych i zasobów kulturowych dla rozwoju turystyki,
- rosnąca rola samorządów w sferze ochrony i opieki nad zabytkami.

Zagrożenia

- komercjalizacja zabytków,
- prowadzenie prac budowlanych, konserwatorskich, niezgodnie ze sztuką budowlaną bez nadzoru konserwatora,
- pogarszający się stan techniczny zabytków ze względu na wysokie koszty prac konserwatorskich,
- niedostateczne zaangażowanie społeczne w opiekę nad zabytkami,
- zatracanie komunikacji międzypokoleniowej w zakresie lokalnych tradycji i dziedzictwa niematerialnego,
- presja inwestycyjna na terenach o walorach kulturowych i przyrodniczo-kulturowych,
- niewystarczająca promocja działań na rzecz ochrony, konserwacji i rewaloryzacji zabytków,

- wykluczenie z możliwości pozyskiwania dotacji zewnętrznych na remonty obiektów zabytkowych znajdujących się w gminnych ewidencjach zabytków,
- klęski żywiołowe (np. pożary, wichury, powodzie).

7. Założenia programowe

Zagadnienia związane z opieką nad zabytkami stanowią dla samorządu powiatowego istotny obszar działania ze względu na zasób obiektów zabytkowych i jego znaczenie budujące tożsamość oraz prestiż Powiatu. Znalazło to odzwierciedlenie przy zdefiniowaniu priorytetów i kierunków działania. W świetle celów określonych w ustawie i po przeprowadzonej analizie przyjmuje się, że cele powiatowego programu zostaną realizowane w oparciu o sformułowaną wizję, stanowiącą kontynuację polityki wyznaczonej w latach wcześniejszych.

Wizja:

Zabytki i krajobraz kulturowy stanowiące o tożsamości lokalnej - ważnym elementem zrównoważonego rozwoju gospodarczego, społeczno-kulturowego i turystycznego powiatu

7.1. Priorytety i kierunki działań powiatowego programu opieki

Priorytet I: Zwiększenie atrakcyjności turystycznej Powiatu poprzez wyeksponowanie zabytków i jego walorów przestrzenno-krajobrazowych:

Kierunki działań:

- Oznakowanie i opisywanie zabytków
- Zapewnienie warunków prawnych i organizacyjnych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków
- Wypracowanie form przekazywania i popularyzacji wiedzy o zabytkach lokalnej społeczności
- Zapobieganie degradacji i odnowa obiektów zabytkowych i obszarów przyrodniczych
- Wsparcie finansowe jednostek samorządu terytorialnego na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego wraz z systemem szkoleń

Priorytet II: Stymulowanie rozwoju gospodarczego i życia społeczno-kulturowego Powiatu w oparciu o jego dziedzictwo kulturowe:

Kierunki działań:

- Wspieranie inicjatyw kreujących tożsamość regionu
- Pomoc merytoryczna i medialna nowo powstającym podmiotom zajmujących się ochroną, opieką i promocją dziedzictwa kulturowego
- Zwiększenie dostępu do informacji o dziedzictwie kulturowym Powiatu
- Edukacja i popularyzowanie wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym Powiatu
- Promocja dziedzictwa kulturowego i tradycji regionu
- Tworzenie tras i produktów turystycznych w oparciu o zabytki architektury i pasma przyrodniczo-kulturowe

**Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Ostrowskiego na lata
2026-2029**

Priorytet I: Zwiększenie atrakcyjności turystycznej Powiatu poprzez wyeksponowanie zabytków i jego walorów przestrzenno-krajobrazowych

Kierunek działań: Oznakowanie i opisywanie zabytków

Opis

Kierunek działań będzie polegać na oznakowaniu, odnowie i uzupełnieniu znaków zabytków prawnie chronionych. Opracowane zostaną także procedury wprowadzenia i opracowania jednolitego systemu tablic informacyjnych, dotyczących zasobów dziedzictwa kulturowego i najcenniejszych zabytków powiatu.

Instytucja koordynująca	Partnerzy	Okres realizacji	Źródła finansowania
Powiat Ostrowski	Samorządy z terenu powiatu Organizacje pozarządowe Osoby fizyczne i prawne Związki wyznaniowe	Działanie ciągłe	Budżet Powiatu Budżety Gmin Budżet Państwa Środki zewnętrzne

Kierunek działań: Zapewnienie warunków prawnych i organizacyjnych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków

Opis

Kierunek działań zakłada prowadzenie weryfikacji obiektów wpisanych do wojewódzkiego rejestru zabytków i wojewódzkiej ewidencji zabytków pod kątem zgodności ze stanem faktycznym.

Ustanawianie społecznych opiekunów zabytków oraz ich odwoływanie, prowadzenie ewidencji społecznych opiekunów zabytków oraz wydawanie dokumentów potwierdzających pełnienie funkcji społecznego opiekuna zabytków. Jednym z głównych zadań społecznego opiekuna zabytków są działania mające na celu upowszechnianie wiedzy o zabytkach, współdziałanie w tym zakresie z jednostkami samorządu terytorialnego oraz Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków oraz podejmowanie wszelkich działań mających na celu zachowanie ich wartości i utrzymanie w jak najlepszym stanie.

Ponadto w ramach działania planowana jest coroczna aktualizacja powiatowego planu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych.

Instytucja koordynująca	Partnerzy	Okres realizacji	Źródła finansowania
Powiat Ostrowski Wojewódzki Konserwator Zabytków	Samorządy z terenu powiatu	Działanie ciągłe	Budżet Powiatu Budżety Gmin

**Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Ostrowskiego na lata
2026-2029**

Kierunek działań: Wypracowanie form przekazywania i popularyzacji wiedzy o zabytkach lokalnej społeczności

Opis

Przekazywanie i popularyzacja wiedzy o zabytkach lokalnej społeczności wymaga odpowiedniego doboru form, metod i treści. Skuteczną formą będzie wprowadzenie i wzmocnienie tematyki ochrony dziedzictwa do systemu edukacji przedszkolnej i szkolnej poprzez wspieranie i organizowanie zajęć na rzecz integracji ze środowiskiem kulturowym swoich miejscowości i powiatu. W tym celu należy wykorzystać obiekty zabytkowe jako miejsca edukacji pozaszkolnej, wyjazdów studyjnych, warsztatów naukowo-edukacyjnych i wystaw tematycznych. Samorządy powinny zorganizować cykle szkoleń i spotkań informujących o formach ochrony zabytków, prawnymi aspektami zarządzania nimi i korzystania z nich. Placówki kulturalno-oświatowe powinny organizować i dostosować formy wystaw umożliwiające popularyzację wiedzy o zabytkach jak najszerszemu kręgowi odbiorców.

Instytucja koordynująca	Partnerzy	Okres realizacji	Źródła finansowania
Powiat Ostrowski	Placówki kulturalno-oświatowe Organizacje pozarządowe Związki wyznaniowe Gminy powiatu	Działanie ciągłe	Budżet Powiatu Budżety Gmin Środki zewnętrzne

Kierunek działań: Zapobieganie degradacji i odnowa obiektów zabytkowych

Opis

Prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich i budowlanych przy obiektach zabytkowych nieruchomych, będących własnością powiatu, zabezpieczenie i utrzymanie tych obiektów wraz z otoczeniem w jak najlepszym stanie, korzystanie z obiektów w sposób nie powodujących utraty ich wartości. Zapewnienie warunków niezbędnych do przeprowadzania badań oraz dokumentowania obiektów zabytkowych.

Wspieranie działań mających na celu montaż systemów zabezpieczeń ppoż. oraz antywłamaniowych dla obiektów najcenniejszych zabytków w porozumieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków, Powiatowym Inspektorem Nadzoru Budowlanego, Komendą Powiatową Policji oraz Komendą Powiatową Państwowej Straży Pożarnej

Instytucja koordynująca	Partnerzy	Okres realizacji	Źródła finansowania
Powiat Ostrowski	Gminy powiatu Organizacje pozarządowe Osoby prawne i fizyczne	Działanie ciągłe	Budżet Powiatu Budżety Gmin Środki pozarządowych Środki zewnętrzne

**Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Ostrowskiego na lata
2026-2029**

Kierunek działań: Wsparcie finansowe jednostek samorządu terytorialnego na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego wraz z systemem szkoleń

Opis

Działanie zakłada wdrożenie instrumentów finansowych wspierających działania właścicieli i dysponentów obiektów zabytkowych w zakresie prowadzenia prac remontowych przy tego typu obiektach (Uchwały Rady Powiatu, Uchwały Rady Gmin). Należy określić również warunki współpracy z właścicielami zabytków, eliminując sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków.

Poprawa stanu wiedzy na temat roli i potrzeby ochrony dziedzictwa kulturowego wymaga opracowania cyklu szkoleń wraz z materiałem poglądowym skierowanego do przedstawicieli lokalnych społeczności mających na celu zaprezentowanie właściwych metod rewaloryzacji i sposobów remontowania obiektów zabytkowych, także sprawnym ich zarządzaniem i możliwościami pozyskiwania funduszy.

Instytucja koordynująca	Partnerzy	Okres realizacji	Źródła finansowania
Powiat Ostrowski	Gminy powiatu Organizacje pozarządowe Osoby prawne i fizyczne	Działanie ciągłe	Budżet Powiatu Budżety Gmin Środki organizacji pozarządowych Środki zewnętrzne

II. Stymulowanie rozwoju gospodarczego i życia społeczno-kulturowego powiatu w oparciu o jego dziedzictwo kulturowe

Kierunek działań: Wspieranie inicjatyw kreujących tożsamości regionu

Opis

Zasadniczym warunkiem zachowania własnej kultury i jej trwania jest przekaz dziedzictwa kulturowego dlatego należy wspierać inicjatyw lokalnych środowisk w promowaniu zasobów kulturowych i walorów środowiska naturalnego. Dużą rolę w kreowaniu tożsamości regionu odgrywają coraz częściej inicjatywy oddolne, wyrażające aktywność lokalnej społeczności. Należą do nich stowarzyszenia czy też organizacje turystyczne i grupy nieformalne. Umiejętne wykorzystanie kreatywności inicjatyw umożliwi wypracowanie nowych formuł odkrywania własnej tożsamości.

Instytucja koordynująca	Partnerzy	Okres realizacji	Źródła finansowania
Powiat Ostrowski	Gminy powiatu Organizacje pozarządowe Związki wyznaniowe Szkoły i placówki kulturalno-oświatowe Osoby prawne i fizyczne	Działanie ciągłe	Budżet Powiatu Budżety Gmin Środki organizacji pozarządowych Środki zewnętrzne

**Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Ostrowskiego na lata
2026-2029**

**Kierunek działań: Pomoc merytoryczna i medialna nowo powstającym podmiotom
zajmujących się ochroną, opieką i promocją dziedzictwa kulturowego**

Opis

Powstające nowe podmioty powinny mieć możliwość merytorycznego i medialnego wsparcia w okresie planowania i we wstępnej fazie realizacji swojej działalności. Celowym byłoby organizowanie zintegrowanych szkoleń z zakresu obowiązujących przepisów prawnych, organizacyjnych i możliwości finansowania przedsięwzięć. W tym celu Powiat wraz z Gminami mógłby wesprzeć działanie poprzez zaangażowanie w zadanie swoich merytorycznych jednostek organizacyjnych, udostępnienie własnej bazy lokalowej na cele szkoleniowe, bezpłatną kampanię medialną w swoich środkach przekazu, i udzielenie, w miarę możliwości, wsparcia finansowego.

Instytucja koordynująca	Partnerzy	Okres realizacji	Źródła finansowania
Powiat Ostrowski	Gminy powiatu Wojewódzki Konserwator Zabytków Organizacje pozarządowe Związki wyznaniowe Szkoły i placówki kulturalno-oświatowe Osoby prawne i fizyczne	Działanie ciągłe	Budżet Powiatu Budżety Gmin Środki organizacji pozarządowych Środki zewnętrzne

Kierunek działań: Zwiększenie dostępu do informacji o dziedzictwie kulturowym powiatu

Opis

Kierunek działań zakłada upowszechnianie wiedzy o zasobach kulturowych i przyrodniczych powiatu, a także o jego walorach turystycznych na stronie internetowej Powiatu oraz w innych dostępnych środkach masowego przekazu.

Należy kontynuować działania związane z wydawaniem materiałów, publikacji, folderów dotyczących zabytków w powiecie.

Instytucja koordynująca	Partnerzy	Okres realizacji	Źródła finansowania
Powiat Ostrowski	Gminy Powiatu Organizacje pozarządowe Związki wyznaniowe Szkoły i placówki kulturalno-oświatowe	Działanie ciągłe	Budżet Powiatu Budżety Gmin Środki organizacji pozarządowych Środki zewnętrzne

**Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Ostrowskiego na lata
2026-2029**

	Osoby prawne i fizyczne		
--	----------------------------	--	--

**Kierunek działań: Edukacja i popularyzowanie wiedzy o regionalnym dziedzictwie
kulturowym Powiatu**

Opis

Kierunek działań zakłada:

- organizację imprez z zakresu kultury propagujących historię i tradycję o charakterze ponadgminnym
- rozwijanie działalności edukacyjnej poprzez współdziałanie z samorządami, organizacjami pozarządowymi i instytucjami, popularyzującej ochronę zabytków
- propagowanie wśród mieszkańców prowadzenia działalności agroturystycznej połączonej ze zwiedzaniem regionu: przygotowywanie bazy potencjału turystycznego regionu, zawierającej m.in. listę: atrakcji turystycznych, miejsc wypoczynku i rekreacji, szlaków turystycznych (pieszych, rowerowych, kajakowych) miejsc pamięci, wydarzeń historycznych, zabytków, ciekawych obiektów architektonicznych i przyrodniczych przygotowanie bazy agroturystycznej, turystycznej i gastronomicznej, zawierającej spis produktów i potraw lokalnych

Instytucja koordynująca	Partnerzy	Okres realizacji	Źródła finansowania
Powiat Ostrowski	Gminy powiatu Organizacje pozarządowe Związki wyznaniowe Szkoły i placówki kulturalno-oświatowe Osoby prawne i fizyczne	Działanie ciągłe	Budżet Powiatu Budżety Gmin Środki organizacji pozarządowych Środki zewnętrzne

Kierunek działań: Promocja dziedzictwa kulturowego i tradycji regionu

Opis

Promocja dziedzictwa kulturowego i tradycji regionu jest stałym elementem w środkach masowego przekazu prowadzonych przez Powiat oraz licznych wydawnictw ukazujących się pod jego patronatem i z jego inicjatywy.

Najlepsze działania na rzecz promocji dziedzictwa kulturowego i tradycji regionu Starosta może uhonorować dodatkową nagrodą.

Instytucja koordynująca	Partnerzy	Okres realizacji	Źródła finansowania
Powiat Ostrowski	Gminy powiatu	Działanie ciągłe	Budżet Powiatu Budżety Gmin

**Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Ostrowskiego na lata
2026-2029**

	Organizacje pozarządowe Środki masowego przekazu Związki wyznaniowe Szkoły i placówki kulturalno-oświatowe Osoby prywatne		Środki organizacji pozarządowych Środki zewnętrzne
--	--	--	--

**Kierunek działań: Tworzenie tras i produktów turystycznych w oparciu o zabytki architektury
i pasma przyrodniczo-kulturowe**

Opis

Pomimo że przez teren powiatu przebiegają liczne szlaki rowerowe i piesze należy opracować i udoskonalić oznakowanie tras turystycznych i ciągów spacerowych umożliwiających wędrowanie pozwalające na zapoznanie się z walorami przyrodniczymi i kulturowymi Powiatu. Szczególny akcent powinien być położony na opracowanie produktu turystyki pieszej, rowerowej i spływów kajakowych w oparciu o wyeksponowanie unikalnych wartości krajobrazowo-kulturowych, nie występujących w innych regionach kraju ekosystemów i zabytków.

Instytucja koordynująca	Partnerzy	Okres realizacji	Źródła finansowania
Powiat Ostrowski	Gminy powiatu Organizacje pozarządowe	Działanie ciągłe	Budżet Powiatu Budżety Gmin Środki pozarządowych Środki zewnętrzne

8. Instrumentarium realizacji powiatowego programu opieki nad zabytkami

Zadania określone w *Programie Opieki nad Zabytkami Powiatu Ostrowskiego na lata 2026-2029* będą wykonywane za pomocą następujących instrumentów:

- 1) prawnych – wynikających z przepisów ustawowych, obejmujących między innymi budowę parków kulturowych, wnioskowanie o wpis do wojewódzkiego rejestru lub włączenie do wojewódzkiej ewidencji zabytków, wykonywanie decyzji administracyjnych wojewódzkiego konserwatora zabytków;
- 2) finansowych – udzielanie dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków i ujętych w gminnej ewidencji zabytków; korzystanie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich oraz dotacje, subwencje; współpraca pomiędzy podmiotami publicznymi a sektorem prywatnym w ramach „Partnerstwa publiczno - prywatnego” (PPP);
- 3) koordynacji – obejmujących między innymi realizację zapisów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w dokumentach strategicznych województwa, powiatu i gminy, współpraca z ośrodkami naukowymi i akademickimi, współpraca z organizacjami wyznaniowymi w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami;
- 4) społecznych – obejmujących między innymi działania edukacyjne promocyjne, współdziałanie z organizacjami społecznymi;
- 5) kontrolnych –sporządzanie co dwa lata sprawozdania z realizacji PPOnZ oraz aktualizacja PPOnZ związana z ustawowym czteroletnim okresem obowiązywania; monitorowanie stanu zachowania i funkcjonowania środowiska kulturowego; prowadzenie stałej obserwacji procesów i zjawisk istotnych z punktu widzenia realizacji PPOnZ; aktualizacja bazy zasobów dziedzictwa kulturowego na terenie powiatu.

9. Zasady oceny realizacji powiatowego programu opieki nad zabytkami

Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Ostrowskiego na lata 2026-2029 został opracowany na okres czterech lat. Jego realizacja i monitoring opierać się będzie na strukturze organizacyjnej Powiatu Ostrowskiego. Sprawozdanie z realizacji działań programu będzie sporządzane co dwa lata, tj. w roku 2028 za lata 2026-2027 i w roku 2030 za lata 2028-2029.

Wykonanie sprawozdania powinna poprzedzić ocena poziomu realizacji Programu, uwzględniająca:

- ilość wykonanych zadań przyjętych do realizacji,
- efektywność wykonania zadań,
- wartość finansową zrealizowanych zadań,
- zakres współpracy z osobami i jednostkami odpowiedzialnymi za zabytki.

Przykładowe mierniki realizacji Programu przedstawiono w poniższej tabeli.

Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Ostrowskiego na lata 2026-2029

Tabela 3. Przykładowe mierniki realizacji *Programu Opieki nad Zabytkami Powiatu Ostrowskiego na lata 2026-2029*

Lp.	Miernik realizacji PONZ	Oczekiwany trend
1.	wartość finansowa zrealizowanych prac remontowo-konserwatorskich przy zabytkach oraz liczba obiektów poddanych ww. pracom	Wzrost
2.	liczba wniosków o wpis do rejestru zabytków obszarów, obiektów i zespołów zabytkowych	Wzrost
3.	liczba opracowanych prac studialnych (studia historyczno-urbanistyczne, studia krajobrazowe, katalogi typów zabudowy regionalnej i detalu architektonicznego, stolarek itp.)	Wzrost
4.	liczba zrealizowanych konkursów, wystaw, działań edukacyjnych na terenie powiatu	Wzrost
5.	liczba utworzonych szlaków turystycznych, tras rowerowych	Wzrost
6.	liczba opracowanych/wydanych wydawnictw/aplikacji mobilnych/stron www. (w tym folderów promocyjnych, przewodników, albumów, materiałów pokonferencyjnych etc.)	Wzrost
7.	liczba utworzonych, zmodernizowanych elementów infrastruktury służących funkcjonowaniu i rozwojowi turystyki kulturowej	Wzrost
8.	Liczba społecznych konserwatorów zabytków	Wzrost

Źródło: Opracowanie własne

10. Źródła finansowania Programu opieki nad zabytkami

Obowiązującym wyznacznikiem sposobu finansowania opieki nad zabytkami są zasady, które zawiera Rozdział 7. Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Nakładają one obowiązek finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku na osobę fizyczną, lub inną jednostkę organizacyjną, w tym także na jednostki z sektora finansów publicznych, posiadające tytuł prawny do zabytku.

Dotacje udzielane przez ministra i wojewódzkich konserwatorów zabytków mogą być przeznaczone na szereg działań przy zabytkowych obiektach wpisanych do rejestru zabytków, niezbędnych dla zachowania i poprawy stanu technicznego oraz substancji zabytkowej obiektu. Do katalogu prac i działań należą: techniczne i konserwatorskie ekspertyzy, konserwatorskie lub architektoniczne badania i dokumentacje, opracowania programów prac konserwatorskich, projekty budowlane, zabezpieczenie, zachowanie i utwalenie substancji zabytku, stabilizacja konstrukcyjna części składowych zabytku lub

Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Ostrowskiego na lata 2026-2029

ich częściowe odtworzenie, odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności; uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej, zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

Dodatkowo dotacje na działania przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków lub gminnej ewidencji zabytków mogą być udzielane przez organy stanowiące jednostki samorządu terytorialnego (gminy, powiaty, województwa) na zasadach określonych w podjętej przez dany organ uchwale.

Zgodnie z nowelizacją Ustawy z dnia 22 czerwca 2017 r. o zmianie Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, utworzony został Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków – państwowy fundusz celowy. Głównymi wpływami Narodowego Funduszu Ochrony Zabytków są administracyjne kary pieniężne nakładane w wypadkach, które dotychczas stanowiły wykroczenia. Są to środki z administracyjnych kar, które nakładane mogą być w ściśle określonych przypadkach. Karom pieniężnym podlegać mogą osoby, które bez uzyskania pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków (lub niezgodnie z zakresem określonym w pozwoleniu wojewódzkiego konserwatora zabytków) wykonują np.: prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru, roboty budowlane w otoczeniu zabytku; prowadzą badania konserwatorskie, archeologiczne lub architektoniczne przy zabytku wpisanym do rejestru. Kary pieniężne, nakładane są przez organy ochrony zabytków.

Wpływami do Funduszu mogą też być zasądzone przez sąd w sprawach przestępstw zniszczenia lub uszkodzenia zabytku. Środki, zgromadzone na koncie Narodowego Funduszu Ochrony Zabytków w pierwszej kolejności przeznaczane są na ratowanie zabytków zagrożonych lub zniszczonych.

Najważniejsze potencjalne źródła dofinansowania działań i zadań z zakresu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami dla Powiatu Ostrowskiego na lata 2026-2029 przedstawiono w poniższej tabeli. Zaznaczyć należy, iż są to wybrane źródła możliwości pozyskania dofinansowania.

Tabela 4. Wybór możliwości pozyskania dofinansowania działań ujętych w Programie Opieki nad Zabytkami dla Powiatu Ostrowskiego na lata 2026-2029

Źródło dofinansowania	Cele i przedmiot dofinansowania
Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego	<p>– Ochrona zabytków</p> <p>Strategicznym celem Programu jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, realizowane poprzez konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne.</p> <p>Kluczowe dla realizacji celów Programu są zadania prowadzące do zabezpieczenia, zachowania i utrwalenia substancji zabytku. W ramach Programu dofinansowania nie mogą zaś uzyskać projekty zakładające adaptację, przebudowę obiektów zabytkowych lub ich znaczącą rekonstrukcję. Duży nacisk kładziony jest na dofinansowanie prac przy obiektach najbardziej zagrożonych oraz zabytkach najcenniejszych – wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego Ludzkości UNESCO, uznanych za Pomniki Historii oraz tych, posiadających wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową. Istotnym celem programu jest również zwrócenie uwagi na obiekty, mające szczególne znaczenie dla dziedzictwa kulturowego – zarówno w kontekście ogólnoswiatowym, jak lokalnym, gdzie pełnią ważną rolę nośnika historii i tradycji. Istotnym celem Programu jest poprawa stanu instytucji kultury</p>

**Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Ostrowskiego na lata
2026-2029**

Źródło dofinansowania	Cele i przedmiot dofinansowania
	<p>mieszczących się w zabytkowych siedzibach, których remonty ze względu na intensywność użytkowania są szczególnie potrzebne.</p> <p>O dofinansowanie w ramach Programu mogą ubiegać się podmioty prawa polskiego, osoby fizyczne, jednostki samorządu terytorialnego lub inne jednostki organizacyjne, będące właścicielem lub posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru albo posiadające taki zabytek w trwałym zarządzie.</p> <p>– Ochrona zabytków archeologicznych</p> <p>Strategicznym celem Programu jest ochrona dziedzictwa archeologicznego poprzez wspieranie kluczowych dla tego obszaru zadań, obejmujących niedestrukcyjne rozpoznanie i dokumentację zasobów dziedzictwa archeologicznego oraz opracowanie i publikację wyników przeprowadzonych badań archeologicznych. Zadaniem Programu jest wspieranie i promocja badań prowadzonych metodami niedestrukcyjnymi, wykorzystującymi techniki tradycyjne oraz nowoczesne osiągnięcia techniczne, a także opracowanie i publikacja ich wyników. W obu grupach zadań na wsparcie mogą liczyć przede wszystkim projekty, które zakładają prowadzenie badań na obszarach (lub w dziedzinach) niewystarczająco rozpoznanych lub upowszechnionych, promujących nowe kierunki badawcze, a także opracowanie i publikację wyników badań archeologicznych, zwłaszcza zakończonych przed 2010 r.</p> <p>O dofinansowanie w ramach priorytetu ubiegać się mogą następujące podmioty prawa polskiego: samorządowe instytucje kultury, państwowe instytucje kultury, organizacje pozarządowe, publiczne uczelnie akademickie, niepubliczne uczelnie akademickie, podmioty prowadzące działalność gospodarczą.</p> <p>– Kultura ludowa i tradycyjna</p> <p>Strategicznym celem Programu jest wspieranie zjawisk związanych z kulturami tradycyjnymi funkcjonującymi na poziomie lokalnym, regionalnym i ogólnopolskim (oraz narodowym), które występują zarówno na obszarach wiejskich, jak i miejskich. Dofinansowane będą przedsięwzięcia związane ze spuścizną kultur tradycyjnych, transformacjami (przekształceniami i przemianami) poszczególnych ich elementów oraz współczesnymi kontekstami ich występowania, w tym odnoszących się także do kultur mniejszości narodowych i etnicznych oraz tradycji środowiskowych. Szczególny nacisk w Programie zostaje położony na projekty kompleksowe, integrujące zarówno nadawców – twórców depozytariuszy i nosicieli treści kultury wywodzących się ze społeczności lokalnych i regionalnych oraz profesjonalistów i znawców w swoich dziedzinach, jak i odbiorców (indywidualnych i zbiorowych). Istotne jest rejestrowanie, dokumentowanie i archiwizowanie materialnych i niematerialnych przejawów kultur tradycyjnych; tworzenie odpowiednich metod i narzędzi służących ich ochronie i upowszechnianiu; wypracowywanie i dzielenie się dobrymi praktykami oraz nawiązywanie interdyscyplinarnych i międzyśrodowiskowych kontaktów; wykorzystywanie wszelkich form</p>

**Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Ostrowskiego na lata
2026-2029**

Źródło dofinansowania	Cele i przedmiot dofinansowania
	<p>i sposobów promocji podejmowanych działań, w tym tworzenie ogólnodostępnych repozytoriów związanych z zasobami kultur tradycyjnych i ich transformacjami.</p> <p>O dofinansowanie w ramach Programu ubiegać mogą się następujące podmioty prawa polskiego: samorządowe instytucje kultury (z wyjątkiem instytucji współprowadzonych przez ministra i jednostki samorządu terytorialnego); organizacje pozarządowe; podmioty prowadzące działalność gospodarczą: kościoły i związki wyznaniowe oraz ich osoby prawne.</p> <p>– Wspieranie działań muzealnych</p> <p>Celem Programu jest wspieranie działalności w zakresie opieki konserwatorskiej nad muzealiami, archiwaliami i księgozbiorami, a także – prezentacji zbiorów w postaci atrakcyjnych poznawczo projektów wystawienniczych i wydawniczych.</p> <p>O dofinansowanie w ramach Programu ubiegać mogą się następujące podmioty prawa polskiego: samorządowe instytucje kultury – z wyjątkiem instytucji współprowadzonych przez ministra i jednostki samorządu terytorialnego; organizacje pozarządowe; kościoły i związki wyznaniowe oraz ich osoby prawne.</p> <p>– Miejsca pamięci i trwałe upamiętnienia w kraju</p> <p>Strategicznym celem Programu jest wspieranie samorządów w zapewnianiu stabilnej opieki nad najważniejszymi miejscami pamięci na terenie Rzeczypospolitej Polskiej, stanowiącymi materialne świadectwo wydarzeń kluczowych dla narodowej tożsamości. Program ma za zadanie stworzenie możliwości sprzyjających otoczeniu tych miejsc stałą i stabilną opieką, polegającą w szczególności na zapewnieniu warunków: naukowego badania i dokumentowania miejsca pamięci oraz wydarzeń i osób z nim związanych; prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy miejscu pamięci; zabezpieczenia i utrzymania miejsca pamięci oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie; korzystania z miejsca pamięci w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości i autentyzmu; popularyzowania i upowszechniania wiedzy o miejscu pamięci oraz jego znaczeniu dla historii, dziedzictwa i tożsamości narodowej.</p> <p>– Kultura dostępna</p> <p>Celem Programu jest wspieranie zadań służących ułatwieniu dostępu do kultury, skierowanych do szerokiego grona odbiorców i sprzyjających integracji społecznej. Działania te powinny służyć osiągnięciu realnych, systemowych i długofalowych efektów w niwelowaniu barier w dostępie do kultury w wymiarach: przestrzennym, ekonomicznym, społeczno - mentalnym i kompetencyjnym ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb osób z miejscowości pozbawionych bezpośredniego dostępu do narodowych zasobów dóbr kultury, instytucji kultury oraz instytucji artystycznych.</p> <p>O dofinansowanie w ramach Programu ubiegać się mogą m.in. następujące podmioty prawa polskiego: państwowe instytucje kultury; samorządowe</p>

**Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Ostrowskiego na lata
2026-2029**

Źródło dofinansowania	Cele i przedmiot dofinansowania
	instytucje kultury; jednostki samorządu terytorialnego wyłącznie jako organy prowadzące publiczne szkoły artystyczne, w przypadku szkół nieprowadzących samodzielnej księgowości; organizacje pozarządowe; kościoły i związki wyznaniowe oraz ich osoby prawne, podmioty prowadzące działalność gospodarczą.
Wielkopolski Wojewódzki Konserwator Zabytków	<p>Samorząd Województwa Wielkopolskiego wspiera właścicieli obiektów wpisanych do rejestru zabytków ustalając zasady realizacji zadań publicznych w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami pn. „Dotacje celowe na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków lub ujętym w gminnej ewidencji zabytków położonym na obszarze województwa.</p> <p>Uchwała określiła, iż z budżetu Województwa Wielkopolskiego mogą być udzielane dotacje celowe na prace przy zabytku posiadającym istotne znaczenie historyczne, artystyczne lub kulturowe oraz znajdującym się w złym stanie technicznym, znaczenie posiada także kontynuacja prac. Dotacje udzielane są m.in.: na prace remontowo- konserwatorsko-budowlane, zakup materiałów, dokumentacje. Zasady udzielania dotacji, zawarte w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, terminy składania wniosków oraz warunki ubiegania się o środki, określone są w ogłoszeniach o konkursach i przyjętym regulaminie (ogłaszane na stronie internetowej Urzędu Marszałkowskiego.</p>
Ministerstwo Spraw Wewnętrznych – Fundusz Kościelny	<p>Powołany Fundusz Kościelny udziela dotacji na konserwację i remonty obiektów sakralnych i kościelnych o wartości zabytkowej w szczególności dotyczących: remontów dachów, stropów, ścian i elewacji, osuszania i odgrzybiania, izolację, remonty i wymianę zużytej stolarki okiennej i drzwiowej, instalacji elektrycznej, wodnej, kanalizacyjnej, odgromowej). W szczególnie uzasadnionych przypadkach może nastąpić finansowanie z Funduszu Kościelnego remontu ruchomego wyposażenia obiektów sakralnych (takich jak np.: instrumenty muzyczne, dzwony) oraz stałych elementów wystroju wewnątrz (takich jak np.: ołtarze, polichromie, freski, posadzki).</p> <p>O dofinansowanie mogą ubiegać się kościoły i inne związki wyznaniowe posiadające uregulowany status prawny w Polsce.</p> <p>Więcej informacji na temat możliwości dofinansowania można pozyskać ze strony: https://www.gov.pl/web/mswia/fundusz-koscielny</p>
Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnoprawnych	<p>Dotacje w ramach działalności funduszu udzielane są na m.in. likwidację barier architektonicznych (w tym, także w obiektach zabytkowych) w myśl projektu Dostępna przestrzeń. Podmiotami uprawnionymi do otrzymywania środków są właściciele obiektu wymagającego likwidacji barier.</p> <p>Dotacja może być udzielona w wysokości do 50% wartości dla podmiotu, który nie jest przedsiębiorcą oraz do 30% wartości dla przedsiębiorcy.</p>

**Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Ostrowskiego na lata
2026-2029**

Źródło dofinansowania	Cele i przedmiot dofinansowania
	<p>Więcej informacji na temat możliwości dofinansowania można pozyskać ze strony: https://www.pfron.org.pl/</p>
<p>Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW)</p>	<p>Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW) jest głównym źródłem finansowania w Polsce inwestycji w zakresie ochrony środowiska.</p> <p>W ramach NFOŚiGW realizowane są projekty termomodernizacji zabytkowych budynków. Remonty termomodernizacyjne przyczynią się do redukcji zużycia energii pierwotnej i końcowej oraz spowodują obniżenie kosztów zużycia energii elektrycznej i ciepłej. Dodatkowo prace remontowe będą miały również walor konserwatorski, gdyż zostaną przeprowadzone w obiektach zabytkowych, cennych dla kultury narodowej.</p>
<p>Program Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027</p>	<p>W Programie wyznaczono Priorytet VII: Kultura, w ramach którego określono cel szczegółowy 4.6: Wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych.</p> <p>Wsparciem w ramach określonego priorytetu zostaną objęte państwowe i współprowadzone instytucje kultury, biblioteki przechowujące Narodowy Zasób Biblioteczny oraz publiczne szkoły i uczelnie artystyczne. Ponadto o wsparcie będą mogły ubiegać się jednostki samorządu terytorialnego oraz kościoły i związki wyznaniowe w zakresie prowadzonej działalności kulturalnej, zlokalizowane na obszarach wpisanych na listę UNESCO lub Pomników Historii.</p> <p>Więcej informacji na temat możliwości dofinansowania można pozyskać ze strony: https://www.pois.gov.pl/strony/o-programie/fundusze-europejskie-na-infrastrukture-klimat-srodowisko/zalozenia-programu/</p>
<p>Fundusze Europejskie na Rozwój Cyfrowy 2021-2027</p>	<p>Priorytet II: Zaawansowane usługi cyfrowe – jednym z celów programu jest stymulowanie rynku ponownego wykorzystywania zasobów kultury i danych naukowych. Powstałe e-usługi powinny zapewnić zdalny dostęp do unikalnych narzędzi oraz umożliwić przetwarzanie, analizę, bezpieczne gromadzenie i archiwizację dużych zbiorów danych, co będzie skutkowało przyspieszeniem rozwoju takich obszarów jak np.: kultura i rozrywka, motoryzacja, e-zdrowie, transport, bezpieczeństwo publiczne, energetyka, technologie finansowe czy rolnictwo.</p> <p>2.3 Cyfrowa dostępność i ponowne wykorzystanie informacji – np. digitalizacja zasobów kultury, administracji i nauki (m.in. dane z badań naukowych oraz zasobów edukacyjnych finansowanych ze środków publicznych). Program zakłada podejmowanie działań zwiększających otwartość oraz poziom ponownego wykorzystania danych z zasobów kultury (w tym niebędących ISP), nauki i administracji. Wsparcie będzie udzielane również na budowę lub modernizację i udostępnianie rozwiązań informatycznych do prowadzenia zaawansowanej analityki danych z wykorzystaniem nowych technologii.</p>

**Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Ostrowskiego na lata
2026-2029**

Źródło dofinansowania	Cele i przedmiot dofinansowania
	<p>Więcej informacji na temat możliwości dofinansowania można pozyskać ze strony: https://inteligentny-rozwoj.com.pl/index.php/fundusze-europejskie-2021-2027/ferc-fundusze-europejskie-na-rozwoj-cyfrowy-2021-2027/</p>
<p align="center">Fundusz Termomodernizacji i Remontów (BGK)</p>	<p>Podstawowym celem Funduszu Termomodernizacji i Remontów jest pomoc finansowa dla inwestorów realizujących przedsięwzięcia termomodernizacyjne i remontowe oraz wypłata rekompensat dla właścicieli budynków mieszkalnych, w których były lokale kwaterunkowe.</p> <p>W przypadku obiektów zabytkowych możliwe jest uzyskanie premii remontowej stanowiącej 60% kosztów przedsięwzięcia remontowego.</p> <p>Beneficjentem premii remontowej są właściciele lub zarządcy budynków wielorodzinnych, których użytkowanie rozpoczęto:</p> <ul style="list-style-type: none"> • przed dniem 14 sierpnia 1961 r. lub co najmniej 20 lat przed dniem złożenia wniosku o premię remontową do banku kredytującego oraz • budynek ten należy do społecznej inicjatywy mieszkaniowej lub towarzystwa budownictwa społecznego; • budynek ten został wybudowany przy wykorzystaniu kredytu udzielonego przez BGK na podstawie wniosków o kredyt złożonych do dnia 30 września 2009 r. lub przy wykorzystaniu finansowania zwrotnego w rozumieniu Ustawy z dnia 26 października 1995 r. o niektórych formach popierania budownictwa mieszkaniowego bez względu na status prawny, z wyłączeniem jednostek budżetowych i samorządowych zakładów budżetowych. <p>Więcej informacji na temat możliwości dofinansowania można pozyskać ze strony: https://www.bgk.pl/podmioty-ryнку-mieszkaniowego/modernizacja-i-rewitalizacja/premia-remontowa/</p>
<p align="center">Finansowanie z fundacji</p>	<p>Istnieje możliwość pozyskiwania funduszy zewnętrznych z fundacji. Można tu wymienić np. fundacje bankowe, Fundację LOTTO Milion Marzeń, Fundację Polska Miedź – KGHM, Fundację PGNiG, Fundację Orange.</p> <p>Więcej informacji na temat możliwości dofinansowania można pozyskać ze stron:</p> <p>https://www.fundacjalotto.pl/ http://fundacjakghm.pl/ https://fundacja.pgnig.pl/ https://fundacja.orange.pl/ https://fundacja.santander.pl/ https://www.citibank.pl/poland/kronenberg/polish/index.htm https://www.fundacjapkobp.pl/ https://www.pekao.com.pl/o-banku/odpowiedzialnosc-spoleczna/fundacja-banku.html#</p>

11. Realizacja i finansowanie przez Powiat zadań z zakresu ochrony zabytków

Zgodnie z Ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, na każdym właścicielu i posiadaczu zabytku spoczywają obowiązki, wynikające z zasad sprawowania opieki nad zabytkami. Dbanie o stan zabytku, tym samym ponoszenie nakładów na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane spoczywa na właścicielu i posiadaczu obiektu zabytkowego, dysponującego tytułem prawnym do zabytku. W przypadku jednostki samorządu terytorialnego prowadzenie i finansowanie wspomnianych prac i robot jest zadaniem własnym. Pełna realizacja zadań z zakresu ochrony zabytków przez samorząd powiatowy powinna przebiegać dwutorowo, uwzględniając poniższe priorytety:

- 1) opieka nad zabytkowymi obiektami i obszarami, których właścicielem lub współwłaścicielem jest powiat ostrowski,
- 2) kształtowanie przestrzeni publicznych oraz ochrona dziedzictwa kulturowego (w tym krajobrazu kulturowego) na całym obszarze powiatu ostrowskiego.

Powiat Ostrowski wspiera ochronę dziedzictwa za pomocą uchwał Rady Powiatu, które tworzą formalną podstawę do przyznania dotacji na konserwację zabytków.

Uchwała nr XVI/98/2025 Rady Powiatu Ostrowskiego z dnia 30 czerwca 2025 r. ustala zasady udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru lub znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków. Uchwała z 2025 roku (nr XVI/98/2025) stanowi kontynuację i aktualizację zasad wcześniejszych uchwał, w tym z 2014 r.

Załącznik nr I – wykaz zabytków ujętych w rejestrze zabytków województwa wielkopolskiego

Aneks nr 1 - Wykaz zabytków nieruchomych

Lp.	Miejscowość	Gmina	Obiekt	Numer
1.	Odolanów	Odolanów	Kościół pw. św. Marcina	KI.IV-73/56/54
2.	Odolanów	Odolanów	Zbór ewangelicki, ob. budynek użyteczności publicznej	519/A
3.	Odolanów	Odolanów	Kościół cmentarny pw. św. Barbary	KI.IV-73/61/54
4.	Odolanów	Odolanów	Układ urbanistyczny	666/A
5.	Bagatela	g. Ostrów Wielkopolski	pałac myśliwski	1450/A
6.	Czekanów	g. Ostrów Wielkopolski	dwór	720/A
7.	Górzno	g. Ostrów Wielkopolski	kościół parafialny pw. św. Mateusza	571/A

**Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Ostrowskiego na lata
2026-2029**

Lp.	Miejscowość	Gmina	Obiekt	Numer
8.	Górzno	g. Ostrów Wielkopolski	pałac i park	339/A
9.	Gutów	g. Ostrów Wielkopolski	ruiny dworu i park	506/A
10.	Lewków	g. Ostrów Wielkopolski	kaplica grobowa Lipskich wraz z kryptą ze schodami na terenie cmentarza przykościelnego przy kościele parafialnym pw. św. Wojciecha przy ul. Powstańców Wielkopolskich	1056/Wlkp/A
11.	Lewków	g. Ostrów Wielkopolski	pałac i park	I-4/4/51
12.	Lewków	g. Ostrów Wielkopolski	oficyny pałacowe I i II	79/A
13.	Lewków	g. Ostrów Wielkopolski	wozownia pałacowa	153/A
14.	Lewków	g. Ostrów Wielkopolski	ochronka	637/A
15.	Radziwiłłów	g. Ostrów Wielkopolski	dwór i park	766/Wlkp/A

**Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Ostrowskiego na lata
2026-2029**

Lp.	Miejscowość	Gmina	Obiekt	Numer
16.	Sobótka	g. Ostrów Wielkopolski	kościół pw. Narodzenia Najświętszej Marii Panny	Kl.IV-73/64/53
17.	Sobótka	g. Ostrów Wielkopolski	dzwonnica przy kościele pw. Narodzenia NMP	134/A
18.	Sobótka	g. Ostrów Wielkopolski	pałac i park	1411/A
19.	Szczury	g. Ostrów Wielkopolski	kościół pw. św. Michała Archanioła	522/A
20.	Szczury	g. Ostrów Wielkopolski	dzwonnica przy kościele pw. św. Michała Archanioła	522/A
21.	Wysocko Wielkie	g. Ostrów Wielkopolski	kościół pw. Podwyższenia Krzyża Świętego	521/A
22.	Wysocko Wielkie	g. Ostrów Wielkopolski	plebania przy kościele pw. Podwyższenia Krzyża Świętego	915/A;
23.	Wysocko Wielkie	g. Ostrów Wielkopolski	dwór	723/A

**Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Ostrowskiego na lata
2026-2029**

Lp.	Miejscowość	Gmina	Obiekt	Numer
24.	Miasto Nowe Skalmierzyce	Gmina Nowe Skalmierzyce	Kościół poewangelicki, ob. rzymskokatolicki p.w. Matki Boskiej Nieustającej Pomocy	727/A
25.	Miasto Nowe Skalmierzyce	Gmina Nowe Skalmierzyce	Pastorówka, ob. plebania przy kościele p.w. Matki Boskiej Nieustającej Pomocy	727/A
26.	Miasto Nowe Skalmierzyce	Gmina Nowe Skalmierzyce	Kolejowy dworzec celny w zespole stacji granicznej	1017/Wlkp/A
27.	Miasto Nowe Skalmierzyce	Gmina Nowe Skalmierzyce	1.1. Zespół kolejowy stacji granicznej, w skład, którego wchodzi następujące budynki: 1.1.1.1. Budynek poczty i telegrafu; 1.1.1.2. Budynek zawiadowcy; 1.1.1.3. Budynek elektrowni i rozdzielni; 1.1.1.4. Budynek lodowni; 1.1.1.5. Budynek urzędu celnego; 1.1.1.6. Budynek nastawni dysponującej SK; 1.1.1.7. Budynek wodociągowej wieży wodnej; 1.1.1.8. Budynek wodociągowej stacji pomp;	1113/Wlkp/A
28.	Miasto Nowe Skalmierzyce	Gmina Nowe Skalmierzyce	Budynek szkoły przy ul. Kaliskiej 52	706/A
29.	Biskupice Ołoboczne	Gmina Nowe Skalmierzyce	Kościół parafialny p.w. św. Bartłomieja	908/A

**Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Ostrowskiego na lata
2026-2029**

Lp.	Miejscowość	Gmina	Obiekt	Numer
30.	Chotów	Gmina Nowe Skalmierzyce	Zespół dworski – dwór i park	459/A
31.	Droszew	Gmina Nowe Skalmierzyce	Kościół parafialny p.w. Wszystkich Świętych	Kl.IV-73/64/54
32.	Gostyczyna	Gmina Nowe Skalmierzyce	Zespół kościoła parafialnego, w skład którego wchodzi: - Kościół parafialny p.w. św. Mikołaja; - Dzwonnica przy kościele św. Mikołaja - Plebania - Dom katolicki	708/Wlkp/A
33.	Kotowiecko	Gmina Nowe Skalmierzyce	Park przy dworze, ul. Kasztanowa 2	1528/A
34.	Kotowiecko	Gmina Nowe Skalmierzyce	Dwór przy ul. Kasztanowej 2	721/A
35.	Miedzianów	Gmina Nowe Skalmierzyce	Zespół dworski - dwór wraz z parkiem	1696/A

**Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Ostrowskiego na lata
2026-2029**

Lp.	Miejscowość	Gmina	Obiekt	Numer
36.	Ociąż	Gmina Nowe Skalmierzyce	Kościół parafialny p.w. Najświętszej Marii Panny wraz z dzwonnica	KI.IV-73/63/54
37.	Osiek	Gmina Nowe Skalmierzyce	Dwór	622/A
38.	Skalmierzyce	Gmina Nowe Skalmierzyce	Zespół kościelny, w skład którego wchodzi: - Kościół parafialny p.w. św. Katarzyny Aleksandryjskiej, - Teren cmentarza przykościelnego, - Mur ogrodzeniowy cmentarza z kapliczką i bramą prowadząca ku plebanii - Brama główna wraz z ogrodzeniem	889/Wlkp/A
39.	Skalmierzyce	Gmina Nowe Skalmierzyce	Kaplica przy kościele p.w. św. Katarzyny Aleksandryjskiej	KI.IV-73/69/53 (889/Wlkp/A)
40.	Śliwniki	Gmina Nowe Skalmierzyce	Zespół pałacowy – pałac z parkiem	1412/A
41.	Śliwniki	Gmina Nowe Skalmierzyce	Spichlerz	1548/A

**Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Ostrowskiego na lata
2026-2029**

Lp.	Miejscowość	Gmina	Obiekt	Numer
42.	Śmitów	Gmina Nowe Skalmierzyce	Park dworski	738/A
43.	Węgry	Gmina Nowe Skalmierzyce	Dwór przy ul. Bursztynowej 24	KI.IV-73/16/54
44.	Antonin	Przygodzice	kaplica Radziwiłłów, ob. kościół filialny pw. Matki Boskiej Ostrobramskiej	1157/Wlkp/A
45.	Antonin	Przygodzice	pałac myśliwski (ul. Pałacowa 1)	I-2/28/48
46.	Antonin	Przygodzice	park krajobrazowy (ul. Pałacowa)	719/A
47.	Antonin	Przygodzice	budynek tzw. ogrodówka (ul. Wrocławska 11)	732/A
48.	Janków Przygodzki	Przygodzice	Kościół rzymskokatolicki pw. św. Józefa Oblubieńca Najświętszej Maryi Panny	1277/Wlkp/A
49.	Topola Osiedle	Przygodzice	spichlerz dworski (ul. Dworcowa 56)	914/A
50.	Wysocko Małe	Przygodzice	dwór (ul. Podwórzowa 5)	1594/A
51.	Bugaj	Raszków	Pałac w granicach istniejącego parku	455/A

**Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Ostrowskiego na lata
2026-2029**

Lp.	Miejscowość	Gmina	Obiekt	Numer
52.	Janków Zaleśny	Raszków	Kościół parafialny pw. św. Wojciecha	490/A
53.	Pogrybów	Raszków	Kościół parafialny pw. św. Katarzyny Aleksandryjskiej	KI.IV-73/55/54
54.	Raszków	Raszków	układ urbanistyczny w granicach ulic: Pleszewska - Wałowa - Kozłmińska	670/A
55.	Skrzebowa	Raszków	ruiny kaplicy pw. Zwiastowania NMP Loretańskiej wraz z cmentarzem	888/WIkp/A
56.	Ołobok	Sierszewice	Zespół kościoła parafialnego pw. św. Jana Ewangelisty: -Kościół cysterek, ob. parafialny pw. św. Jana Ewangelisty - Organistówka - Dzwonnica - Ogrodzenie z bramą - Klasztor, ob. plebania	524/A
57.	Ołobok	Sierszewice	Kościół filialny (cmentarny) pw. św. Jana Chrzciciela	438/A
58.	Ołobok	Sierszewice	Dawny młyn wodny	911/A
59.	Parczew	Sierszewice	Dwór, ob. szkoła	722/A

**Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Ostrowskiego na lata
2026-2029**

Lp.	Miejscowość	Gmina	Obiekt	Numer
60.	Psary	Sieroszewice	Pałac i park	672/A
61.	Rossoszyca	Sieroszewice	Kościół parafialny pw. św. Marka	115/A
62.	Rossoszyca	Sieroszewice	Pałac i park	1413/A
63.	Strzyżew	Sieroszewice	Kościół ewangelicki, ob. filialny polskokatolicki pw. MB Królowej Polski i Podwyższenia Krzyża Świętego	1058/Wlkp./A
64.	Cieszyn	Sośnie	Kościół parafialny p.w. św. Michała Archanioła	525/A
65.	Kałkowskie	Sośnie	Wiatrak typu paltrak	263/Wlkp/A
66.	Moja Wola	Sośnie	Pałac wraz z parkiem	1048/Wlkp/A
67.	Ostrów Wielkopolski	m. Ostrów Wielkopolski	układ urbanistyczny oraz archeologiczne warstwy kulturowo- osadnicze, XV, XVIII	683/A
68.	Ostrów Wielkopolski	m. Ostrów Wielkopolski	zespół konkatedry z otoczeniem: - kościół - plebanię z ogrodem przy ul. Kardynała M. Ledóchowskiego 2	440/Wlkp/A

**Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Ostrowskiego na lata
2026-2029**

Lp.	Miejscowość	Gmina	Obiekt	Numer
			- Dom katolicki z podwórzem przy ul. Kardynała M. Ledóchowskiego 4	
			- konwikt arcybiskupi z ogrodem przy ul. Kardynała M. Ledóchowskiego 6	
			- wikariat z podwórzem przy ul. Gimnazjalnej 1	
			- grotę Matki Boskiej przy kościele	
			- ogrodzenie	
69.	Ostrów Wielkopolski	m. Ostrów Wielkopolski	kościół ewangelicki, ob. rzym.-kat. pw. MB Królowej Polski	581/A
70.	Ostrów Wielkopolski	m. Ostrów Wielkopolski	bóżnica, ob. Centrum Kultury „Forum Synagoga”	434/A
71.	Ostrów Wielkopolski	m. Ostrów Wielkopolski	cmentarz rzym.-kat. d. farny ob. miejski	982/Wlkp/A
72.	Ostrów Wielkopolski	m. Ostrów Wielkopolski	Ogrodzenie z dwiema bramami i częścią terenu cmentarza	982/Wlkp/A
73.	Ostrów Wielkopolski	m. Ostrów Wielkopolski	Park Miejski, ob. Park 3 Maja	207/Wlkp/A

**Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Ostrowskiego na lata
2026-2029**

Lp.	Miejscowość	Gmina	Obiekt	Numer
74.	Ostrów Wielkopolski	m. Ostrów Wielkopolski	Ratusz	342/Wlkp/A
75.	Ostrów Wielkopolski	m. Ostrów Wielkopolski	Katolickie Gimnazjum Polskie. Ob. I LO im. J. Kompały i W. Lipskiego	700/A
76.	Ostrów Wielkopolski	m. Ostrów Wielkopolski	Kasa Pożyczkowa, ob. Poczta Polska	846/Wlkp/A
77.	Ostrów Wielkopolski	m. Ostrów Wielkopolski	- Kasyno oficcerskie - Ogrodzenie przy Kasynie	931/Wlkp/A
78.	Ostrów Wielkopolski	m. Ostrów Wielkopolski	Zespół Szkół Specjalnych im. Janusza Korczaka	660/A
79.	Ostrów Wielkopolski	m. Ostrów Wielkopolski	Dom Pomocy Społecznej im. Siostry M. Beneodyty Koterbianki wraz z otoczeniem, tj. podwórzem i ogrodem, ul. Partyzancka 8	341/Wlkp/A
80.	Ostrów Wielkopolski	m. Ostrów Wielkopolski	Ogród przy Domu Pomocy Społecznej	341/Wlkp/A
81.	Ostrów Wielkopolski	m. Ostrów Wielkopolski	Urząd Celny	899/Wlkp/A
82.	Ostrów Wielkopolski	m. Ostrów Wielkopolski	Hotel Max Kutschker, ob. Hotel Polonia	712/A

**Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Ostrowskiego na lata
2026-2029**

Lp.	Miejscowość	Gmina	Obiekt	Numer
83.	Ostrów Wielkopolski	m. Ostrów Wielkopolski	Dawna sala restauracyjna wraz z budynkiem mieszkalnym przy ul. Spichrzowej 26	751/A
84.	Ostrów Wielkopolski	m. Ostrów Wielkopolski	Budynek mieszkalny	715/A
85.	Ostrów Wielkopolski	m. Ostrów Wielkopolski	Dom Niemiecki, tzw. Strzelnica Miejska	844/A
86.	Ostrów Wielkopolski	m. Ostrów Wielkopolski	Budynek Wyższej Szkoły dla Dziewcząt wraz z otoczeniem, ul. Wrocławska 48 (ob. II LO im Władysława Reymonta)	850/Wlkp/A
87.	Ostrów Wielkopolski	m. Ostrów Wielkopolski	Szkoła Podstawowa im. Ewarysta Estkowskiego, ul. Wrocławska 51	728/A
88.	Ostrów Wielkopolski	m. Ostrów Wielkopolski	Budynek mieszkalny wraz z oficyną przy ul. Gimnazjalnej 20	705/A
89.	Ostrów Wielkopolski	m. Ostrów Wielkopolski	Oficina kamienicy, ul. Gimnazjalna 20	705/A
90.	Ostrów Wielkopolski	m. Ostrów Wielkopolski	Willa tzw. „Zameczek”, ul. Grabowska 93	783/Wlkp/A
91.	Ostrów Wielkopolski	m. Ostrów Wielkopolski	Kamienica, ul. Kaliska 36	690/A
92.	Ostrów Wielkopolski	m. Ostrów Wielkopolski	Willa, ul. Kaliska 63	454/A

**Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Ostrowskiego na lata
2026-2029**

Lp.	Miejscowość	Gmina	Obiekt	Numer
93.	Ostrów Wielkopolski	m. Ostrów Wielkopolski	Kamienica, ul. Kolejowa 19	639/A
94.	Ostrów Wielkopolski	m. Ostrów Wielkopolski	Kamienica, ul. Kościelna 9	714/A
95.	Ostrów Wielkopolski	m. Ostrów Wielkopolski	Budynek mieszkalny wraz z oficyną przy ul. Kościelnej 9	714/A
96.	Ostrów Wielkopolski	m. Ostrów Wielkopolski	Budynek mieszkalny z oficyną przy ul. Partyzanckiej 19	710/A
97.	Ostrów Wielkopolski	m. Ostrów Wielkopolski	Oficina kamienicy, ul. Partyzancka 19	710/A
98.	Ostrów Wielkopolski	m. Ostrów Wielkopolski	Kamienica wraz z gruntem pod budynkiem, ul. Raszkowska 13	1008/Wlkp/A
99.	Ostrów Wielkopolski	m. Ostrów Wielkopolski	Kamienica, ul. Raszkowska 16	707/A
100.	Ostrów Wielkopolski	m. Ostrów Wielkopolski	Kamienica, ul. Raszkowska 26	697/A
101.	Ostrów Wielkopolski	m. Ostrów Wielkopolski	Willa, ul. Raszkowska 47	451/A
102.	Ostrów Wielkopolski	m. Ostrów Wielkopolski	Kamienica, ul. Rynek 28	709/A
103.	Ostrów Wielkopolski	m. Ostrów Wielkopolski	Kamienica, ul. Sienkiewicza 7	708/A

**Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Ostrowskiego na lata
2026-2029**

Lp.	Miejscowość	Gmina	Obiekt	Numer
104.	Ostrów Wielkopolski	m. Ostrów Wielkopolski	Dom wraz z gruntem pod budynkiem, ul. Wrocławska 46	1009/Wlkp/A
105.	Ostrów Wielkopolski	m. Ostrów Wielkopolski	Bryła i elewacja budynku d. Zarządu Fabryki „Wagon” wraz z gruntem pod budynkiem, ul. Wrocławska 93	984/Wlkp/A
106.	Ostrów Wielkopolski	m. Ostrów Wielkopolski	Kamienica, ul. Ludwika Zamenhofa 13 i 13a	212/Wlkp/A
107.	Ostrów Wielkopolski	m. Ostrów Wielkopolski	Wodociągowa wieża ciśnień – miejska ul. Parkowa	718/Wlkp/A
108.	Ostrów Wielkopolski	m. Ostrów Wielkopolski	Wodociągowa wieża ciśnień – kolejowa, ul. Towarowa	953/Wlkp/A
109.	Ostrów Wielkopolski	m. Ostrów Wielkopolski	Przepompownia ścieków, ul. Raszkowska 78	151/Wlkp/A

Aneks nr 2 - Wykaz zabytków archeologicznych

Nr rejestru / Nr zawiadomienia / Data zawiadomienia	Gmina	Miejscowość	Nr rejestru / Data wpisu / Funkcja stanowiska	AZP / Nr stanu (w miejscowości / na obszarze)
345/Wlkp/C WA-4155/1111/2008 22.12.2008 r.	Nowe Skalmierzyce	Ociąż	A 475 10.05.1985 r. Zespół osadniczy złożony z grodziska wczesnośredniowiecznego (faza B-D) oraz dwóch towarzyszących mu osad	AZP 67-37 grodzisko 1/29, osada 2/27, osada 3/28
433/Wlkp/C Po.5140.5837.2012 19.07.2012 r.	Odolanów	Nabyszyce	A 487 11.12.1986 r. Grodzisko pierścieniowate (datowane na fazę D i F wczesnego średniowiecza)	AZP 69-34 1/38
347/Wlkp/C WA-4155/732/2008 22.08.2008 r.	Ostrów Wielkopolski	Będziszyn	A 461 04.02.1985 r. Grodzisko średniowieczne stożkowate	67-36 1/1
348/Wlkp/C WA-5132.5820/2011 24.10.2011 r.	Ostrów Wielkopolski	Czekanów	A 466 06.02.1985 r. Osada kultury przeworskiej z okresu wpływów rzymskich	AZP 68-37 38/52
349/Wlkp/C WA-4155/730/2008 22.08.2008 r.	Ostrów Wielkopolski	Łąkoćny	A 473 29.03.1985 r. Grodzisko wczesnośredniowieczne	AZP 68-35 1/1
346/Wlkp/C WA-4155/1107/2008 22.12.2008 r.	Ostrów Wielkopolski	Ostrów Wielkopolski	693/A 07.04.1994 r. Grodzisko późnośredniowieczne i nowożytne	AZP 68-36 -/-
350/Wlkp/C WA-4155/734/2008 22.08.2008 r.	Raszków	Bieganiń	A-463 05.02.1985 r. Grodzisko kultury łużyckiej z wczesnej epoki żelaza	AZP 66-35 8/39
351/Wlkp/C WA-4155/735/2008 22.08.2008 r.	Sieroszewice	Wielowieś	A 474 09.05.1985 r. Grodzisko wczesnośredniowieczne	AZP 70-38 15/88

**Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Ostrowskiego na lata
2026-2029**

Aneks nr 3 - Wykaz zabytków ruchomych

L p.	Miejscowość	Gmina	Obiekt	Ilość	Nr rejestru	Data wpisu
1	Antonin	Przygodzice	grobowiec dzieci Antoniego Radziwiłła na wyspie w zespole pałacowo-parkowym	1	96/B	10.03.1986
2	Boników	Odolanów (obszar wiejski)	zespół rzeźb z krzyża wielofigurowego z terenu posesji nr 49	1	149/B	20.12.1994
3	Chojnik	Sośnie	krzyż cmentarny na cmentarzu parafialnym (dawniej ewangelicki)	1	547/Wlkp/B	07.04.2020
4	Chotów (Gostyczyna)	Nowe Skalmierzyce	zespół rzeźb z przydrożnego krzyża wielofiguralnego	1	102/B	27.06.1989
5	Cieszyn	Sośnie	plaskorzeźba "Święty Jan Chrzciciel na puszczy" z kościoła par. św. Michała Archanioła	1	WK14/4034	03.03.1950
6	Cieszyn	Sośnie	wystrój i wyposażenie kościoła par. pw. św. Michała Archanioła	32	579/Wlkp/B	14.06.2021
7	Droszew	Nowe Skalmierzyce	zespół rzeźb z przydrożnego krzyża wielofiguralnego	1	101/B	27.06.1989
8	Droszew	Nowe Skalmierzyce	wystrój i wyposażenie kościoła par. pw. Wszystkich Świętych	28	438/Wlkp/B	15.03.2016
9	Garki	Odolanów	pianino marki Traugott Breslau z 1900 r. w prywatnym muzeum etnograficznym	1	524/Wlkp/B	13.03.2019
10	Gorzyce Wielkie	Ostrów Wlkp.	krzyż przydrożny	1	Kl.IV-73/94/55	13.06.1955
11	Gorzyce Wielkie	Ostrów Wlkp.	wyposażenie kościoła par. p.w. Najświętszego Serca Pana Jezusa	10	188/B	12.08.1997
12	Gostyczyna	Nowe Skalmierzyce	wyposażenie kościoła par. p.w. św. Mikołaja bpa	24	96/Wlkp/B	05.07.2007
13	Górzno	Ostrów Wlkp.	wyposażenie kościoła par. p.w. św. Mateusza Apostoła	23	163/B	12.10.1995
14	Granowiec	Sośnie	zespół rzeźb z krzyża wielofigurowego	1	155/B	16.06.1995

**Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Ostrowskiego na lata
2026-2029**

L p.	Miejscowość	Gmina	Obiekt	Ilość	Nr rejestru	Data wpisu
	Janków Przygodzki	Przygodzice	samolot odrzutowy (własność prywatna), przeniesiony z woj. dolnośląskiego ⁴	1	704	31.03.1999
15	Janków Zalesny	Raszków	zespół polichromii ścian i sklepień kościoła par. p.w. św. Wojciecha	1	165/B	20.10.1995
16	Janków Zalesny	Raszków	wyposażenie kościoła par. p.w. św. Wojciecha	47	167/B	28.12.1995
17	Janków Zalesny	Raszków	instrument organowy z kościoła par. p.w. św. Wojciecha	1	510/Wlkp/B	26.09.2018
18	Kania	Sieroszewice	zespół rzeźb z krzyża wielofigurowego	1	150/B	25.01.1995
19	Koryta	Raszków	instrument organowy	1	617/Wlkp/B	15.07.2024
20	Koryta	Raszków	wyposażenie kościoła par. p.w. św. Mikołaja i Matki Bożej Szkaplerznej	25	26/Wlkp/B	20.06.2001
21	Kuroch	Odolanów	zespół rzeźb z krzyża wielofigurowego	1	156/B	16.06.1995
22	Lewków	Ostrów Wlkp.	polichromia w salach pałacu	1	Kl.IV-73/96/55	18.06.1955
23	Nabyszyce	Odolanów	zespół rzeźb z przydrożnego krzyża wielofiguralnego	1	99/B	26.06.1989
24	Ociąż	Nowe Skalmierzyce	wystrój i wyposażenie kościoła par. pw. Narodzenia NMP	18	440/Wlkp/B	25.03.2016
25	Odolanów	Odolanów	krzyż przydrożny	1	26/B	01.06.1968
26	Odolanów	Odolanów	wyposażenie zboru poewangelickiego	8	28/Wlkp/B	20.06.2001
27	Ołobok	Sieroszewice	wystrój i wyposażenie części klasztoru i kościoła parafialnego pw. św. Jana Ewangelisty	192	592/Wlkp/B	16.03.2022
28	Ołobok	Sieroszewice	ołtarz główny z kościoła filialnego pw. św. Jana Chrzciciela	1	138/B	26.01.1994

⁴ od 14.05.2013 r. w Wielkopolsce

**Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Ostrowskiego na lata
2026-2029**

L p.	Miejscowość	Gmina	Obiekt	Ilość	Nr rejestru	Data wpisu
29	Ołobok	Sieroszewice	wyposażenie kościoła cmentarnego pw. św. Jana Chrzciciela	11	42/Wlkp/B	20.01.2003
30	Ołobok	Sieroszewice	rzeźba Chrystusa Frasobliwego na słupie przydrożnym z posesji przy ul. Kościelnej 15	1	153/B	14.06.1995
31	Ostrów Wielkopolski	Ostrów Wielkopolski	dwa zespoły witraży z auli i na klatce schodowej I Liceum Ogólnokształcącego przy ul. Gimnazjalnej 9	5	116/B	30.12.1993
32	Ostrów Wielkopolski	Ostrów Wielkopolski	zespół portretów ściennych z auli I Liceum Ogólnokształcącego	1	151/B	01.02.1995
33	Ostrów Wielkopolski	Ostrów Wielkopolski	wystrój i wyposażenie kościoła parafialnego pw. NMP Królowej Polski	5	156/Wlkp/B	06.07.2009
34	Ostrów Wielkopolski	Ostrów Wielkopolski	wystrój i wyposażenie kościoła par. pw. św. Stanisława Biskupa i Męczennika	76	454/Wlkp/B	29.09.2016
35	Pogrzebów	Raszków	wyposażenie kościoła par. pw. św. Katarzyny Aleksandryjskiej	12	91/Wlkp/B	05.04.2007
36	Pogrzebów	Raszków	organy z kościoła par. pw. św. Katarzyny Aleksandryjskiej	1	196/Wlkp/B	06.06.2011
37	Raczyce	Odolanów	zespół rzeźb z krzyża wielofigurowego przy głównej drodze we wsi	1	154/B	14.06.1995
38	Raszków	Raszków	instrument organowy z kościoła par. pw. Podwyższenia Krzyża Świętego	1	430/Wlkp/B	23.12.2015
39	Skalmierzyce	Nowe Skalmierzyce	wyposażenie kościoła par. pw. św. Katarzyny Aleksandryjskiej	22	504/Wlkp/B	11.05.2018
40	Skrzebowa	Raszków	wyposażenie kościoła par. pw. Zwiastowania Pańskiego	10	27/Wlkp/B	20.06.2001
41	Sławin	Sieroszewice	rzeźby ze słupa przydrożnego	2	157/B	20.06.1995
42	Sobótka	Ostrów Wlkp.	wyposażenie kościoła par. pw. Narodzenia NMP	21	187/B	11.08.1997
43	Sobótka	Ostrów Wlkp.	Wystrój i wyposażenie kościoła par. pw. Narodzenia NMP	23	521/Wlkp/B	29.01.2019
44	Strzyżew	Sieroszewice	elementy wystroju i wyposażenia kościoła fil. pw. NMP Królowej Polski	8	532/Wlkp/B	14.06.2019

**Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Ostrowskiego na lata
2026-2029**

L p.	Miejscowość	Gmina	Obiekt	Ilość	Nr rejestru	Data wpisu
45	Szczury	Ostrów Wlkp.	wyposażenie kościoła par. pw. św. Michała Archanioła	20	176/B	09.09.1996
46	Wielowieś Klasztorna	Sieroszewice	rzeźba św. Wawrzyńca z kapliczki przydrożnej przy ul. Spokojnej	1	158/B	20.06.1995
47	Wysocko Wielkie	Ostrów Wlkp.	wystrój i wyposażenie kościoła par. pw. Podwyższenia Krzyża Świętego	21	341/Wlkp/B	10.04.2014

Spis tabel, wykresów, fotografii

FOTOGRAFIA 1. WIDOK NA RATUSZ W OSTROWIE WIELKOPOLSKIM.....	21
FOTOGRAFIA 2. WIDOK NA KONKATEDRĘ W OSTROWIE WIELKOPOLSKIM.....	22
FOTOGRAFIA 3. WIDOK NA KOŚCIÓŁ EWANGELICKI, OB. RZYMSKOKATOLICKI PW. MATKI BOSKIEJ KRÓLOWEJ POLSKI W OSTROWIE WIELKOPOLSKIM.....	22
FOTOGRAFIA 4. WIDOK NA KOŚCIÓŁ PARAFIALNY PW. ŚW. MARCINA W ODOLANOWIE	23
FOTOGRAFIA 5. WIDOK NA KOŚCIÓŁ PARAFIALNY PW. ŚW. BARBARY W ODOLANOWIE.....	23
FOTOGRAFIA 6. WIDOK NA DAWNY ZBÓR EWANGELICKI W ODOLANOWIE	24
FOTOGRAFIA 7. KOŚCIÓŁ PARAFIALNY PW. ŚW. MATEUSZA APOSTOŁA. FOT. M. KARCZEWSKA	24
FOTOGRAFIA 8. KOŚCIÓŁ PARAFIALNY PW. NARODZENIA NMP I ŚW. JÓZEFA. FOT. M. KARCZEWSKA.....	25
FOTOGRAFIA 9. KOŚCIÓŁ PARAFIALNY PW. ŚW. MICHAŁA ARCHANIOLA. FOT. M. KARCZEWSKA	25
FOTOGRAFIA 10. KOŚCIÓŁ PARAFIALNY PW. PODWYŻSZENIA KRZYŻA ŚWIĘTEGO. FOT. M. KARCZEWSKA.....	26
FOTOGRAFIA 11. WIDOK NA KOŚCIÓŁ MATKI BOŻEJ NIEUSTAJĄCEJ POMOCY W NOWYCH SKALMIERZYCACH	26
FOTOGRAFIA 12. WIDOK NA KOŚCIÓŁ PARAFIALNY PW. ŚW. BARTŁOMIEJA W BISKUPICACH OBŁOCZNYCH.....	26
FOTOGRAFIA 13. WIDOK NA KOŚCIÓŁ PARAFIALNY PW. WSZYSTKICH ŚWIĘTYCH W DROSZEWIE	27
FOTOGRAFIA 14. WIDOK NA KOŚCIÓŁ ŚW. MIKOŁAJA BISKUPA W GOSTYCZYNIE	27
FOTOGRAFIA 15. WIDOK NA KOŚCIÓŁ PARAFIALNY P.W. NAJŚWIĘTSZEJ MARII PANNY W OCIAŻU	28
FOTOGRAFIA 16. WIDOK NA KOŚCIÓŁ ŚW. KATARZYNY ALEKSANDRYJSKIEJ W SKALMIERZYCACH	28
FOTOGRAFIA 17. WIDOK NA KAPLICĘ GROBOWĄ RADZIWIŁÓW, OB. KOŚCIÓŁ FILIALNY PW. MATKI BOSKIEJ OSTROBRAMSKIEJ W ANTONINIE	28
FOTOGRAFIA 18. WIDOK NA KOŚCIÓŁ ŚWIĘTEGO WOJCIECHA W JANKOWIE ZALEŚNYM	29
FOTOGRAFIA 19. WIDOK NA KOŚCIÓŁ ŚW. KATARZYNY ALEKSANDRYJSKIEJ W POGRZYBOWIE	29
FOTOGRAFIA 20. WIDOK NA KOŚCIÓŁ ŚW. JANA EWANGELISTY W OŁOBOKU	30
FOTOGRAFIA 21. WIDOK NA KOŚCIÓŁ ŚW. MARKA EWANGELISTY W ROSOSZYCY	30

FOTOGRAFIA 22. WIDOK NA DWNY KOŚCIÓŁ EWANGELICKI, OB. FILIALNY POLSKOKATOLICKI PW. MATKI BOŻEJ KRÓLOWEJ POLSKI I PODWYŻSZENIA KRZYŻA ŚWIĘTEGO W STRZYŻEWIE.....	30
FOTOGRAFIA 23. WIDOK NA KOŚCIÓŁ PARAFIALNY P.W. ŚW. MICHAŁA ARCHANIOŁA W CIESZYNIU	31
FOTOGRAFIA 24. WIDOK NA PAŁAC MYŚLIWSKI W BAGATELI	32
FOTOGRAFIA 25. WIDOK NA PAŁAC W GÓRZNIE	32
FOTOGRAFIA 26. WIDOK NA PAŁAC W GUTOWIE	33
FOTOGRAFIA 27. WIDOK NA PAŁAC W LEWKOWIE	33
FOTOGRAFIA 28. WIDOK NA PAŁAC W SOBÓTCE.....	34
FOTOGRAFIA 29. WIDOK NA DWÓR W CHOTOWIE.....	34
FOTOGRAFIA 30. WIDOK NA DWÓR W KOTOWIECKU	34
FOTOGRAFIA 31. WIDOK NA DWÓR W MIEDZIANOWIE	35
FOTOGRAFIA 32. WIDOK NA PAŁAC W ŚLIWNIKACH.....	35
FOTOGRAFIA 33. WIDOK NA PAŁAC MYŚLIWSKI W ANTONINIE	35
FOTOGRAFIA 34. WIDOK NA PAŁAC W BUGAJU	36
FOTOGRAFIA 35. WIDOK NA DWÓR W PARCZEWIE	36
FOTOGRAFIA 36. WIDOK NA PAŁAC BRODOWSKICH W PSARACH	37
FOTOGRAFIA 37. WIDOK NA PAŁAC W ROSOSZYCY	37
FOTOGRAFIA 38. WIDOK PAŁAC W MOJEJ WOLI.....	37
FOTOGRAFIA 39. WIDOK NA DWORZEC (DAW. CELNY) W NOWYCH SKALMIERZYCACH	38
WYKRES 1. ANALIZA LICZBY ZABYTEKÓW UJĘTYCH W REJESTRZE ZABYTEKÓW Z TERENU POWIATU OSTROWSKIEGO W PODZIALE NA GMINY.....	39
TABELA 1, OBIEKTY NA TERENIE POWIATU OSTROWSKIEGO STANOWIĄCE WŁASNOŚĆ POWIATU.....	41
TABELA 2. STAN OPRACOWANYCH GMINNYCH EWIDENCJI ZABYTEKÓW W GMINACH NA TERENIE POWIATU.....	46
TABELA 3. PRZYKŁADOWE MIERNIKI REALIZACJI POWIATOWEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTEKAMI POWIATU <i>OSTROWSKIEGO</i> NA LATA 2026-2029	57
TABELA 4. WYBÓR MOŻLIWOŚCI POZYSKANIA DOFINANSOWANIA DZIAŁAŃ UJĘTYCH W POWIATOWYM PROGRAMIE OPIEKI NAD ZABYTEKAMI DLA POWIATU <i>OSTROWSKIEGO</i> NA LATA 2026-2029	58